BIBLIOTHECA · UNIV · HELS
OTIUM SAPIENTIS
1927 · 946 ·

HELSINGIN YLIOPISTON KIRJASTO
KOTIMAINEN OSASTO
1959:
2089

REIZEN

DOOR

ZWEEDEN EN FINLAND,

TOT AAN DE

UITERSTE GRENZEN

VAN

LAPLAND.

IN DE JAAREN 1798 EN 1799;

DOOR

JOSEPH ACERBI.

Siſtimus hic tandem, nobis ubi defuit orbis.

UIT HET ENGELSCH.

MET PLAATEN.

DERDE DEEL.

TE HAARLEM BIJ
FRANÇOIS BOHN.
MDCCCVI.

REIZEN

DOOR

ZWEEDEN EN FINLAND,

TOT AAN DE

UITERSTE GRENZEN

VAN

LAPLAND,

IN DE JAAREN 1798 EN 1799;

DOOR

JOSEPH ACERBI.

EERSTE DEEL.

*

TE HAARLEM BIJ

FRANCOIS BOHN.

M DCCC VI.

INHOUD

VAN HET

DERDE DEEL.

EEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Vertrek van *Kengis* — Een heevige Stortregen — Het overtrekken der Watervallen — Komst te *Kollare* — Rook in de huizen gebruikt, om de tallooze Insecten af te weeren — Het Land rondsom *Kollare* — Ontmoeting van een zeer kundig Schipper — Gevaaren en zwaarigheden onder diens beleid ontkomen — Iets meer van de Watervallen — De Boots, een grooten afstand, over het Land, door een Bosch gedraagen — Verlegenheid veroorzaakt door een moerasigen Grond in het Bosch — De Waterval van *Muonio-Koski:* eene gelukkige onderneeming om deezen Waterval in een Boot af te vaaren. . . . . Bladz. 1.

TWEE EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Een kleine Volkplanting van Finlanders tusschen *Kollare* en *Muonionisca* — Bekoorelijke landstreek rondsom die Volkplanting — Regelen van Volkplanting in *Lapland* waargenomen — Het Dorp *Muonionisca* — De Priester dier Parochie — De Inwoonders van dien Oord; hunne Zeden en Leevenswijze. . . 15.

DRIE EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Uitstap van *Muonionisca* na den Berg *Pallas* en *Ke-*

nio-Tunduri — De Rivieren *Muonio* en *Ieres* — Bekoorelijk Gezigt bij de laatstgemelde — Onderscheide bewoordingen der Finlanderen, om een Berg aan te duiden, volgens deszelfs bijzondere hoedanigheid — Gezigt van *Keimio-Tunduri* — De Berg *Pallas* onbeklimmelijk — Het voorkomen des Lands — Sneeuw op den Berg *Pallas*, en IJs in een Meir. Eenige voorwerpen van de Natuurlijke Historie verzameld. 31.

VIER EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Vertrek van *Muonionisca*, op den eersten Julij — Zeer sterke Hitte — Reizen bij nagt — Eene vastigheid, *Pallajovenio* geheeten — Eigenlijke grenscheiding van *Lapland* — Landsgesteltenisse tusschen *Muonionisca* en *Pallajovenio*, en van daar tot *Kautokeino* — De kleine Rivieren des Lands bieden meer nieuws aan dan de grootere. Zwaarigheden ontstaande uit ondiep water — Het Rendier-Mosch, (*Ligen rangiferinus* LINN.) bedekt de geheele oppervlakte van den grond. Groei bij dit Mosch — Komst te *Lappajervi* — De Musquiten vallen zeer lastig. Vuur en Rook, de kragtdaadigste beschermmiddelen daar tegen — Eenige Laplandsche Visschers — Hunne Wooningen — Een nagt bij deeze Lieden gesleeten; wat zij ons verschaften. . . . . 40.

VIJF EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Het meir van *Pallajervi*, en het Eiland *Kintasari* — Verblijf op dit Eiland — Bezigheden en Uitspanningen — De Zee-Zwaluw (*Sterna Hirundo* LINN.) — Schranderheid deezer Vogelen en derzelver Nuttigheid voor de Visschers — Eenige Laplanders aangenomen tot het voortzetten der Reize — Vertrek van *Kintasari* — Eene kleine Rivier *Restjöki* geheeten — Beschrijving der

der Laplanderen, die mede op reis zouden gaan — Derzelver mangel aan reinheid — De Finlanders heengezonden — Reis te voet met de Laplanders — Aart en Geneigdheid van dit Volk — Buitengewoon heet weer; groot ongemak daar uit ontstaande — Komst aan een meir *Keroijekoi* geheeten, het geen wij met een boot overstaaken. . . . . 53.

ZES EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

De Plant *Angelica* bij de Laplanders voor zeer aangenaam gehouden; derzelver heilzaame hoedanigheden — De kwelling der Musquitos vermeerdert — Aankomst aan de Rivier *Pepojovaivi* — Ontmoeting van twee Laplandsche Visschers en twee kinderen — De Laplanders kooken hun avondeeten; hunne wijze van eeten — Vermoeden bij hun opgereezen, van Zendelingen des Landbestuurs — De Zendelingen in *Lapland* — Begrippen der Laplanderen, wegens de Godsdienst en Burgerlijke Inrichtingen — Hunne ongezellige Leevenswijze — Vermenigvuldiging der Wolven in *Lapland*, geduurende de laatste jaaren — De reis in booten voortgezet, op de Rivier *Pepojovaivi*. . . 72.

ZEVEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Reis op de Rivier *Pepojovaivi* — Wijze van visschen bij de Laplanders in gebruik — De Rivier *Pepojovaivi* vormt verscheide Meiren in haaren loop, en ontlast zich in de Rivier *Alten*, nabij *Kautokeino* — Ontzaglijke menigte van Visch in deeze Meiren — Vermaak van schieten op de Rivier — Verscheide soorten van Vogelen — Eenige verdere Charactertrekken van de omzwervende Laplanderen — Komst te *Kautokeino* — De Schoolmeester van deeze Plaats — Laplandsch Gezang. De Muzijk deezes Lands. . . 89.

ACHT EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Ligging van *Kautokeino* — Grensscheiding tusschen het Zweedsche en Deensche Grondgebied — Een voorbeeld van juiste Redenkaveling over een Staatkundig Onderwerp — Iets over de Kaarten van *Zweeden*, *Finland* en *Lapland*, van den Baron HERMELIN — Zwaarigheden om goede Kaarten van deeze Landen te krijgen; die voorhanden zijn, hebbe men zeer onnaauwkeurig te agten — Verscheidenheid van Naamen aan onderscheidene Plaatzen gegeeven, en verwarring hier door veroorzaakt — Bijzonderheid wegens den Schoolmeester van *Kautokeino* — De Parochie van *Kautokeino* — Getal des Volks en Inwoonders — Omzwervende Laplanders, en de zodanigen, die vaste Woonplaatzen hebben — Hunne Leevenswijze — Jagt op de Wilde Rendieren — Jaarmarkt te *Kautokeino*, en de Handel in Vee en Schaapen — Geringagting der laatstgemelde Dieren — Vertrek van *Kautokeino* — Staat des weders en stand des Thermometers — De reis in booten voortgezet — De Rivier *Alten* — Schoon Tooneel — Musquitos. . . . . 103.

NEGEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Eenige verfrissende Water-bronnen — Verder bericht van de Rivier *Alten* — Watervallen — Snelle stroom der Rivieren op zommige plaatzen, en sterke voortgang onzer Vaartuigen — Overvloed van Visch in de Rivier *Alten* — De Kerk van *Masi* — Steekende Insecten — Eene kleine Rivier *Keinosjoki* geheeten — Een Bergketen, die overgetrokken moest worden — Droevig Vertoon des Lands — Sneeuw op de Bergen in het midden van den Zomer — Komst aan eene eenzaame Hutte in een Bosch — Oorlog met de Musquitos —

Ver-

Verandering des Tooneels, bij het afklimmen der Bergen — Wederkomst op de Rivier *Alten*, en ontmoeting van een Salmvisscher — Overgang in eene andere Rivier, en voortzetting der Reize — Het missen van den rechten Weg, en eindelijk komst te *Alten Gaard*. . . . . 125.

VEERTIGSTE HOOFDSTUK.

Ligging van *Alten-Gaard* — Gezigt op den Bevroozen Oceaan, of IJszee — De Reizigers baaden zich in die Zee — Bewooners van *Alten-Gaard*; hunne Herbergzaamheid — Plan om te water na de *Noord-Kaap* te gaan — Vertrek van *Alten-Gaard* — Gaan digt bij den Berg *Himellar* heenen — Watervallen van deezen Berg — Heerlijke Vertooning — Komst aan de Wooning van een Laplandsch Gezin, die verlaaten was — Bezoek in eene andere Hut afgelegd — Staat der Laplanderen aan deeze Kust — Hunne Leevenswijze, en gelukkige Eenvoudigheid — Aandoenlijk Familie-tooneel — Ontmoeting van eenige Zwervende- of Berg-Laplanderen. Hunne Tenten beschreeven — Eene Kudde van Rendieren — Ellendig voorkomen deezer Beesten — Hoe veel zij te lijden hebben van de Hitte en de Vliegen, in het bijzonder van de *Oestrus Tarandi* LINN. Rendieren-Melk — Overtogt van de Walvisch-Baaij — *Havesund* een enkel Huis, in een slegten toestand. Het voorkomen, wanneer men de *Noord-Kaap* nadert — *Mageron*, of het Barre Eiland — Komst aan de *Noord-Kaap* — Beschrijving van dit Voorgebergte. . . . . 147.

EEN EN VEERTIGSTE HOOFDSTUK.

Een Grot onder de Rotzen van de *Noord-Kaap* — De Rotzen waar uit de *Noord-Kaap* is zamengesteld, voor-

voornaamlijk Graniet — Vogels, digt bij de *Noord-Kaap* gezien — Een verschillende Reisweg na *Alten* van den voorheen genomenen — Het Eiland *Maaso*, en deszelfs bewooners — Groote Gastvrijheid en Oppassing — Voordeel van, bij misvatting, voor een reizend Prins aangezien te worden — Eene plaats *Hammerfest* geheeten — *Hwalmysling*, een Schiereiland — Bericht van een Engelsch Fregat, eenige jaaren geleden, zo verre als *Hammerfest* gekomen — Wederkomst te *Alten* — Uitstap na *Teluig*, eene groote Vischmarkt — Inscheeping op de Rivier *Alten* — Zonderlinge Vereeniging van drie Watervallen — Poogingen om een dier Watervallen op te vaaren — Redenen voor die onderneeming — Mislukking van dezelve; en de Reizigers genoodzaakt om te voet de Bergen over te trekken — Onderscheid van Lugtsgesteltenisse — Wederkomst op de Rivier, en ontmoeting der Laplanderen van *Kautokeino* — Aankomst te *Kautokeino* — Vertrek van daar na *Enontekis* — Moeilijkheid der Reize na de laatstgemelde Plaats — Twee Engelsche Reizigers te *Enontekis* — Gedenkschrift door hun nagelaaten; als mede een van de Heer VESVROTTI — De Geestlijke te *Enontekis* — Uittrekzel van een geschreeven Verhaal door dien Geestlijken opgesteld, met betrekking tot de Parochie van *Enontekis* — De bevolking van die Plaats, Kerk, Inwoonders, Volkplantinge, Zeden, Natuurlijke Voortbrengzels; onder de laatstgemelde eenige Planten en Vogels, en Aanmerkingen over de Kwaalen der Rendieren — Reis van *Enontekis* na *Tornea* en *Uleaborg* — Besluit. . 171.

REI-

REIZEN

DOOR

LAPLAND.

*

EEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Vertrek van Kengis — *Een heevige Stortregen — Het overtrekken der Watervallen — Komst de* Kollare — *Rook in de huizen gebruikt om de tallooze Insecten af te weeren — Het Land rondsom* Kollare — *Ontmoeting van een zeer kundig Schipper — Gevaaren en zwaarigheden onder diens beleid ontkomen — Iets meer van de Watervallen — De Boots, een grooten afstand, over 't Land, door een Bosch gedraagen — Verlegenheid veroorzaakt door een moerasigen Grond in het Bosch — De Waterval van* Muonio-Koski: *eene gelukkige onderneeming om deezen Waterval in een Boot af te vaaren.*

Van *Kengis* afgevaaren, veranderden wij niet van vaartuig vóór dat wij *Kollare* bereikten, een afstand van twee en twintig mijlen. Wij volbragten deeze reis in twaalf uuren, in welk

tijdsverloop de voerders van onze boot ſlegts vijf uuren rust hadden. Wij werden overvallen door een zwaaren ſtortregen, welke, een half uur lang, met zulke groote druppelen en zo ſterk op ons nederſtortte, dat wij begonnen te vreezen voor het vol regenwater worden van onze boot. Zodanig eene geweldige regenvlaag hadt ik niet gezien, zints ik *Italie* verliet, en ik geloof dat ze zeer zeldzaam zijn op zulk een hooge breedte. De regen was zo ſterk en de druppels waren zo groot, dat het gezigt der rondsom zijnde voorwerpen ons oog onttoogen werd, wij konden niet meer dan acht of tien voeten van ons af zien. Dit was de eerſte en éénigſte keer dat wij donder hoorden op onze reizen na het Noorden. Onze tent was, tot hier toe, ons niet dan tot last geweest; doch de tijd naderde, waar op wij het nuttig gebruik daar van zouden ondervinden.

Op onze vaart na *Kollare* ontmoetten wij veele Watervallen; maar wij werden 'er zodanig aan gewoon, dat het geen ons in 't eerst een voorwerp van vreeze was, in 't einde aanleiding tot vermaak gaf. Het gebeurde dat wij vastgeraakte op een rots, in 't midden van de rivier. Onze *Finlanders* zetten de boot

op

op een breeden ronden ſteen, zo dat hij op de oppervlakte daar van hong, en wij bleeven in dien ſtand van evenwigt. In ſtede van te beeven over den zonderlingen ſtand, waar in wij ons bevonden, en waar in wij geen oogenblik konden blijven, zonder het grootſte gevaar van in 't water te vallen, verwekte zulks in ons een hevige vlaag van lachen: een bedrijf 't geen onze Bootvoerders zeer verwonderde; doch ſcheen te bevallen.

Het dorp *Kollare* wordt bewoond door *Finlandſche* boeren. De jonge dogter, die wij te *Kengis* ontmoet hadden, was t'huis gekomen, en hadt voor ons bedden gereed gemaakt, als mede heerlijke melk, boter en rendieren vleesch in overvloed. Zij bevondt zich t'huis met haare moeder en een meisje uit de nabuurſchap; de mannen waren op de vischvangst uit. Deeze jonge dogter bezat eene vrolijkheid en natuurlijke leevendigheid, hier te lande zeer ongewoon. Haar geſtalte was welgemaakt, ſchoon zeer kloek, bijkans zes voeten haalende. Zij ſprak zeer vlug, en gaf op onze taal met tekenen vaardige antwoorden, waar over wij lachten; dan die onze tolk uitmuntend vondt, en vol geestigheid. — Het dorp is op een klein eiland, de eigendom der bewoone-

ren, gelegen. Het eiland wordt gevormd door de rivier *Muonio*, die zich, te deezer plaatze, in twee takken verdeelt. Het volk teelt koorn, en men heeft 'er grasvelden, die uitmuntend hooij opleveren.

De eerste gunstbetooning, welke de vrouwen ons beweezen, was, dat zij het vertrek, waar in wij ons bevonden, zo zeer met rook vervulden, dat ons de oogen overliepen. Het oogmerk was goed; zij wenschten ons te ontheffen van het lastig steeken der vliegen; als een middel tot nog kragtiger voorkoming van dit kwaad, ontstaaken zij een tweede vuur aan den ingang der wooning, ten einde veele duizenden van Insecten, gereed om van buiten in te dringen, af te weeren. Een dikke rook is een wellust in deezen hoek der wereld. De Insecten, die een geessel van deezen oord mogen heeten, vielen ons met de daad lastig; en onze gaazen sluiers en handschoenen konden ons niet beveiligen tegen het gebrom, dat ze in onze ooren maakten, en onzen slaap stoorde. Het was hier, dat ons besluit om voort te trekken, gelijk dat onzer knegts voorheen, voor de eerste keer, begon te wankelen.

Het landgezigt te deezer plaatze is bevallig; angs den geheelen oever ziet men berken- en

an-

andere boomen, die ſchoon afſteeken bij het anders eentoonig gezigt van dennen- en pijnboomen. Het land is vlak, alleen op zekeren afſtand ontdekt men hoogtens, van eenige betekenis.

Wij hadden het geluk van hier ter plaatze vier van de ervaarendſte Bootslieden of Schippers aan te treffen, die wij op onze geheele reis gezien hebben. Een hunner was 'er, SIMON geheeten, dien wij bij uitſteekendheid den naam gaven van den *Bonaparte der Watervallen.* Het is voor mij onmogelijk den leezer een denkbeeld te geeven van de uitſteekenheid zijner ſcheepsbegaafdheden, van zijn moed, behendigheid, en de juistheid van zijn oog om, uit de oppervlakte des waters, den aart des gronds te beoordeelen, en met de uiterſte naauwkeurigheid de diepte der rivieren te bepaalen. Zonder den moed en de ſtandvastigheid van dien man zouden wij onzen togt te *Kollare* geëindigd hebben: want de hinderpaalen, welke men moet te boven komen tusſchen deeze plaats en *Muonioniſca* zijn dermaate ontmoedigend voor gemeene Bootslieden, dat zij, tot een toe, geweigerd zouden hebben ons verder te brengen.

De vaart van *Kollare* tot *Muonioniſca* is zes

en zestig mijlen lang; geheel op de rivier *Muonio*, en ſteeds belemmerd door Watervallen, en tegen ſtroom op. De kloekmoedigheid en volſtandigheid, waar mede dit volk dien langen en buitengewoon zwaaren arbeid verrigten, ſtrekt ten blijke van de verbaazende kragt der hebbelijkheid. Waar men de rivier te ſterk en te geweldig vondt voor onze boots, die door de zwaarte van 't geen zij voerden, te diep gingen om voort te kunnen komen, moesten wij ontſcheepen en onze dus verligtte boots langs de rivier trekken.

De *Finlanders*, bezig met de boots voort te voeren, hielden langs den oever, ſprongen van ſteen op ſteen, gingen zomtijds tot den middel in 't water, om het trektouw los te maaken van de rotzen waar agter het geklemd geraakt was. Nu en dan werden de boots zelve in den voortgang belemmerd door de rotzen; in zulk een geval wierp een de *Finlanderen* zich in 't water, zwom 'er heen, en maakte de boot vlot.

Eindelijk kwamen wij op eene plaats waar de uitſteekende kragt des watervals, de diepte des waters, en de hinderpaalen der rotzen, het naar allen oogenſchijn geheel onmogelijk maakten verder voort te vaaren. Onze braave si-

MON

MON was de éénige persoon, die alles mogelijk keurde. De overigen scheenen genegen zijne stoute plans, welke zij nimmer verkleinden, maar, integendeel, door vrees vergrootten, af te keuren. Doch SIMON was altoos de eerste om een voorbeeld te geven van onvermoeid geduld en werkzaamheid; steeds nam hij voor zijne rekening het werkzaamste en gevaarlijkste in de onderneeming, en nimmer stelde hij iets voor, of hij betuigde en betoonde zijne gereedheid om het moeilijkste en gevaarlijkste te volvoeren; met één woord, geene gevaaren konden zijn onverschrokken geest afschrikken, geen arbeid viel hem te moeilijk. Hij trok de boot; hij maakte dezelve los, als ze vast zat; hij was de eerste, die in 't water sprong, wanneer de nood het vorderde: hij scheen alles alleen te doen.

Terwijl onze *Finlanders* hunne heldhaftige volharding betoonden op de rivier en aan den oever, was alles, wat wij konden doen, niets anders, dan op eene hoogte bij hun te blijven in het naaste bosch. Onmogelijk was het voor ons hun digt langs den oever der riviere te volgen: dewijl wij niet van de eene rots op de andere konden springen, gelijk zij met zo veel vaardigheids deeden. Het stroomend water ver-

wekte te meermaalen een duizeling in ons hoofd, en wij verkoozen niet onze voeten nat te maaken met in 't water te waaden.

Eene andere ſoort van vermoeienis wagtte ons in het bosch; wij zonken, hier en daar, zo diep in de moerasſen, dat wij vreesden 'er tot den hals toe in te zullen wegzinken. Nu en dan kwamen wij op plaatzen zo diep en los van grond, dat het hoogst gevaarlijk was 'er den voet op te zetten. De takken verſperden allerwegen onzen doorgang, terwijl de ſluiers, welke wij voor 't aangezigt hadden, om ons tegen het ſteeken der Inſecten te beveiligen, aan de takken hegten, en dikmaals gevaar liepen van geheel af te ſcheuren. Groote dennen- en pijnboomen, door den wind op den grond nedergeſmeeten, door den tijd meest verrot, lagen in het bosch verſpreid. Wij wenschten het zinken in de moerasſen te ontgaan langs de boomen, die wij ontmoetten; doch wij vonden ze meestal zo verre verrot en vergaan, dat ze bij wijlen onder onze voeten wegvielen, en wij, met veel moeite, ons voor vallen behoedden.

Op deeze wijze hadden wij omtrent twee *Engelſche* mijlen gereisd, wanneer men ons liet weeten, dat de watervallen zo vreeslijk ſterk waren

ren geworden, dat 'er geene mogelijkheid was om de boots de rivier verder op te brengen. Voort te trekken zonder onze boots, was eene zaak, die niet in overweeging kwam: dewijl het onmogelijk was te *Muonioniſca* te komen, dan door de rivier *Muonio* over te ſteeken; daarenboven was 'er eene andere kleinder rivier aan den overkant. Het eenig overblijvend redmiddel was, de boots op 't land te haalen, en omtrent twee mijlen ver door het bosch te draagen, waar wij op een gedeelte der Riviere zouden komen dat ſtiller en bevaarbaarder was. — SIMON was de eerſte die dit beſluit omhelsde, en zonder te weeten dat wij over zee gereisd hadden door paarden getrokken, ſtelde hij voor, dat wij over land, in een boot, door het bosch zouden trekken. Wij waren niet onmenschlijk genoeg om den grootmoedigen voorſlag van SIMON te omhelzen, en ons in de boot neder te zetten; want de geduurige ſchuuring tegen ruigte en boomen maakte het vervoeren der boots zo zwaar, dat het al de kragt onzer vier bootslieden vorderde om één boot, zonder iets daar in, te vervoeren. Eindelijk hadden wij, op die vreemde wijze, de twee mijlen afgelegd, en waren zeer verheugd eenige rust te kunnen neemen, terwijl onze

ſchippers heenen gingen om de andere boot, en ons reisgoed te gaan haalen.

Onder den weg zijnde, werden wij getroffen door het ongewoon geraas, 't welk de rivier maakte, en wij toogen heen om den vermaarden waterval van *Muonio-Koski* te zien. Schoon wij, op dit gezigt, het onmogelijk oordeelden, met zulk een ſnellen ſtroom de rivier af te vaaren, waren wij egter ſtout genoeg om zulks te onderneemen, en te volvoeren bij onzen terugtogt.

Naardemaal deeze waterval de allergevaarlijkſte was van alle, welke wij, op onze geheele rivierreize, aantroffen, zal ik, zo naauwkeurig mij mogelijk is, den leezer eene beſchrijving geeven van de wijze waar op wij zulks volvoerden.

Dat de leezer zich eene plaats verbeeldde, waar de rivier zo zeer vernaauwd is door banken, en dermaate vervuld met ſcherpe en ruwe rotzen, dat het ſtroomend water eene dubbele ſnelheid aanneemt; dat hij daar benevens voor zijnen geest haale de verbaazende ongelijkheden van het bedde der riviere, veroorzaakt door deeze rotzen, en alleen voorbijgevaaren kunnen worden met een ſoort van ſprong, en die het water zeer onſtuimig doen wor-

worden; dat hij begrijpe hoe, ter lengte van een *Engelſche* mijl, deeze rivier in denzelfden ſtaat blijft; en dat hij, naa dit alles, overweege aan welk een gevaar eene boot moet blootgeſteld weezen, die zich op deeze oppervlakte waagt, waar in de natuur van het kanaal, en de verbaazende ſnelheid van den ſtroom, tot derzelver vernieling, ſchijnen zamen te ſpannen.

Men kan deezen togt niet afleggen, door enkel den ſtroom te volgen; maar de boot moet voortgaan met een verſnelde vaart, die ten minſte het dubbele is van den voortgang des ſtroomenden waters; terwijl één perſoon aan het roer zit om de richting des vaartuigs, naar eisch der omſtandigheden, te regelen. De ſnelheid des afſtroomenden waters is zo groot, dat men een *Engelſche* mijl in het verloop van drie of vier minuten aflegt. De man, die aan 't roer zit, kan bezwaarlijk de rotzen zien, welke hij moet mijden; hij wendt de ſteeven van de boot recht aan op de rots, welke hij voorbij moet, en, wanneer hij op het punt is van 'er tegen te zullen ſtooten, maakt hij een ſcherpen hoek, en laat de rots agter zich. De beevende reiziger denkt dat de boot in duizend ſtukken zal verbrijzeld wor-

worden, en een oogenblik daar naa ſtaat hij verwonderd, dat hij dit gevaar ontkomen en nog in leevenden lijve is. —— Voegt bij dit alles dat de golven van alle kanten in het vaartuig ſlaan, en u door en door nat maaken, terwijl, op een anderen tijd, een golf over de boot heen ſlaat, en u naauwlijks aanraakt. Het is een toeſtand, in welke het gevaar zich vertoont in zulke ontzettende gedaantens, dat men naauwlijks het oog kan opſlaan, en zich van vreeze wederhouden, ſchoon iemand u met de kragtigſte betuigingen verzekerde, dat geen leed in 't minſte u zal overkomen.

Veelen ook hebben, te deezer plaatze, hun leevenseinde gevonden, en 'er waren ſlegts twee Mannen in het dorp *Muonio*, die zich bekwaam rekenden, om dit afvaaren te volbrengen. De een was een oud man van zeven en zestig jaaren, en de ander, diens zoon, van zes en twintig jaaren. De Grijsaart hadt dit vaarwater twintig jaaren altoos gelukkig bevaaren, en intusſchen zijn zoon, in dit hoogst hachlijk beroep, opgetoogen.

Het is onmogelijk zich iets treffenders voor te ſtellen dan het geheel van de ingeſpanne en onverſchrokke houding des Grijsaarts, ge-

duu-

duurende die gevaarvolle reize. Naardemaal ons besluit om deezen waterval af te vaaren, niet los en ligtvaardig genomen was; doch naa een naauwkeurig en bedaard onderzoek, zetten wij ons, om in 't breede, dit ons bestaan, tot de geringste omstandigheden toe, na te gaan. De oude man zat nooit, maar stondt overeinde, houdende de roerpen in beide de handen; deeze was bij wijlen aan de steven vastgebonden. Dan de kleindere watervallen afzakkende, was de roerpen niet vastgebonden, dezelve werd onder den arm gehouden, en de stuurders zaten. Toen wij ons in de hachlijkste oogenblikken des overtogts bevonden, hadden wij slegts het oog te vestigen op de houding des grijzen stuurmans, en onze vrees verdween bijkans op 't oogenblik. Op plaatzen van min moeilijke voorttogt gekomen zijnde, keek hij om na zijn Zoon, om te zien of hij 'er behouden was doorgekomen. Het bleek klaar, dat hij zich meer over zijn Zoon, dan over zich zelven bekommerde; en waarlijk, de jonge stuurman raakte tot twee keeren aan de klippen. Zo ras alle gevaar over was, hielden wij na land, om uit te rusten, en de zegepraal van ons gelukkig slaagen te genieten. Te deezer gelegen-

genheid merkten wij op, dat zijn Zoon, die de tweede boot beſtuurd hadt, zeer bleek van ſchrik was. De knegt van mijn Reisgenoot, die in deeze tweede boot geweest was, onderrichtte ons, dat zij twee geweldige ſtooten gekreegen hadden, en dat de Schipper telken reis zich voor verlooren hieldt.

*

TWEE

TWEE EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Een kleine Volkplanting van Finlanders tusſchen Kollare *en* Muonioniſca — *Bekoorelijke landſtreek rondsom die Volkplanting — Regelen van Volkplanting in* Lapland *waargenomen — Het Dorp* Muonioniſca — *De Priester dier Parochie — De Inwoonders van dien Oord; hunne Zeden en Leevenswijze.*

Het volbrengen deezer reize van zes en zestig mijlen kostte ons twee dagen en twee nagten. Eer wij onze vermoeiende reis hervatten, hielden wij ſtil in eene geringe hut, waar wij eene zeer kleine volkplanting van *Finlanders* aantroffen, die 'er allerarmoedigst uitzagen, en wier bijzondere toeſtand ons zeer aandeedt.

De volkplanting beſtondt ſlegts uit twee Gezinnen, die te zamen woonden in dezelfde hut; zeven perſoonen maakte derzelver geheel uit; hier onder waren twee vrouwen en een kind. De toeſtand deezer zeer kleine maatſchappije maakte een zeer diepen indruk op onze gemoederen. Het omliggende land is vermaak-

lijk;

lijk; een aantal met houtgewas begroeide eilandjes dienen om den loop der riviere te verſraaijen, welke hier een breeder kanaal heeft, en met zagter vaard ſtroomt; de tegenoverliggende oevers zijn met boomen bezet en groen begroeid. De natuur ſcheen vrolijk te lachen rondsom dit eenzaam verblijf, terwijl vrede en goedhartigheid in de nederige hut heerschten. Deeze kleine maatſchappij, voor vijf maanden eens jaars van alle andere menſchen afgeſneeden, heeft noch Priester, noch Tempel. Zij is geſcheiden van *Muonioniſca* door de veelvuldige gemeenſchapshindernisſen, in ons laatstvoorgaande Hoofdſtuk vermeld, en van *Kengis* drie of vier dagen reizens voor het heengaan en wederkeeren; de geheele weg wordt bezwaarlijk gemaakt door watervallen, tegen welke op te werken op veel moeite en tijd te ſtaan komt.

Deeze lieden, gewoon in de volſlaagenſte eenzaamheid te leeven, zelden gelegenheid hebbende om zelfs, die digtst bij hun woonen, te zien, ſtonden verſteld toen zij ons zagen. De inboorelingen van *Kollare* hebben geen zin, om tegen de watervallen te worstelen, weshalven zij zich alleen, om dringende redenen, die zich zeldzaam opdoen, aan de vermoeienis

om

om de rivier op te vaaren, blootſtellen. De volkplantingen beſtaan van hunner eigen handen werk, en de ſchraale opbrengst hunner velden. Hun landeigendom ſtrekt zich zes mijlen rondsom hun woonhuis uit; de meiren, rivieren, de visſcherij, de boſchen, de weilanden zijn, in den omtrek van zes mijlen, hun eigendom. Zulk eene uitgeſtrekte landeigendom ſtrookte niet zeer met de armoede der bezitteren. Zij hadden ſlegts vier koeijen; zij zaaijden één ſchepel koorn, welke, in goede jaaren, hun het zevenvoudige opleverde; dan zomtijds oogsten zij zo veel niet als het gezaaijde. In zeker jaar was hun oogst zo ſlegt geſlaagd, dat zij van honger zouden hebben moeten ſterven, hadt een koopman van *Tornea*, die hier doorreisde, hun geen hulp, in dien nood, gebooden. Zulks gebeurde toen zij zich hier eerst nedergeſlaagen hadden. Het waren twee *Finlandſche* gezinnen, die te *Muonioniſca* gewoond hadden; doch, niets hebbende om van te leeven, beſlooten zij die plaats te verlaaten, elkander bij te ſtaan, en hun woonplaats te vestigen in een afgelegen hoek des lands, waar zij eenigen eigendom zouden kunnen bekomen. Wie genegen is zich in *Lapland* neder te ſlaan, heeft daar toe ſlegts

eene plaats uit te kiezen; maar dezelve moet gelegen zijn op vijf mijlen afſtands van de vrijdom des naastgelegen dorps; op het oogenblik dat hij daar zijne hut heeft nedergeſlaagen, noemt hij het land, zes mijlen in den omtrek, zijn eigen, volgens het regt der bezitneeminge.

De reiziger, die in zijne omzwervingen dit land, in den zomer bezoekt, zal zich, bij elken ſtap, dien hij doet, betoverd vinden door het lachend voorkomen van de heuvelen en meiren, en door de verſcheidenheid en zagtheid der ſchilderijen, die zich, bij opeenvolging, aan zijn oog opdoen. Indien deeze reiziger het ſlachtoffer geweest hebbe van die driften en ondeugden, welke in de groote ſteden van zeer beſchaafde landen woonen; indien hij, ten naauwen noode, het lijden van ſchipbreuk, op de ongeſtuime zee de ſtaatzugt, ontkomen is; indien hij de kwellingen gevoeld hebbe van eene teleurgeſtelde zelfliefde, en al de onrust van miskende verdienſten in zijn eigen oog; indien deeze ongelukkige nooit iemand aantrof met wien hij vreugde en droefenisſe deelde; indien hij, met één woord, nooit de aangenaamheden van waare vriendſchap geſmaakt hebbe — — ach! hoe behoor-

de

de zulk eene ontruste en diepgetroffe ziel de onschuld en eenvoudigheid deezes lands te bekooren! Hoe gelukkig zou het voor hem weezen, kon hij zulk een verblijf met de kunstlooze genoegens, welke 't zelve aanbiedt, verwisselen voor de waterbellen van opgeblaaze weelde, waar in hij dus lange zijne dagen doorbragt!

Maar, helaas! hier op aarde is niets volmaakt, en geen menschlijke leevensbeker zonder inmengzel van bitterheid! Zelfs die plek gronds, welke ik zo even beschreef als hoogst vreedzaam en bevallig, heeft haar aandeel in elenden, en wel zoo groot, dat de aantreklijkheden daar van zeer verminderd, indien niet geheel uitgedelgd worden. De lange duur des winters, met alle deszelfs verschriklijkheden; de lastige menigte van plaagende insecten in den zomer, zouden, naar het gevoelen van verre de meesten, alle de voordeelen van de schoonheid der ligging, of de aantreklijkheden des landleevens, verre overtreffen. Dan, naa dit alles, waar kan de ongelukkige vrede en vreugde aantreffen? Welk oord kan hem vrijwaaren van de bekommernissen en kwellingen, die zich in zijn gewond hart gevestigd hebben? Indien weltevredenheid zijne

hartvriendinne niet is, vrugtloos zoekt hij deeze in afgelegene landen; het is eene harsſenſchim, die ſteeds, als hij 'er na grijpt, hem ontvliedt. Eene verandering van lugtgeſteltenisſe kan het boezemleed niet verhelpen; en waarom zal hij met vijanden van buiten vegten, daar hij een inwendigen ſtrijd heeft? — Geluk is, gelijk de ſtraalen der zonne, over geheel de aarbodem verſpreid; het wordt geſtrooid, ſchoon met eene ſchijnbaare ongelijkheid, nogthans met eene onpartijdige regtvaardigheid. De *Laplander* leeft in den zomer, zonder nagt; dan hij bevindt zich zonder dag, geduurende een langen winter. De Natuur weegt alles op in eene weegſchaale.

Muonioniſca is een dorp beſtaande uit zestien woonhuizen, ongeregeld geplaatst, aan den rechter oever van de rivier *Muonio.* Ten oosten is het omzet met een keten bergen, van welken de Berg *Pallas* en *Keimio-tunduri* de aanmerkelijkſte zijn; ten noorden bepaalen de boſchen, op een kleinen afſtand, het gezigt, 't welk desgelijks het geval is ten westen en ten zuiden, in welken hoek de rivier haaren loop neemt. *Muonio* is de naam der riviere, *Niſca* zegt zo veel als het beginzel, en het Dorp heeft dus den naam daar van ontleend,

dat

dat dus, te deezer plaatze, de rivier eene geregelde gedaante begint aan te neemen.

In *Muonioniſca* is een Kerk en een Geestlijke, die even als de Geestlijke van *Kengis*, onder het oppertoevoorzigt ſtaat des Kerkleeraars van *Opper-Tornea*. De Parochie van *Muonioniſca* ſtrekt zich omtrent vier honderd vierkante mijlen uit. De Geestlijke is, naar het uitwendig voorkomen, een boer, gelijk aan de overige der gemeente; niets is 'er aan hem te zien, 't welk zijne Kerklijke waardigheid aanduidt, dan een zwarte broek. Deeze arme man hadt het ongeluk beloopen van brand in zijn huis te krijgen, al zijn huisraad verbrandde met zijne boeken, zelfs kon hij zijn Bijbel niet uit de vlam redden. Dit verlies ſcheen egter hem het zwaarst niet te drukken: dewijl hij zich ontſlaagen vondt van den last om *Latijn* te leezen, eene taal waar in hij het nu en dan ondernam met ons te ſpreeken; doch welke in zijn mond zulk een broddeltaal uitmaakte, dat wij niet konden nalaaten daar over te lachen, ſchoon het niet ſtrekte om ons de onderlinge mededeeling van denkbeelden te bevorderen. De braave Geestlijke was ons van grooten dienst, ſtaande ons verblijf te *Muonioniſca*; hij vergezelde ons allerwegen,

betoonde zich, bij alle gelegenheden, gereed om, wanneer wij zwaarigheden vonden, dezelve op te klaaren; daar hij welbedreeven was in de *Finlandſche* en *Zweedſche* taalen, kon hij ons de afleiding opgeeven van veele woorden, welke ons voorkwamen, en die wij wenschte te verſtaan. Hij was de boerschte perſoon, dien ik immer op alle mijne reizen zag, en ik geloof, dat rampſpoed en armoede, daar uit gebooren, meer dan iets anders, oorzaak was, dat hij, wat perſoonlijk aanzien betrof, met de geringſte leden zijner Gemeente gelijk ſtondt. Deeze man bezat nogthans eene zeer groote maate van gezond verſtand, redenkavelde met veel juistheids en ſchranderheids over Staatkunde. Daar hij arm en gering was voer hij met veel heftigheids uit tegen de wijze waar op de Ariſtocraten, en de Hooge Kerklijke Perſoonen, hunne rijkdommen misbruikten. Als een Staatkundige was hij een geſlaage vijand van allen Despotismus: hij hadt een onbepaalde hoogagting voor BONAPARTE. Men zou veelligt op het denkbeeld hebben kunnen komen, dat onze Pastoor eenig denkbeeld hadt als of de Overwinnaar van *Italie* niet, ten eenigen tijde, te *Muonioniſca* zou kunnen komen, en hem tot Oppertoeziend Staatsdienaar van

Lap-

Lapland verheffen. Bijzonder was hij op *Rusland*, en het Rijksbeſtuur aldaar, gebeeten, dit zeide hij, vernederde het volk, en hieldt het, uit Staatkunde, in een ſtaat van de diepſte onkunde. Zomtijds ſprak hij over de misbruiken van erflijke Throonsopvolgingen, op eene wijze, welke mij hoogst bevreemde in een man, die niets in de wereld bezat dan een hembd, een broek en ſchoenen. Ik verbeeldde mij, dat eenig hedendaagsch Boek, over die onderwerpen ſchrijvende, hem in handen gekomen was; doch, wanneer hij mij eenig berigt gaf van de werken, die voorheen zijne Bibliotheek uitmaakten, bemerkte ik, dat dezelve uit niets anders beſtaan hadt, dan uit Godgeleerde werken en de twistſchriften der Godgeleerden. Het geen mij hoogst verwonderde was, dat het leezen dier boeken bijzonder der laatstgemelden, hem niet beroofd hadt van het gezond verſtand, hem door de natuure geſchonken; doch hij verzekerde mij die boeken, zo min mogelijk, gebruikt te hebben. Meer genoegen dan in leezen vondt hij in reizigers te zien. Deezen konden hem nooit tot last verſtrekken; naardemaal hij zelfs zeer ſlegt gehuisvest was, kon men niet verwagten bij hem een iutrek te zullen vinden.

Daarenboven was hij, door de komst van reizigers verzeekerd, eenige glazen brandewijn te zullen krijgen. Wij onthaalden hem daar op, zo menigmaal hij ons bezogt. Hij roemde onzen brandewijn als zeer lekker, en bij elk glas, 't welk hij ledigde, ſprak hij 'er eene lofreden over uit, op eene wijze zo klemmend als welmeenend. In deezen oord, zo verre verwijderd van de beſmetting onzer bedorvene zeden, zijn vleiers en de lof der tafelſchuimeren, niet zeer te wagten, en gevolglijk rees bij ons geene verdenking, dat die Geestlijke zich aan veinzerij ſchuldig maakte, of dat hij niet te eenemaale overtuigd was van de goede hoedanigheden, welke hij, bij herhaaling, aan onzen brandewijn toeſchreef.

De onderrichting welke ik heb kunnen bekomen, ten aanziene van dit dorp, en deszelfs bewoonderen, komt kortlijk hier op neder: De bevolking deezer geheele Parochie beſtont uit vier honderd zielen, verſpreid over eene oppervlakte van omtrent twee honderd vierkante mijlen. De inwoonders zijn alle *Finlandſche* Emigranten, die hier kwamen en zich nederzetten, en gevolglijk de *Finlandſche* taal ſpreeken.

Alle reizigers, die dit land bezogten, noemden

den dit volk *Laplanders*, en ik heb eenigermaate mij daar naar geſchikt, in den loop deezer Beſchrijvinge; doch hun onderſcheiden, door de benaaming van *Finlandſche Laplanders*, of *Finlanders* in *Lapland* woonende. Hunne gewoontens en leevenswijze zijn ten naasten bij dezelfde als die der Inboorelingen van *Finland*; en, in de daad, 'er doet zich geen onderſcheid op, dan het geen ontſtaat uit de lugtsgeſteltenisſe en ligging des lands.

Het is zeer opmerkelijk, dat de *Finlanders*, hier woonagtig, even gelijk de herderlijk leevende *Laplanders* niets van dichtkunst en muzijk, of ſpeeltuigen weeten. Omringd door meiren en rivieren, die overvloed van visch verſchaffen, bemoeijen zij zich zeer weinig met den landbouw, en hangen wat de leevensbehoeftens betreft, af van de onzekere vischvangst, en de nog onzekerder ſpijsvoorraad, welke de jagt verſchaft.

De hoedanigheden, welken zij in de Mannen op den hoogſten prijs ſtellen, zijn, even als bij alle onbeſchaafde volken, lichaamsſterkte en vlugheid. Zij gevoelen den trek tot liefdensvermaaken; maar hebben weinig ondervinding van de tedere beweegingen dier

drift. Het voorkomen deezes volks is ernſtig, tot het ſombere overhellende. De jeugd van beiderlei ſexe blijft in elkanders gezelſchap, zonder de lustig- en vrolijkheid aan die jaaren eigen, en voegende. Ik zag nooit een jongeling een lach van welgevallen werpen op een jong meisje. Het is, egter, een vrij algemeen gebruik voor de jeugd van beiderlei kunne, bij elkander te bedde te gaan, en zeer zonderling, dat men geene beſlisſende bewijzen van te groote gemeenzaamheid aantreft. De vader neemt de bezorging des huwelijks van zijn kind op zich, en die verbintenis wordt veeleer voorgeſchreeven door familiebetrekkingen, en daar uit ontſtaande voeglijkheid, dan door eenige voorkeuze, welke de jonge lieden voor elkander hebben. Ten zelfden tijde heeft men blijken van jaaloezij en zelfs van krankzinnigheid, als het gevolg van deeze drift. 'Er was, nog eene vrouw in 't leeven, die krankzinnig geworden was, en in eene hoogloopende vlaag van ijlhoofdigheid haar eige dogter gedood hadt. Men zegt dat zij hevige vermoedens hadt opgevat tegen eene vrouw, die zij veronderſtelde, dat de liefde haars mans getrokken zou hebben. Wij treffen tegenſtrijdigheden aan in de characters van al-

le

le volken op den aardboden, en dit verſchaft een ſterk voorbeeld om die waarneeming te ſtaaven.

Men heeft, in dit Land, geene voorbeelden van dieſſtal, of moord: van zelfmoord eenige, die in water een einde aan hun leeven maakten, of, op eenige andere wijze, handen aan zichzelven ſloegen. Deeze gruweldaaden worden niet toegeſchreven aan gebrek of liefdedrift; maar aan krankhoofdigheid, uit eenige natuurlijke oorzaak herkomſtig, of aan eene verregaande droefgeestigheid.

Het voedzel deezer lieden beſtaat, in den zomer, uit visch in de zon gedroogd. Wanneer de visſcherij zeer voordeelig geſlaagd is, verkoopen zij het overſchot, of verruilen hetzelve voor meel, zout of ijzer, het welk zij in de huishouding noodig hebben. Zij ontvangen liever meel in verruiling voor visch, dan dat zij zich op den landbouw toeleggen. De bearbeiding van den grond is bij hun in eene volſlaagene kindschheid. Zij gebruiken geen ploeg; maar werken den grond met ſpaaden om, ſchoon de Leeraar zich zeer veel moeite, doch vrugtloos, gegeeven heeft, om hun het voordeel van ploegen te doen kennen.

Hij

Hij zette zelfs zijn koe voor den ploeg, en bearbeidde dus een klein hoekje lands voor zich zelven, en tragtte dus anderen een voorbeeld te geeven.

Zo ras de ſneeuw, in den herfst, is beginnen te vallen gaan zij, met veel oplettenheids, het ſpoor na van den beer, en trekken uit bij partijen van drie of vier perſoonen, om dit beest te vangen, en te villen. —— Omtrent het midden van Oogstmaand, wanneer de vogels van vederen verwisſelen, ſlaagen zij uitneemend in de jagt op wilde eenden en ander watergevogelte, welke zij met een roeiriem of ſtok doodſlaan: die vogels vinden zich, als dan, buiten ſtaat, de vervolging te ontkomen door behulp hunner vleugelen.

Wanneer zij hun hooi gemaaijd en genoegzaam gedroogd hebben, brengen zij het op eene ſoort van raam, ſtaande op vier ſtaaken, boven den grond, zo dat zij het niet alleen beveiligen tegen het nat worden, door de overſtrooming der riviere, maar ook tegen het wegvoeren, door het geweld des ſtrooms. Eenigen hunner bezitten rendieren; zij bevelen dezelven aan de zorge eens *Laplanders*, die ze in de valei-

leien van het gebergte brengt, en in de weide oppast.

Bij uitſtek ſober is dit volk; zij drinken nimmer geestrijke dranken, dan op huwelijksfeesten, wanneer zij zich in vreugde en vrolijkheid toegeeven; doch nooit tot buitenſpoorigheid. — De Huwelijksplegtigheid wordt gevolgd door een maaltijd, in den ſmaak deezes volks, voorts door een dans; maar zonder eenig muzijk, of men moest daar voor neemen het geſchreeuw en het knippen met de vingeren. Zij vinden geen ſmaak in bier, en wanneer wij hun overhaalden om van onzen wijn te proeven, trokken zij leelijke aangezigten, en hielden het voor een onſmaaklijken geneesdrank. De meergemelde Leeraar verzekerde ons, met de nadruklijkſte bewoordingen, dat 'er geen enkel glas brandewijn in de geheele twee honderd vierkante mijlen van zijne Parochie te bekomen was; hij voegde 'er bij, dat het volk de dronkenſchap aanzag voor de ſchandlijkſte ondeugd, aan welke iemand zich kan overgeeven. Wij konden niet nalaaten te vermoeden, dat zulks een der oorzaaken was waarom hij zo weinig agtens bij zijne gemeente hadt.

Ziek-

Ziektens en kwaalen zijn zeer zeldzaam onder dit volk. 'Er zijn voorbeelden van boeren in deeze Parochie, die honderd en tien jaaren geleefd hebben. De eenige ziekte, welke veele inwoonders wegſleept, is eene ſoort van heete koorts.

DRIE EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Uitſlap van Muonioniſca *na den Berg* Pallas *en* Kenio-Tunduri — *De Rivieren* Muonio *en* Ieres — *Bekoorelijk Gezigt bij de laatstgemelde* — *Onderſcheide bewoordingen der Finlanderen om een Berg aan te duiden, volgens deszelfs bijzondere hoedanigheid* — *Gezigt van* Keimio-Tunduri — *De Berg* Pallas *onbeklimmelijk* — *Het voorkomen des Lands* — *Sneeuw op den Berg* Pallas, *en Ys in een Meir. Eenige voorwerpen van de Natuurlijke Historie verzameld.*

Een dag en nagt te *Muonioniſca* doorgebragt diende om ons te herſtellen van de vermoeienis onzer laatſte reize. Den volgenden morgen voelden wij ons opgewekt om het land te bezigtigen. —— Meergemelde Geestlijke was onze gids op dien togt. Hij betoonde zich een goed medereiziger, ſchikte zich naar alles, en het geen hem ons te aangenaamer maakte, was dat wij hem geenzins onbedreeven vonden in de Natuurlijke Historie. Dr. QUENZEL, die deezen zelfden weg hadt afgelegd,

legd, vergezelde hij, en deeze onderrichtte hem, wegens verſcheide bijzonderheden. Hij was, bij voorbeeld, geen vreemdeling ten opzigte der naamen van zekere Inſecten, als de *Coccinella Trifaciata*, en de *Cureulio Arcticus;* van de Vogelen kende hij de *Motaeilla Suecica*, en den *Turdus Roſeus;* van de Visſchen de *Salmo Alpina.*

Wij namen onzen weg na den Berg *Pallas.* De benaaming dagt ons vreemd; doch de Pastoor, onze Gids, was buiten ſtaat om de meening uit te leggen, en kon ons niets opgeeven, 't geen naar eene waarſchijnlijke afleiding dier benaaminge zweemde. — Ons oogmerk in deezen uittogt was om het gezigt des omliggenden lands, van den top deezes Bergs, op te neemen; onder het voorttrekken, planten, vogels, en inſecten te verzamelen, als mede de ſchulpen van de bedding der riviere; eene aftekening te maaken van eenig ſchilderagtig voorwerp, het geen zich mogt opleveren, en een zwervend *Laplander* te ontmoeten, zijn Rendieren oppasſende in de weiden, welke dit gebergte oplevert.

Ten aanziene van de wijze om onze reis te nemen, hadden wij geene keuze, en waren verpligt te water tot den voet des Bergs te

vaa-

vaaren. De rivier *Muonio* afgezeild zijnde, ſtaaken wij de kleine rivier *Ieres* in, deeze valt in de *Muonio*, drie mijlen van *Muonioniſca*. Die kleine rivier vloeit, voor het grootſte gedeelte, zagtlijk voort, en zich, op kleine afſtanden, over het land verſpreidende, vormt dezelve bekoorelijke meirtjes, die het land, op eene bevallige wijze, doorſnijden. Vogels en inzonderheid wilde eenden, vliegen in menigte over deeze rivier. Zij verſchaften ons een zonderling ſoort van jagt. Op zommige plaatzen wordt de rivier naauw, de willige en andere boomen op den oever raaken van wederzijden elkander, en vereenigen de takken, zo dat zij eene ſoort van prieel vormen; waar in wij ons tegen het ſteeken der zonne beſchut vonden. De wilde eendvogels begeeven zich veelvuldig na die belommerde verblijfplaatzen; doch het niet geraaden oordeelende om diep in het geboomte te gaan, vliegen zij ſchielijk weg, wederkeerende vloogen zij zelfs boven onze hoofden heen, en booden ons de best mogelijke gelegenheid aan, om ze te ſchieten.

Deeze rivier levert de fraaijſte vertooning op, welke een ſchilder zou kunnen verlangen om een ſtuk in den zagten landſchapsſtijl te vervaardi-

gen. Toen wij digt bij den berg genaderd waren, kwamen wij op een groot meir, het welk ter bronne van de rivier ſtrekt. Dit meir wordt egter onderſchept door een waterval van vrij aanmerkelijke lengte, zo zeer bezet met ſteenen, dat een ledige boot 'er bezwaarlijk zou kunnen vaaren. Noodzaaklijkheid zette de bewooners van deezen oort aan om hun best te doen ter wegneeming van eenige ſteenen in dit meir, en dezelve aan eene zijde te brengen, om het water in het midden te verdiepen, en de vaart, voor hunne vischſchuiten, gemaklijker te maaken. Men verzekerde ons, dat de eerſte lieden, die ſlaagden in het wegneemen dier hindernisſen, welke het bevaarbaar gedeelte deezer riviere van het meir afſcheidden, ieder, naa vijftien dagen visſens, ieder vier of vijf vaten visch tot hun eigen aandeel hadden.

Op eenen afſtand heeft de Berg *Pallas* een zeer bedrieglijk voorkomen, en ſchijnt van geene zeer aanmerkelijke grootte; maar dezelve wordt van meer beduidenisſe bij het naderen. De Leeraar, onze Gids, onderrigtte ons, dat de *Finlanders* zes woorden hebben om een Berg aan te duidden, elk deezer dient om de onderſcheidende hoedanigheid des voor-

werps

werps aan te wijzen. Te weeten, voor eerst *Sadio*, het welk een zagt opgaanden grond, met houtgewas begroeid, betekent; — ten tweeden *Rova*, een van meer aanmerkelijke hoogte, met steenen bedekt, — ten derden *Waza*, een berg met een meenigte boomen, — ten vierden *Kero*, een groote berg met kreupelhout hier en daar begroeid, — ten vijfden *Tunduri*, aanduidende een kaalen berg, — en eindelijk, ten zesden, *Selke*, te kennen geevende een breed uitgestrekten of langen berg, zonder eenigzins op de hoogte te doelen.

Naa eenige punten en voorgebergtens omgevaaren te hebben, lieten wij ons vaartuig zo nabij mogelijk den berg *Keimio-Tunduri* brengen, en vingen terstond het beklimmen aan. Dit opklimmen valt allermoeilijkst, en gaat bezwaarlijk toe: daar wij niet alleen te klauteren hadden; maar ook ons eenen weg te baanen door houtgewas, langs een weg, nooit voorheen door iemand begaan, althans niet om zich te verlustigen. — In het einde bereikten wij een gedeelte van den berg, zonder eenig geboomte. Hier ontdekten wij, tot ons leedweezen, dat het voor ons onmogelijk was den Berg *Pallas* te beklimmen, ter oorzaake

van de moerasſen en kleine meiren, die den berg omgaven, en van elkanderen geſcheiden waren, door ontoeganglijke moerige gronden.

Op den top van *Keimio - Tunduri* hadden wij een wijdſtrekkend uitzigt, het geen ons een volkomen denkbeeld gaf van het omliggend land. Oost- en westwaards is de oppervlakte bedekt met kleine heuvelen, zo verre het oog kan reiken, derzelver toppen ſcheenen zich met den hemel te vereenigen aan den gezigteinder; ten Noorden verheft de berg *Pallas* het hoofd verre boven alle andere voorwerpen, en ziet neder op alle de bijliggende bergen; doch het gezigt Zuidwaards vertoont niets anders dan een onmeetelijk uitgeſtrekt land, geheel ontoeganglijk voor menſchen, daar dezelve uit poelen en moerasſigen grond beſtaat.

Het geheel, hetwelk wij zagen, was meer geſchikt om een aardrijksbeſchrijver dan om een ſchilder belangneeming in te boezemen; weinig deedt 'er zich op, het geen voor het penſeel geſchikt was. Tusſchen ons en den berg *Pallas* lag een klein meir, van welks oppervlakte het ijs niet geheel verdweenen was, in het diepſte der valeie gelegen, kwamen 'er geene zonneſtraalen; het meir beſtondt waar-

ſchijn-

ſchijnlijk uit ſneeuwwater, van het gebergte afgeſtroomd, en was dus minder doordringbaar voor de warmte des dampkrings. Op den berg *Keimio-Tunduri* was de ſneeuw geheel geſmolten; maar wij zagen dezelve hier en daar op den berg *Pallas*, iets het geen waarſchijnlijk moet toegeſchreven worden aan het onderſcheid van derzelver hoogtens.

Wij deeden verſcheide omwandelingen rondsom deezen berg, om vogels en planten op te ſpeuren. Wij vonden een paar van den *Tetrao Cagopus.* LINN, die meer dan voor de helft wit waren: als mede een paar van de *Emberiza Nivalis.* LINN, die eerst in de beginzels van de vederverwisſeling zich bevonden, nog waren zij bijkans geheel wit. In het meir bevinden zich de volgende visſchen:

Salmo albula	*Cyprinus alburnus*
Perca ſluviatilis	*Eſox lucius*

en de Gadus lota.

Op onzen terugtogt doorzogten wij het kanaal der riviere om ſchelpen te vinden: het is niet zeldzaam hier paarlen aan te treffen. Wij vonden de ſoort, bekend onder den naam van *Mija pictorum*; doch de paarels waren

naauwlijks zigtbaar, en alle zo gering, dat wij ze onzer aandagt onwaardig keurden. Die ons op deezen togt vergezelden, ſtonden verbaasd over den ijver, met welken wij onze naſpeuringen voortzetten. Onze geestlijke Gids zelve kon niet begrijpen, welk weezenlijk voordeel wij ons konden belooven uit het naagaan van planten en inſecten. Zints het verbranden zijner Boekerije hadt hij bevonden het zonder Godgeleerdheid wel te kunnen ſtellen, en verbeeldde zich ontdekt te hebben, dat de Godgeleerdheid, als eene weetenſchap aangemerkt, geheel noodloos was, en dat de weetenſchappen in het algemeen niets te beduiden hadden, dan in zo verre zij vermaak aan den geest gaven, en dienden om de verveeling des menſchelijken leevens te verbannen.

Bij het afvaaren der riviere hadden wij geheel andere vertooningen voor oogen, dan bij het opvaaren. Een gedeelte van ons plan bleef onvolvoerd; naamlijk de bergen te doorkruiſſen om *Laplanders*, met hunne rendieren, te ontmoeten; maar wij bevonden ons dermaate vermoeid, dat wij het verſtandigst oordeelden na *Muonioniſca* weder te keeren. Wij hadden een weg van zes en dertig mijlen afgelegd, in den tijd van twintig uuren, bijkans zonder

ſtil

ſtil te houden. De hitte was verbaazend groot, de Thermometer van CELSIUS rees in de ſchaduw tot 27 Graaden; en de muggen plaagden ons geweldig. Te *Muonioniſca* wedergekeerd, hernamen wij onze gewoone bezigheden, en een weinig rust genooten hebbende, begonnen wij ons gereed te maaken tot ons vertrek.

Ons verblijf te deezer plaatze voegde iets toe aan onze verzameling tot de Natuurlijke Historie. Onder andere verkreegen wij verſcheide ſoorten van de *Motacilla Suecica*, met derzelver nest en eijeren. Wij werden ook bezitters van een heerlijken *Larus*, door een *Laplander* gedood, op een der nabijgelegen meiren: het bleek de *Larus Glaucus* van LINNÆUS te weezen. Daarenboven hadden wij eene groote menigte van Planten en Inſecten opgedaan.

*

VIER EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Vertrek van Muonioniſca, *op den eerſten Julij — Zeer ſterke Hitte — Reizen bij nagt — Eene vastigheid* Pallajovenino *geheeten — Eigenlijke grensſcheiding van* Lapland — *Landsgeſteltenisſe tusſchen* Muonioniſca *en* Pallajovino, *en van daar tot* Kautokeino — *De kleine Rivieren des Lands bieden meer nieuws aan dan de grootere. Zwaarigheden ontſtaande uit ondiep water — Het Rendier-Mosch,* (Lichen rangiferinus LINN.) *bedekt de geheele oppervlakte van den grond. Groei bij dit Mosch — Komst te* Lappajervi — *De Musquiten vallen zeer lastig. Vuur en Rook, de kragtdaadigſte beſchermmiddelen daar tegen — Eenige Laplandſche Visſchers — Hunne Wooningen — Een nagt bij deeze Lieden geſleeten; wat zij ons verſchaften.*

Omtrent één uur in den nagt vertrokken wij van *Muonioniſca*, op den eerſten van Julij. Tot een bijkans verſtikkenden graad van warmte was de hette den geheelen dag opgeklommen. De Thermometer van CELSIUS tekende, op den

den middag 29 Graaden: doch daalde te middernagt op 19 Graaden. Het water, in de rivieren en meiren was zuiver en helder, en gaarne zouden wij ons daar in gebaad hebben, waren wij in het neemen van het besluit daar toe niet wederhouden en afgeschrikt door de menigte van Musquiten, die ons leevendig zouden opgegeeten hebben, hadden wij ons aan derzelver woede blootgegeeven, zonder beschutting onzer kleederen. Wij verkoozen onze reis bij nagt voort te zetten, en besslooten dien regel verder te volgen, en onze rust over dag te neemen, ten einde wij die gemaatigdheid van lugtgesteltenisse mogten genieten, welke de schuinsvallende zonnestraalen 's nagts veroorzaaken. Wij voeren de *Muonio* op, tot wij kwamen aan de kleine rivier *Pallojoki*. Op een kleinen afstand van dezelve is eene vastigheid of volkplanting, *Pallajovenio* geheeten.

Deeze volkplanting is de eigenlijke landscheiding van *Lapland*, na *Tornea*, en dienvolgens in de kaart *Tornea Lapland* geheeten. Gevolglijk kan men aardrijkskundig niet zeggen den voet in *Lapland* gezet te hebben, eer men *Pallajovenio* bereikt heeft. Het geheele wijd uitgestrekte land, waar in *Lulea*,

Petea en *Umea* ligt, tot *Tornea* toe, behoort eigenlijk tot *West-Bothnia.* Ten deezen opzigte hebben veele reizigers zich hier vergist en verondersteld in *Lapland* geweest te zijn, wanneer zij tot *Tornea* gereisd hadden: terwijl *West-Bothnia* een hoek ten noorden maakt, bijkans den afstand van twee honderd en veertig mijlen, verder dan *Tornea* loopende. Wanneer iemand in *Zweeden* zich bevindende, wenscht *Lapland* te zien, enkel om te kunnen zeggen, dat hij in *Lapland* geweest is, heeft hij niet verder te gaan dan tot *Asele*, omtrent honderd mijlen ten westen, van *Umea* op de grenzen van *Angermanland*; maar, indien hij verlangt een land te zien, verschillend van eenig oord door hem beschouwd; indien hij begeert de zeden op te merken van een volk, in alle opzigten ongelijk aan alle de inwoonders van *Europa*, dan moet hij Noordwaards trekken, de groote steden agter zich laaten, en met deeze alle begrippen van eene beschaafde zamenleeving. De aardrijkskundige verdeeling eens lands is eene zaak van schikking tusschen de Mogenheden, en hangt niet van de hand der Natuure af. De Koning van *Zweeden* mag, met een penneftreek, in *Lapland* veranderen, het geen

nu

nu *West-Bothnia* is; dan zodanige naamverwisselingen zullen geene verandering te wege brengen in de zeden des Volks, noch in de natuurlijke Landsgesteltenisse.

Het is opmerkelijk, dat MAUPERTUIS, die eene korte Aardrijkskunde uitgaf, zo weinig geweeten hebbe van een land, waar in hij zo veelvuldige waarneemingen deedt. Bestendig verwart hij *Lapland* met *West-Bothnia*, en geeft aan zijne Reis, welke zich alleen tot de grenzen van *Lapland* uitstrekte, den tijtel van *Voyage au fond de la Laponie* — *Reis na het binnenste van Lapland.* Alle andere reizigers naa hem zijn tot denzelfden misslag vervallen, en hebben zich verbeeld in *Lapland* geweest te zijn, wanneer zij zo verre als *Tornea* gekomen waren. Zij hebben desgelijks de *Laplandsche* taal met de *Finlandsche* spraak verward, en als zij een meisje in de stad *Tornea* gebooren, met zich bragten, veronderstelden zij een *Laplanderinne* verkreegen te hebben.

Het land van *Tornea* tot *Muonionisca* en *Pallajovenio*, schoon het in voorkomen eene wildernis worde, verandert niet grootlijks. De bergen zijn dezelfde; de watervallen, de meiren en de bosschen hebben eene zeer groote overeenkomst; met één woord, de voorwerpen,

pen, welke zich den oogen bieden, hebben geene genoegzaame maate van verſcheidenheid om ze der bijzondere waarneeming waardig te maaken.

Nogthans is het voorkomen des lands, wanneer men van *Pallajovenio* na *Kautokeino* reist, langs de kleine rivier *Pallajoki*, zeer verſchillend. De kleine rivieren zijn in 't algemeen allerbelangrijkst voor den weetgierigen reiziger: dewijl zij niet zo dikwijls bezogt worden, en beide, het land en de bewoonders, min bekend zijn: terwijl men de groote rivieren menigvuldiger bezoekt, boven al in den winter, wanneer zij den voornaamen weg uitmaaken voor de zodanigen, die van *Muonioniſca* in *Tornea* komen. Te deezer oorzaake worden de inwoonders, die nabij de groote rivieren hun verblijf houden, gemeenzaam met vreemdelingen, en kunnen niet zo zeer in hun eigen natuurlijk character beſchouwd worden, als de zodanigen, die enkel kennis draagen van 't geen tot hun en hun land behoort. De vaard noordwaards op de *Muonio*, van *Muonioniſca* tot *Enonteki* is zeer gelijk aan die van *Kengis* tot *Muonioniſca*, of aan die van *Opper-Tornea* tot *Kengis*.

Pallajovenio is eene vastigheid der *Finlan-*

de-

deren. Dezelve beſtaat uit vier of vijf huisgezinnen. De Kooplieden van *Tornea* hebben 'er een gebouw, beſtaande uit één vertrek, waar in zij kunnen ſtooken, en zich verfriſſen, als zij in den winter door deeze Volkplanting na de marktplaatzen trekken. De lieden te *Pallajovenio* woonende, ſcheenen daar een zeer goed verblijf te hebben; de wooningen hadden een net en zeer geſchikt voorkomen, veel verſchillende van die der andere boeren in dit land.

Wij ververschten ons te deezer plaatze. Van daar gaande voeren wij de rivier *Muonio* op tot de hoogte waar deeze zich vereenigt met de *Pallojoki*, welke wij inſtevenden om te *Lappajervi* te komen. Deeze weg, kon men denzelven in een rechte lijn afleggen, zou niet meer dan twaalf mijlen lang weezen; doch de bochten der riviere doen de reis meer dan dertig mijlen beloopen.

De rivier *Pallojoki* veroorzaakte ons zwaarigheden van zulk eenen aart, als wij op onze geheele reis, niet ontmoet hadden. Naardemaal 'er, zints eenigen tijd, in dit land, geen regen gevallen was, vonden wij het water zo laag dat onze boot over den grond ſleepte, en wij moesten, om dezelve te verligten, aan

land

land gaan. De bochten in de rivier waren zo veèlvuldig en liepen dermaate tegen elkander in, dat onze voortgang zeer langzaam was. Onze ſcheepslieden moesten zwaaren arbeid doen om de boot voort te krijgen; zomtijks vonden zij zich in de noodzaaklijkheid 'er uit te gaan, en te trekken; ook namen zij nu en dan het vaartuig geheel uit het water, en droegen het op hunne ſchouders een groot eind wegs; dewijl, op eenige plaatzen, de rivier ten naasten bij geheel uitgedroogd was. Bij de groote kragtbetooning welke deeze lieden moesten in 't werk ſtellen, waren zij beſtendig nat, en ſchoon hun arbeid verbaazend zwaar was, vorderden zij ſlegts weinig op hunne reis; dewijl de kromtens der riviere hun dikwijls op een kleinen afſtand, terug bragt, tot de eigenſte plaats, welke zij met zo veel moeite verlaaten hadden. Dit was hoogst verdrietig en moedbeneemend. — Wij zelven, die te voet, langs den oever gingen, hadden ook geen reden om vergenoegd te weezen over ons lot. Wij moesten overal ons eenen weg baanen door heggen en ſtruiken, en het was, met veel moeite dat wij geheel voortkonden; dikmaals vonden wij ons belemmerd door de takken der boomen, die de ſluiers, welke wij voor onze aangezigten

droo-

droegen, ter beveiliging tegen het ſteeken der Musquiten, van een ſcheurden. Nogthans ſtrekte de ſchielijke verandering van het tooneel, en het gezigt des lands, gepaard met de nieuwigheid der zeden, en het voorkomen der inwoonderen, eenigermaate om vergoeding te doen voor de doorgeſtaane moeilijkheden en ongemakken.

Vóór dat wij te *Lappajervi* kwamen, hielden wij een geruimen tijd ſtil op een rots van eene verbaazende grootte, door de rivier van het omliggend land afgeſcheiden. Hier ontſtaken wij een groot vuur om de inſecten af te weeren, ten einde wij ons middagmaal in rust mogten neemen. Het land rondsom ons, boodt een zeer ongemeen, en voor ons, nieuw tooneel aan. Het mosch, waar mede zich de rendieren voeden, bedekt den grond geheel en al. De grond is vlak, en alleen op eenigen afſtand, met heuvelen omzoomd; dan die heuvels zijn desgelijks met mosch begroeid. De kleur van dit gewas is bleek geel, welke, gedroogd zijnde, wit wordt. De geregeldheid der gedaante deezer plant, de eenpaarigheid, waar mede de oppervlakte des gronds daar mede overdekt is, heeft een zonderling en treffend voorkomen; het gelijkt op een fraaij vloertapijt. Deeze planten groeijen in eene bijkans

acht-

achthoekige gedaante, naderende aan een cirkel; en dewijl zij digt, zeer digt, bij elkander ſtaan, vormen zij eene ſoort van Mozaik werk of borduurzel. — Het witte voorkomen des lands, daar uit ontſtaande, zou iemand, voor een oogenblik, in de verbeelding brengen, dat de grond met ſneeuw bedekt ware: dan het denkbeeld eener wintervertooning wordt weggeweerd door het gezigt van kleine plantjes, volkomen groen, welke men, hier en daar, verſpreid vindt, en nog meer door de tegenwoordigheid der zonne, en de warmte haarer ſtraalen. Naardemaal dit mosch zeer droog is, kan 'er niets vermaaklijker weezen dan 'er op te wandelen, en niets zagter om tot een bedde te dienen. De zuiverheid en witheid bekoort, en, wanneer wij onze tent hadden opgeſlaagen, vonden wij ons, in alle opzigten, zeer goed gehuisvest. — Veelmaalen had ik dit mosch ontmoet; doch op geene plaats in zulk een ruimen overvloed. Het was hier het eenig voortbrengzel, 't geen de natuur ſcheen te begunſtigen en te onderſteunen; geen ander gewas groeide 'er naast, en zagen wij te deezer plaatze geen geboomte, dan enkele berkenboomen en kreupelhout, ook vertoonden zich eenige pijnboomen, op een heuvel aan den rivier-

vierkant. Alle deeze boomen ſcheenen bezwaarlijk te groeijen, als van voedzel beroofd door de moschplanten, zij waren kwijnend en misvormd. Eenige boomen egter, die nabij den waterkant ſtonden, waren in beter ſtaat, en misſchien denzelven verſchuldigd aan de vogtigheid, welke zij uit de rivier trokken: dan, met één woord, de moschplant ſcheen de heerſchende plant, die een volkomen gebied voerde in het groeiendrijk deezes lands, en haare goedheid en invloed betoonde aan een bijzonder geſlacht van menſchen en dieren.

Wij kwamen in den avond te *Lappajervi* aan, en onze bootvoerders waren blijde eenige rust te mogen neemen, naa de hun zo zeer vermoeiende afgelegde reize. Toen wij den oever des meirs bereikten, troffen wij twee *Laplandſche* visſchers aan, die van hun visſchen dien dag terug gekomen waren, en zich gereed maakten om den nagt daar ter plaatze door te brengen. De plaats, waar zij zich onthielden, werd ons aangeduid door een zwaare kolom van rook in de lugt opklimmende. Tot hun naderende, bevonden wij, dat zij hunne aangezigten met teer beſtreeken en hun hoofd en ſchouders bedekt hadden met een kleed, om zich tegen het ſteeken der mosquiten te beveiligen.

ligen. Een hunner rookte tabak, en de ander was bezig met den gevangenen visch tegen de roverij der insecten te dekken. Hunne magere ongedaane aangezigten droegen de blijkbaarste tekenen van armoede. Zij waren van het hoofd tot de voeten bedekt door zwermen van musquiten, tegen welker steeken alle de genomene voorzorgen hun naauwlijks beveiligden. Zij smolten bijkans door de hitte, nogthans durfden zij hun dekzel niet afleggen, veel min van voor het vuur gaan. Onze komst voegde millioenen van deeze vliegen bij de veele duizenden daar tegenwoordig, naardemaal derzelver aantal steeds toenam bij ons heenengaan na die visschers. Het was volstrekt onmogelijk een oogenblik stil te staan; geduurig vonden wij ons genoodzaakt onze hoofden in 't midden van de rook te houden, of over de vlam te springen, om ons te ontslaan van die wreede vervolgers.

Wij haalden onze boot op den oever, en wandelden omtrent eene mijl landwaards in om het gezin van deeze twee *Laplandsche* visschers op te zoeken, die zich hier omstreeks hadden nedergeslaagen. Allerwegen zagen wij vuuren ontstooken; de varkens hadden hun vuur, als ook de koeijen; een vuur brandden 'er binnens-

H. Roosing sculp.

Twee Laplandsche Visschers.

nenshuis, een ander buiten, digt bij de deur. De wooningen der *Laplanderen* zijn zo groot niet als die der *Finlanderen*. De deur of ingang van het huis, 't geen wij hier zagen, was slegts vier voeten hoog; zo dat wij, bij de intreede noodwendig moesten bukken. Wij hadden onze tent achtergelaaten, in de veronderstelling, dat wij slaapplaatzen bij de *Laplanders* zouden aantreffen, ten minsten zo goed als wij bij de *Finlanders* gevonden hadden; doch wij vonden ons bedroogen, en wij moesten genoegen neemen met de rustplaats, welke dit volk ons kon aanbieden. Wanneer de tijd om te rust te gaan, daar was, gaf men ons rendieren-huiden, op den grond gespreid over dunne berken-takken en bladeren, in een klein vertrekje vol rook. Wij vonden onze slaapkamer bij den tast: dewijl de rook belette eenig licht te zien. —— Eenigen tijd naa dat wij ons nedergelegd hadden om te slaapen, hoorde ik ademhaalen, dit geluid scheen uit den hoek des vertreks te komen, en wij konden 'er geen reden van geeven: dewijl wij veronderstelden, dat wij de eenige leevende schepzels te deezer plaatze waren. Ik verbeeldde mij dat het een hond was, of eenig ander beest, 't welk zijn nagtverblijf daar genomen hadt. Op 't oogen-

blik hoorde ik een luid gerugt, 't welk veel eer ſcheen voort te komen van eenig menschlijk weezen, dan van het dier 't geen ik dagt dat ons gezelſchap hieldt. Ik beurde mijn hoofd zagtlijk op om te beproeven of ik iets kon ontdekken. Eenige ſcheuren in de wand, en eenige opening in het dak, verſchafte een zwak licht, en, om te onderzoeken en zekerheid te krijgen van de oorzaak deezes wakkerhoudenden geluids, kroop ik voort op handen en voeten. Naardemaal de afſtand zeer klein was, bereikte ik welhaast de plaats, van waar het geluid kwam, en vondt twee naakte kinderen, op rendieren-vellen liggende. Die kinderen werden ſchielijk wakker, en mij, in de beſchreevene gedaante, ziende naderen, verbeeldden zij zich in gevaar van door eenig wild dier te zullen worden aangevallen, zij vlooden weg, en liepen ſchreeuwende na hun moeder om hulp.

VIJF EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Het meir van Pallajervi, *en het Eiland* Kintaſari — *Verblijf op dit Eiland* — *Bezigheden en Uitſpanningen* — *De Zee-Zwaluw* (Sterna Hirundo LINN.) — *Schranderheid deezer Vogelen en derzelver Nuttigheid voor de Viſchers* — *Eenige Laplanders aangenomen tot het voortzetten der Reize* — *Vertrek van* Kintaſari — *Eene kleine Rivier* Restjöki *geheeten* — *Beſchrijving der Laplanderen, die mede op reis zouden gaan* — *Derzelver mangel aan reinheid* — *De Finlanders heengezonden* — *Reis te voet met de Laplanders* — *Aart en Geneigdheid van dit Volk* — *Buitengewoon heet weer; groot ongemak daar uit ontſtaande* — *Komst aan een meir* Keroijekoi *geheeten, 't geen wij met een boot overſtaaken.*

Geene zeer bemoedigende kundſchap deeden wij te *Lappajervi* op, ten aanziene van de mogelijkheid, om het overige van onzen weg tot *Kanto-Keino*, af te leggen. De afſtand is zeventig mijlen. Wij hadden verſcheide meiren over te ſteeken, rivieren op en af te vaaren,

bezwaarlijke moerasſen over te gaan, en konden geene hoop ſcheppen, om eenige woonplaats of menschlijk ſchepzel aan te treffen op de geheele reize. Maar wij hadden het onverwrikbaar beſluit genomen, van den aanvang onzer reize af, om ons niet te laaten ontmoedigen, door eenig bericht van zwaarigheden, welke wij ſtonden te ontmoeten; maar veel eer om in perſoon getuigen te weezen van derzelver weezenlijk beſtaan. Aan dit welgeankerd beſluit moet het ſlaagen van onze onderneeming voornaamlijk worden toegeſchreeven.

Men gaf ons te kennen, dat wij mogelijk eenige *Laplandſche* visſchers zouden ontmoeten op het meir van *Pallajervi*. Met dit oogmerk voeren wij de kleine rivier *Pallajoki* op, die uit het gezegde meir den oorſprong ontleent. Deeze rivier is zo ondiep, zo naauw, en met zo veele bochten, dat dezelve, niet dan met groote moeite, kan bevaaren worden. Onze verlegenheid in het opvaaren vermeerderde bij den voortgang. Wij vonden ons genoodzaakt, voor het meerendeel van den weg, dien wij afleiden, ons reistuig op onze rug te draagen, om daar door de vragt van de boot te verligten. — Wanneer wij aan het meir kwamen, ſtak 'er een zo ſterke wind op, dat onze

boot

boot dreigde te zinken, eer wij het kleine eiland *Kintasari* konden bereiken. Toen wij aan het eiland kwamen, ontdekten wij drie visschers, die eene soort van hut hadden opgericht van boomtakken, met modder bestreeken; zij hadden 'er eene menigte van visch in te droogen gehangen. Dit kleine eiland konmen, in omtrent een half uur, rondwandelen. Digt bij lag een ander eiland, omtrent een vierde van de grootte des anderen eilands haalende; dan het was van zo weinig beduidenis, dat het geen bijzonderen naam droeg.

Het meir was omgeeven met kleine heuvelen, bedekt met rendieren-mosch, doormengd met berken- en pijnboomen. Overal hadden wij voor oogen het voorheen beschreevene tooneel, dit werkte zo sterk op onze verbeelding, dat wij niet konden naalaaten ons voor te stellen, dat wij ons op eenig betoverd eiland bevonden. Zagen wij rondsom ons heenen, dan ontdekten wij niets 't geen geleek op eenig land, tot nog door ons bezogt, en wij scheenen in eene nieuwe wereld overgevoerd. De zon, die ons bescheen, zonk nimmer beneden den gezigteinder, en wij aanschouwden bijkans geen kleur dan wit, met groen doormengd. Deeze voorwerpen, gevoegd bij de wooning onzer vis-

ſcheren, de nieuwigheid der bloemen, die het eiland vercierden, het gezang der vogelen, die door hun geluid de bosſchen deeden weergalmen, alles wrogt te zamen om onze zinnen te verrukken, daar wij geene rekening altoos gemaakt hadden op zulke buitengemeene vertooningen.

Onze tent opgericht hebbende, maakte deeze de vertooning van het paleis deezes eilands, en overtrof, ſtrikt geſprooken, de hut der *Laplanderen* zo verre, als het paleis, waar in de vorsten hun verblijf houden, de huizen hunner onderdaanen. Wij gingen in onze boot, om uit het meir onze tegenwoordige verblijfplaats te zien, en wij vermaakten ons met de beſchouwing van het heerlijk vertoon, 't welk ons nieuw koningrijk maakte. De binnenzijde van onze tent was behangen met berken-bladen, over het mosch heen, 't welk een aangenaamen geur gaf. — Onze visſchers ſcheenen verrukt door de heerlijkheid onzer verblijfplaatze, en hadden, het eerſte huns leevens, een patroon van weelde voor oogen, waar van zij voorheen geen denkbeeld vormden.

De drie dagen, welke wij, op dit eiland doorbragten, ſleeten wij met vermaak. Het meir voorzag onze tafel met den lekkerſten visch,

en

en wij vonden in het bosch overvloed van wild gevogelte; wij vischten, wij jaagden, wij baadden ons in het meir; wij maakten aftekeningen van de landgezigten rondsom ons; wij verzamelden planten en insecten. Wij zetten het neemen van alle die vermaaken voort, zonder in 't minst door de musquitos geplaagd te worden; die lastige insecten waren gelukkig van het eiland verdreeven, door den gemelden stormwind; deeze hadt desgelijks de lugt bekoeld, zo dat de thermometer zeven graaden daalde.

Wij genooten een bijkomend vermaak telken reize, dat de visschers van hunne visscherij terug keerden. De vrolijkheid scheen hun gelaad op te klaaren. Hunne aankomst werd ons aangekondigd eene geruime wijl eer wij hun zagen, door de vlugt van Zeezwaluwen, (*Sterna Hirundo* LINN.) die in de lugt zweefden, en door derzelver geschreeuw de visschers, wegens hunne behoudene aankomst, scheenen te verwelkomen. Deeze vogels aazen op de kleine vischjes, die de visschers hun toewerpen, of in de vischschuit laaten naa het schoonmaaken der netten. 'Er scheen eene overeenkomst en verstandhouding plaats te hebben tusschen deeze visschers en die vogelen,

die, geduurende dit ſaiſoen, van de visſcherij, wat hun leevensbehoud betreft, afhangen. Zij kwamen vast, op hetzelfde uur in den morgenſtond, als het ware, om de visſchers te berichtten, dat het tijd was hun werk aan te vangen; en de laatstgemelden hadden geen anderen tijdwijzer noodig. De vogels vertrekken te gelijk met de vischſchuiten, en dienden den visſcheren tot Gidſen in het voortzetten van hun beroep, door te zweeven en te ſcheeren over die gedeeltens van het meir, waar de visch zich in grootſte ſchoolen verzameld hadt. Het gezigt van deeze vogelen is bijzonder ſcherp, zo dat, wanneer de visſchers hun geſchreeuw hoorden, en in het water zagen duiken, zij telkens wisten waar zij, met de meeste hoop van een gelukkige vangst, hunne netten moesten uitwerpen; vast gingen zij, hier in niet bedroogen te zullen worden; en het miste nimmer, dat zij den grootſten voorraad van visch vingen, wanneer zij de aanduiding deezer vogelen volgden. De visſchers hadden aan die Zee-zwaluwen zodanig eene verkleefdheid, dat zij de zigtbaarſte tekens van te onvredenheid lieten blijken, wanneer wij ons gelieten 'er eenige van te willen vangen, om ze als eene zeldzaamheid mede te neemen.

De

De vogels waren zo tam en gemeenzaam geworden, dat zij de kleine vischjes uit de netten pikten, zelfs in de vischſchuiten, terwijl de visſchers 'er in zaten. Zo ſcherp waren zij van gezigt, dat, wanneer een visch in de lugt geworpen wierd, zij 'er op toeſchooten, en vingen eer dezelve in het water nederkwam. Naardemaal de visſchers vreesden dat die vogels hun zouden verlaaten als wij met een ſnaphaan op dezelve ſchooten, poogde ik 'er te vangen door een koek aan een lijn vast gemaakt. Ik bedekte, ten dien einde, een koek met een visch, het eene einde van de koort houdende om dit lokaas op eenigen afſtand van mij te werpen; maar die kunstbewerking was van geene beduidenis: want zo verbaazend groot is de ſcherpheid van het gezigt deezer vogelen, dat zij het bedrog ontdekken, en, ſchoon zij op den hun dus voorgeworpen visch aanvielen, droegen zij zorge, dien niet in te zwelgen, toen zij bemerkten, dat 'er een koord aan vast was.

Reeds heb ik vermeld, dat wij drie dagen op dit eiland bleeven; en vertoefden 'er zo lang om toebereidzelen te maaken en maatregels te beraamen tot het voortzetten van onze reize. Alles hing af van het toevallig ontmoeten

ten eeniger zwervende *Laplanderen*, die ons zouden kunnen helpen om, met hunne rendieren, het gebergte over te trekken, en om de doortogten aan te wijzen, door welke wij onzen weg konden vervorderen. Om ons van de waarſchijnlijkheid deezes noodigen vereischtens te verzekeren, zonden wij een der visſcheren van het eiland vooruit om eenige *Laplanders*, die hij mogt ontmoeten, in onzen dienst aan te neemen, en de plaats, waar wij hun zouden aantreffen, te bepaalen. Onze afgevaardigde hadt volmagt om te handelen, en hun zodanige voorſlagen te doen als hij oordeelde dat zij zouden aanneemen. Hij toog op reis en beloofde, binnen vier en twintig uuren, te rug te zullen zijn. Op den tweeden dag, naa zijn vertrek, werden wij ongerust; doch toen de derde dag, zonder zijne wederkomst, verſtreeken was, werden ook zijne mede visſchers met vreeze bevangen, en wisten geen reden van dit uitblijven te geeven. Hij was alleen, moest een onbewoond land doorkruisſen; hij liep geen gevaar van eenig leevendig ſchepzel, te zullen ontmoeten, dan den beer, die in den zomer verre van wreed is. Hij kon van een ſteilte nedergeſtort weezen, of in het bosch verdwaald, de plaats van de boot niet

we-

weder hebben kunnen vinden. De visschers maakten zich gereed om hun makkers te gaan opzoeken. Wij begonnen te wanhoopen aan de gelegenheid, om verder te zullen kunnen komen, wanneer, op het onverwagtste, tot onzer aller groot genoegen, de lang weggebleevene wederkwam. Hij berichtte ons dat, het hem mislukt zijnde *Laplanders* op de naast bijgelegen bergen te ontmoeten, hij niet wilde weder keeren zonder aan het oogmerk zijner zendinge voldaan te hebben, en dus verder optrok, tot hij, in het einde, twee Gezinnen van *Laplanders* aantrof, die hij met zich genomen had tot aan den oever van een riviertje, *Restijoki* geheeten, daar hij hun gelaaten hadt, tot dat wij bij hun kwamen.

Deeze kundschap was het teken onzes vertreks van dit eiland. Onze tent werd afgenomen en ingepakt. Afscheid genomen hebbende van onze visschers, toogen wij op weg.

Welhaast bereikten wij den mond van het riviertje, op welks oevers de plaats der ontmoeting bestemd was. Wij voeren dit zeer bochtige riviertje op, onverduldig om de *Laplanders* aan te treffen, vreezende dat zij, moede van wagten geworden, heen getoogen zouden weezen: want wij vormden ons geen

hoog

hoog denkbeeld of van hun geduld, of van hunne beleefdheid.

Eindelijk bereikten wij de plaats huns verblijfs. De *Laplanders* maakten zes man uit en een jong meisje. Wij vonden hun zitten onder een berken boom, aan welks takken zij hun leeftogt voor den reis, beſtaande in gedroogden visch, hadden opgehangen. Zij lagen op den grond in allerlei richtingen, rondsom een groot vuur, op hetwelk zij hun visch braadden, welke ten dien einde geſtooken was in geſpleete takjes van den boom, die hun beſchaduwde. Het meisje ontdekte ons eerst, en wees ons den mannen aan, die alleen hun aandagt op het bereiden van den visch ſcheenen ingeſpannen te hebben; zo dat wij aan land kwamen, na hun toewandelen, zonder dat zij 'er eenigzins agt op sloegen.

De mannen hadden een ruimen rok aan van een rendieren huid gemaakt, met een hoog opſlaanden kraag en van achteren ſtijf gevoerd. Om hun middel droegen zij een riem, welke het opperkleed digt aan het lijf bragt, en eene ſoort van zak vormde, waar in zij ſtaken, alles wat zij met zich droegen. Zij hadden pantalons aan, desgelijks van rendierenhuiden vervaardigd, en korte laarsjes, wijd

van

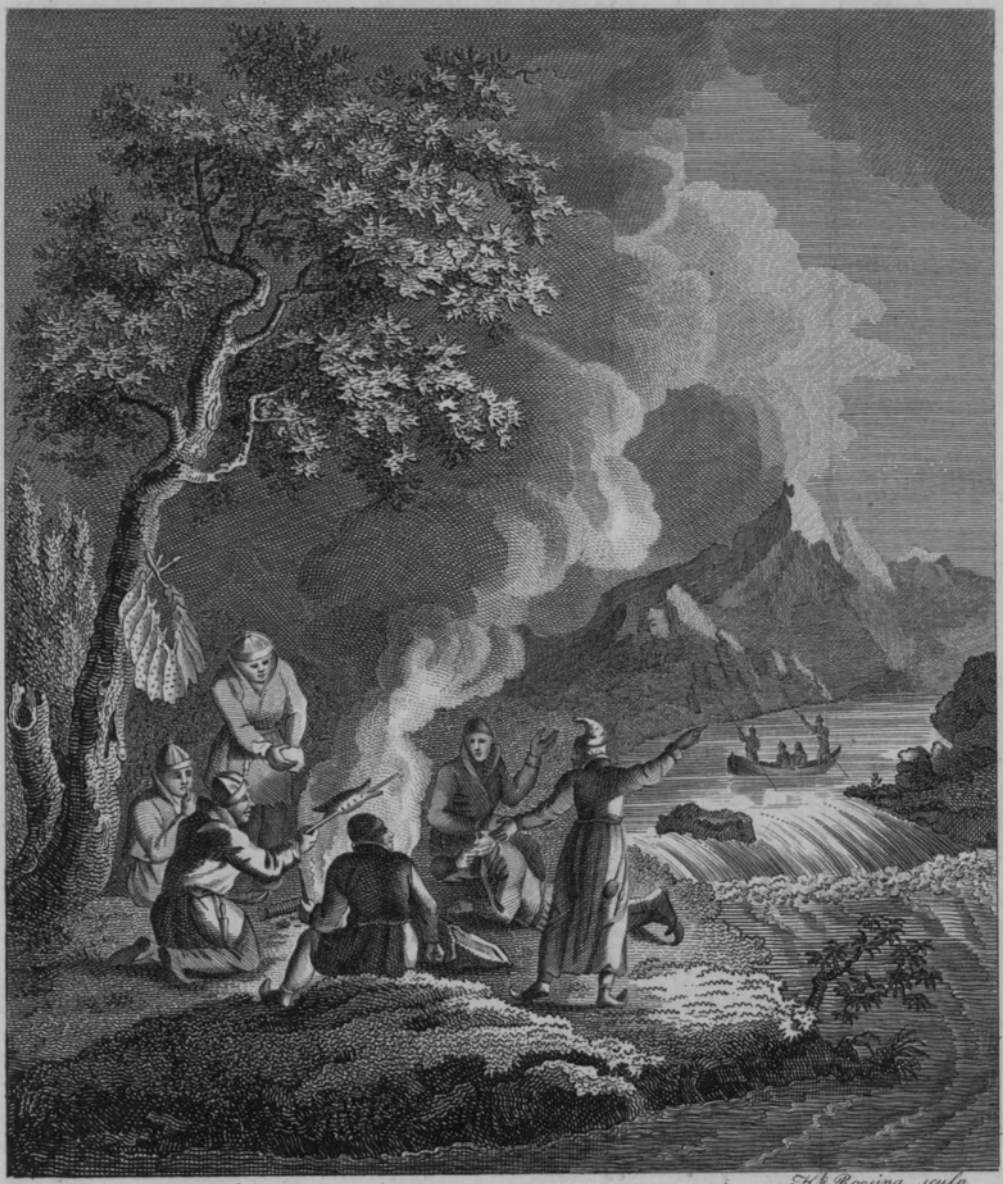

H.b Roosing sculp.

Een Laplandsch gezin Visch braadende

van zoolen, en gevuld met gedroogd gras. Het meisje droeg desgelijks een pantalon, en laarzen van dezelfde gedaante; dan zij hadt een wollen kleed aan, en haar hoofddekzel was van groen laken vervaardigd, liep na boven ſpits toe. Allen waren zij kort van geſtalte, de voornaamſte weezentrekken beſtonden in de ſchraalheid der wangen, de ſcherpheid der kinnen, en de uitſteekende kaakenbeenderen. Het gelaad van het meisje was niet ongevallig; zij kwam ons voor achttien of negentien jaaren oud te weezen; haar kleur was helder, het hair ligt kastanje bruin. Vier van de zes mannen hadden zwart hair; waar uit ik beſloot, dat dit de heerſchende hairkleur der *Laplanderen* was. Zulks onderſcheidde hun van de *Finlanders*, onder welken wij, geduurende onze geheele reis, geen een enkel perſoon met zwart hair gezien hadden.

De perſoonen en de kleeding deezer *Laplanderen* te zamen genomen, waren de morsſigſte en onbevalligſte, die men zich kan verbeelden. Zij hielden den visch, dien zij aten, in hunne handen, en de olie of traan, welke 'er uitliep, vloeide bij hunne armen neder in de mouwen hunner kleedinge, de ſtank hier van liet zich op den afſtand van eenige roeden

rui-

ruiken. Het meisje was eenigzins reinder op haar lichaam, en had iets van dat welvoeglijke zo bijzonder eigen aan de sexe. Dit bleek, onder andere, in het weigeren van den drank, haar aangeboden, en inzonderheid van brandewijn, dien zij anderzins zo graag lustte als de mannen. Dit betoon van zedigheid, en wederstreeven bij de vrouwen, om te krijgen wat zij wenschen, doch 't geen zij tessens begrijpen, dat iets onvoeglijks in heeft, schijnt een bestendige eigenschap der vrouwen; naardemaal die preutschheid zich zelfs vertoont onder de vrouwen in *Lapland*.

Wij lieten ons goed aan land brengen, en betaalden onze eerlijke *Finlanders*, die ons getrouw en naar eisch opgepast en geholpen, en van *Muonionisca* ons veilig zo verre op onzen weg vergezeld hadden. Wij hadden een groote maate van agting verkreegen voor die waardige mannen, en bemerkten, bij ons afscheidneemen van hun, dat een traan van toegenegenheid te onswaards langs hun wangen biggelde, 't geen eene dergelijke erkentenis vorderde. Zij namen afscheid van ons met dankbetuiging en handtasting, en zo sterk gevoelden wij bij ons zelven eene dergelijke hartlijkheid van aandoening, dat wij zulk een teken

van

van gemeenzaamheid en agting, ten hunnen opzigte, niet konden terugge houden.

De *Laplanders* bleeven, ondanks de natuurlijke koel- en onaandoenlijkheid hunner geſteltenisſe, geene onoplettende aanſchouwers van 't geen tusſchen ons en de *Finlanders* voorviel; zij konden niet nalaaten, daar uit een gunſtig denkbeeld van ons te vormen, en hun ijver opgewekt te vinden, om ons hunne goede dienſten te betoonen, indien het anders mogelijk is, eenig gevoel te verwekken in zielen zo log als de hunne. Het mishaagde ondertusſchen ons niet, dat zij ooggetuigen waren van het genoegen, 't welk wij aan de *Finlanders* gegeeven hadden, en het leedweezen, 't geen deezen, bij hun afſcheidneemen, betuigden, en wij hoopten, dat dit voorbeeld hun met hoogagting voor ons zou vervullen, en een zugt om al hun vlijt en werkzaamheid te betoonen, noodig om het oogmerk te bereiken, waar toe wij hun in onzen dienst genomen hadden.

Naa dat onze *Finlanders* afſcheid genomen hadden en weggetrokken waren, vonden wij ons, om zo te ſpreeken, afgeſneeden van alle gemeenſchap met de rest der wereld. De voltrekking van onze onderneeming, ja zelfs ons beſtaan,

waren op éénmaal in de handen deezer *Laplanderen.* Indien de voortzetting onzer reize bleek ondoenlijk te weezen, en zij ons verlieten, hadden wij geen middel om weder te keeren tot het kleine eiland, en de visschers van *Kantasari:* want ons ontbrak een boot om ons over het meir te voeren, en in dat bekoorelijk verblijf terug te brengen, 't geen wij onlangs en met zo veel wederzin verlaaten hadden. — Dan, ter wegweering deezer onrustwekkende denkbeelden, namen wij in overweeging, dat deeze *Laplanders* geen wreed soort van volk waren, en schoon zeven in getal, het meisje medegerekend, hielden wij ons als wel tegen hun bestand, hoewel wij slegts een viertal uitmaakten, naamlijk de Tolk, Colonel SKIÖLDEBRAND en ik. De reden dat zij met hun zevenen waren, was om ons reisgoed te draagen: dewijl zij ons berichtten, dat de rendieren, in dit jaargetijde, zeer onhandelbaar en gevaarlijk waren, uit hoofde van de ontzaglijk menigte musquitos, die deeze beesten, tot dolwordens toe, plaagden, zo dat zij veelligt van ons zouden wegloopen, en geheel vermist worden met onzen leeftogt en reisgoed, iets 't geen ons in een zeer ongevalligen toestand zou gedompeld hebben.

Wij

Wij lieten het aan de *Laplanderen* over om onze pakkadie in zeven deelen, voor ieder één, te verdeelen, ook begreepen wij dat het meisje haar aandeel moest hebben. In de verdeeling der lasten merkten wij eene maate van billijkheid op, welke ons geen ongunſtig denkbeeld ſchonk van het character deezer lieden. Wij ontdekten, dat zij de ligtſte pakken gaven aan de zodanigen, die tot het draagen van zwaarder onbekwaam ſcheenen. Om in hun eene inagtneeming van regtmaatigheid verder op te wekken, ſchonken wij voor elk een glas brandewijn in, toen zij zich ſchikten om de verdeeling te maaken, beloovende hun een tweede als zulks gedaan was. Bij den aanvang van onzen togt hadden zij om een derde gevraagd, en, ſchoon wij vreesden, dat dit hun zou dronken maaken, durfden wij hun niet mishaagen door dit verzoek af te ſlaan. Om ons te gereeder te beweegen tot het inwilligen van hun verzoek, ten aanzien van dit derde glas, bragten zij een *Laplandsch* ſpreekwoord, als van een voldingend gezag bij, 't zelve kwam hier op neder: „ Vóór dat gij eene reis aan„ vangt, neem dan een glas voor het lichaam, „ en neem een tweede, als gij vertrekt, tot be„ moediging." Eindelijk vingen wij de reis

aan, elk onzer *Laplanderen* met zijn pak belaaden, de overigen volgden één voor één in een rechte lijn agter elkander.

Dit was de eerste keer, dat wij, op onze geheele reis in diervoege gereisd hadden, en wij vermaakten ons ten hoogsten met de zeldzaame vertooning, welke onze Caravane maakte. Wij waren de agtersten in den optogt, om toe te zien, dat men geen gedeelte van ons reisgoed liet vallen of weggeraakte, en teffens te letten op het gedrag der geenen, die ons vooruit traden. —— Het vermaak, 't geen wij schiepen in het beschouwen van deezen zonderlingen optogt werd weggenomen door den onverdraaglijken stank, die deeze morsige *Laplanders* agter zich lieten, toen zij begonnen uit te waassemen. Deeze ging alle beschrijving te boven; en schoon ik in staat ware dit te doen, hou ik mij verzekerd, dat de leezer mij geen dank zou zeggen, bij het aantreffen eener zo stinkende beschrijving.

De maat der hette was negen en twintig graaden in de schaduw, en vijf en veertig in de zonneschijn. De grond brandde, als 't ware, onder onze voeten; het weinig kreupelhout, 't geen wij onder den weg aantroffen, gaf ons weinig of geen beschutzel. Wij stikten

bij-

bijkans van hette. Om ons lijden te vergrooten, waren wij genoodzaakt een dik wollen kleed te draagen, om ons te beſchutten tegen de inſecten, en onze aangezigten met een ſluier te dekken, die, voor een goed gedeelte ons het ademhaalen belette. — Deeze buitengewoone hette wrogt allerſterkst op onze *Laplanders*, die elk reeds drie glazen brandewijn gedronken hadden. Zij gingen liggen rusten op zeer korte afſtanden, en riepen telkens om meer brandewijns. Welhaast bemerkten wij dat wij niet langer te doen hadden met *Finlanders*, een ſober, ſterk, werkzaam en ſtoutmoedig menſchen-ras. Wij moesten thans omgaan met een hoop knaapen, die alleen op ſterken drank gezet waren, en onwillig om te werken.

Op deeze wijze gingen wij voort zes mijlen verre van de plaats des aanvangs onzer reize, in welken tusſchenſtand zij omtrent vijftigmaal ſtilhielden om te rusten, en even zo veel maalen om brandewijn vroegen. Indien wij het beſluit niet genomen hadden om het hun te weigeren, wanneer zij 'er om verzogten, wij waren dien dag niet voortgegaan. Zij ſtierven, als 't ware, van dorst, en het eerſte water, bij 't welk zij kwamen, ſtaken zij 'er het

hoofd in, als zo veele zwijnen, en dronken met groote teugen.

Geduurende geheel de reize waren wij zeer verlegen, zo om te maaken dat onze *Laplanders* voortgingen, als om hun voor vallen te behoeden. Wanneer 'er één viel, werd de geheele optogt geſtremd; op het hooren van het woord *halt*, wierp geheel de caravane zich op den grond neder, en het was niet, dan met veel aandrangs, dat wij de nedergevallene konden beweegen om weder op te ſtaan. Omtrent zes uuren beſteedden wij, om zes mijlen te vorderen.

Eindelijk bereikten wij de oevers van een klein meir, *Kevijervi* geheeten, aan welks rechterzijde zich een bergketen uitſtrekt, en de grenzen maakt van *Finmark* of *Noorweegsch Lapland* en *Zweedsch Lapland.* Aan den oever van dit meir vonden wij twee booten, in een allerſlegtſten ſtaat, vol van lekken, met opgeſpleete riemen van verſchillende lengte. De *Laplanders* hadden deeze vaartuigen gebouwd, en, geduurende den winter, te gemelder plaatze, laaten leggen, begraaven in de ſneeuw, en blootgeſteld aan alle weersverwisſelingen. Zodanig waren de booten met welken wij nu het meir zouden overſteeken, 't welk

welk omtrent ééne mijl in de wijdte haalde. Dit waren de eenige middelen, welke wij tot dat einde, konden gebruiken. Twee *Laplanders* roeiden, twee andere hoosden het water uit, 't geen door verſcheide reeten 'er zo ſnel inliep, als zij het konden uitbalien, hadden zij daar mede opgehouden, onze vaartuigen zouden, binnen korten tijd, geheel met water opgevuld geweest zijn, en wij met dezelve gezonken hebben. En, niet tegenſtaande wij ons, in dien gevaarvollen toeſtand bevonden, ontdekten wij, niet zonder groote verontwaardiging, dat onze *Laplanders* op hunne riemen gingen rusten, of dezelve zo lust- en ijverloos repten, als of 'er geene reden altoos was om wakkerheid en vlijt te betoonen.

*

ZES EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

De Plant Angelica *bij de Laplanders voor zeer aangenaam gehouden; derzelver heilzaame hoedanigheden — De kwelling der Musquitos vermeerderd — Aankomst aan de Rivier* Pepojovaivi *— Ontmoeting van twee Laplandsche Visschers en twee Kinderen — De Laplanders kooken hun avondeeten; hunne wijze van eeten — Vermoeden bij hun opgereezen, van Zendelingen des Landbestuurs — De Zendelingen in Lapland — Begrippen der Laplanderen, wegens de Godsdienst en Burgerlijke Inrichtingen — Hunne ongezellige Leevenswijze — Vermenigvuldiging der Wolven in Lapland, geduurende de laatste jaaren — De reis in booten voortgezet, op de Rivier* Pepojovaivi.

Wij bereikten eindelijk den overkant van het meir, en zonder eenig ongeluk. Onze *Laplanders* verlieten de booten, en wij vervorderden onze reis, als voorheen, te voet. Een der *Laplanderen* aan den kant van dit meir eene plant ontdekkende, liep derwaards om dezelve te verzamelen, en verslondt dezelve met zo

veel

veel greetigheids als ware die het lekkerſte beetje in de wereld geweest. Het was de bekende plant *Angelica*, een voornaame weelde in het Noorden, en geagt als een allerbest middel tegen de ſcorbut. Begeerig om dezelve te proeven, gaf men mij 'er een, en ik vondt die zo aangenaam van ſmaak, dat ik zeer ras meer op dit gewas geſteld was, dan de *Laplanders* zelfs. Ik hou mij ten vollen verzekerd, dat ik aan deeze plant de onafgerooke gezondheid, welke ik al den tijd, dien ik mij in deezen oord bevondt, genoot, verſchuldigd was. Niets anders hadden wij daar tot ons leevensonderhoud dan gedroogden of gerookten visch; gedroogd rendieren vleesch, harde kaas, tweebak, en brandewijn, alle verhittende, en ongezonde voedzels. De *Angelica* was het eenig verfrisſende, en het eenigſte uit het groeiend rijk, het welk op onzen disch kwam. Mijn Reisgenoot, die in deeze plant geen ſmaak vondt, was dikwijls geplaagd met maagpijn, en ſlegte ſpijsverteering.

Schoon het nu bijkans middernagt was, nam de plaag der musquiten veel eer toe dan af. De nagt was geheel ſtil, en de inſecten, aangelokt door de uitwaaſemingen onzer *Laplanderen*, vervolgden ons op onzen weg, om-

ringden ons, en wij bevonden ons, als het ware, in een wolk deezer plaagdiertjes. Naa drie mijlen ver over rendieren-mosch gereisd te hebben, en over elendig kreupelhout, kwamen wij, zeer vermoeid, aan den oever van de rivier *Pepojavaivi.*

Aan deezen rivierkant vonden wij een brandend vuur, en bij hetzelve eenige *Laplandſche* visſchers zitten, benevens twee kinderen van tusſchen de vijf en zes jaaren. Wij maakten onze toebereidzels om den nagt hier door te brengen, en de *Laplanders* begonnen hun avondeeten te kooken. De musquiten plaagden ons deezen nagt op eene zo vreeslijke wijze, dat wij niet, dan zeer bezwaarlijk, een brok van ons eeten konden doorkrijgen. 'Er was geen het minste koeltje wind, de rookkolom, die uit het vuur opging, ſteeg recht opwaards, waar door wij ons verſtooken vonden van het voordeel des rooks, en het neemen van voedzel, het geen wij hadden, onder beſcherming eens wolks van rook. Wij vonden ons genoodzaakt, met handſchoenen aan te zetten, en elke beet, dien wij in onzen mond ſtaken, moesten wij de ſluiers, die onze aangezigten dekten, ter zijde ſchuiven, en dit wel met zeer veel omzigtigheids, uit

vree-

vreeze, dat wij insecten, met onze spijzen, zouden inzwelgen. Ondanks alle onze te werk gestelde voorzorgen, zwelgden wij 'er wel eens een door. Om geheel bevrijd te weezen van een zo walchlijk toevoegzel, vonden wij ons genoodzaakt, elke beet, dien wij na onzen mond staaken, nabij het vuur te houden, en onze hoofden in den opgaanden rookkolom te steeken. Wij verkoozen liever al het onaangenaame van dien rook voor lief te neemen, en half te verstikken, dan deeze heillooze diertjes door te zwelgen.

Over het ongemak, door het mangel aan een rookwegvoerenden wind, te verhelpen, en voordeel van den rook onzer vuuren te trekken, staaken wij drie vuuren rondsom ons aan, te midden van welke wij, met genoegen, gingen zitten, niettegenstaande de verbaazende hitte. — Ik kan, tot op dit oogenblik, geen reden geeven waarom wij niet te raade werden onzen tent op te zetten, onder welken wij zeker meer gemaks zouden gevonden hebben, en minder geplaagd geworden zijn door die hoogstlastige insecten. Misschien was het, om dat wij geen oogmerk hadden, lang te deezer plaatze te blijven, en om dat het oprichten van onzen tent altoos eenigen tijd weg-

nam;

nam; misschien was dezelve te net en te zorgvuldig opgepakt; misschien hadden wij de middelen ter oprichting niet bij de hand. Het gebeurt niet zelden, dat iemand dingen doet, waar van hij naderhand geen reden kan geeven, schoon hij, op den tijd des verrichtinge, toereikende gronden hadt, van dit zijn bedrijf.

Naa ons avondeeten zetten wij ons, om alle de zeden en bedrijven der *Laplanderen* waar te neemen, ten einde een denkbeeld van hunne leevenswijze te vormen. Met dit oogmerk deeden wij hun verscheide vraagen. De beide kinderen waren gezond, sterk, en welgedaan. Zij scheenen geheel niet verwonderd of bevreesd, bij ons aankomen, en onze tegenwoordigheid deedt hun geen stip van hun gewoone doen afwijken. Zij gingen na de rivier, schepten water, het geen zij zomtijds op onze schoenen, en reisgoed wierpen. Zij beschadigden, op de eene of andere wijze, alles wat zij in handen kreegen, en bragten alles, wat binnen hun bereik was, in wanorde; dan de *Laplanders* sloegen zo weinig agt op der kinderen gedrag, als of zij 'er niet waren. Zij zagen al hun bedrijf, zij lieten hun begaan in al het verkeerde, het geen zij be-

bedreeven; zij betoonden, in dit ſtuk, de grootst mogelijke onverſchilligheid. De kinderen ſcheenen volmaakt den meester te ſpeelen. Geene beſtraffing, hoegenaamd, hoorden wij. Zij merkten niet op, dat het kwaalijk gedaan was, water te gieten op de ſchoenen van vreemdelingen, of gaven hun eenig onderricht, ten opzigte van voeglijkheid in hun gedrag. Alles wat daar toe behoort, zijn denkbeelden, waar van de *Laplanders* niets weeten. Hunne wijze van kinderen op te brengen, is geene opvoeding in het geheel.

Terwijl de kinderen dus bezig waren met al het kwaad uit te voeren dat zij konden, hielden de *Laplanders* zich onledig met het bereiden en kooken van hun avondeeten, het welk beſtondt in verſcheidenerlei ſoort van visch, aan kleine ſtukjes geſneeden, en in een pot gekookt, met eenig gedroogd rendieren vet, en een weinig meels, het welk een vreemd ſoort van ſoep maakte. De pot nog op het vuur ſtaande, zaten de *Laplanders* in het ronde daar om heen, elk met een lepel in de hand, om te proeven, of de ſpijs gaar was. Genoegzaam gekookt hebbende, begonnen zij uit den pot te gader te eeten. Als iemand zijn genoegen hadt, viel hij in ſlaap,

ont-

ontwaakende, ving hij weder met eeten aan, terwijl anderen rust namen; deeze werden op hunne beurt wakker, vielen weder aan het eeten, terwijl anderen ſliepen; in deezer voege ſpijzigden en ſliepen zij bij beurten, tot zij van het eene voldaan waren, en van het andere niet meer konden genieten. 'Er ſcheen geene orde of regel in het allerminst bij dit volk plaats te hebben; geen eigenlijk gezegd begin of einde. De eenige regel en gids hunner bedrijven ſcheen honger en inſtinct.

Wanneer zij noch aten noch ſliepen, rookten zij tabak. Met één of twee, die aan het rooken de voorkeur boven het ſlaapen gaven, hadden wij gelegenheid eenig geſprek te houden. Te dier gelegenheid deeden zij ons verſcheide vraagen. Zij zogten te weeten, of een van ons de Koning, of de Zoon des Konings, was, of een Afgezant van den Vorst? Zij verlangden de reden te verneemen waarom wij in hun Land kwamen? en wat wij daar zouden uitvoeren? Ik ontdekte klaar, dat deeze lieden het vermoeden koesterden, dat wij Zendelingen waren van het Rijksbeſtuur, daar gekomen om hun toeſtand, rijkdom en gedrag op te neemen. Uit een veelvuldig geſnap, van hetwelk weinig verſtaanbaar was,

zelfs

zelfs voor onzen tolk, ontdekten wij, dat hun oogmerk was, om ons te overtuigen van hunne diepe armoede. De antwoorden, welke zij gaven, waren zo openhartig en vrij, niet als men van zulke eenvoudige lieden zou verwagten. De driften, die menigmaal mannen van verſtand als dwaazen doen handelen, geeven zomtijds kunst en afgerichtheid aan de domſten; en geen deezer driften zijn zo zeer geſchikt om uitwerkzels van deezen aart voort te brengen, als eigenbaat, en eene angſtige bezorgdheid ter beveiliging van eigendom.

Wanneer de Koningen van het Noorden, gedreeven door een geest van Godsdienſtigheid en vroomheid, Zendelingen na deeze wijdafgelegene gewesten zenden, om het Euangelie te verkondigen, en den Christlijken Godsdienst voort te planten, deeden die Zendelingen de arme inwoonders niet alleen de reiskosten betaalen; doch gaven hun ook te verſtaan, dat zij beloond moesten worden voor hun arbeid. — Dit omzwervend volk hadt tot dien tijd toe, geleefd zonder Priesters, en zonder het betaalen van eenigen last; en in der daad het was te arm, om iets in 's Lands ſchatkist te brengen. Zij vereerden, op hunne eigene wijze, in dier voege, en op dien tijd, welke

hun

hun behaagden, een aantal van Goden, zonder dat zulks hun op eenig geld te ſtaan kwam, alleen was 'er nu en dan eene offerande noodig; dan deeze aten zij zelven op, en lieten den Goden niets over dan de beenderen en hoornen.

Wel mogen wij denken, dat zij, in het eerst, zeer te onvrede waren over den eisch, om hunne bezittingen te deelen met vreemdelingen, zonder welken zij oordeelden het zeer wel te kunnen ſtellen. Zwak door traag- en ledigheid, zo wel als van geſteltenisſe, verſtrooid en van elkander afgezonderd door hunne leevenswijze, alleen aan hun vee gehegt, en onbekwaam om zich te vereenigen, en eenig plan van wederſtand te vormen of uit te voeren, onderwierpen zij zich, en geloofden, zonder wederſpraak alles, wat de Priesters goedvonden hun te vertellen, en gaven, met volle onderwerping, een gedeelte van hunne bezittingen om rust te hebben. De Priesters, aan den anderen kant, volgden ongetwijfeld in *Lapland* dezelfde beginzels als in andere landen, en betoonden geen meer ijvervolle belangſtelling in de zaliging der zielen, dan bezorgdheid, dat niemand het heil hunner onderrichtingen zou derven, als hij

eeni-

eenige honderden van rendieren bezat. De arme onkundige *Laplanders* betaalden met taamelijk geduld, de ſchattingen, door de Zendelingen gevorderd, die hun een geluk in de andere wereld beloofden, — een geluk, het welk waarſchijnlijk, overeenkomſtig hunne bekrompene denkbeelden, beſtaan moet, van den morgen tot den avond, brandewijn te drinken.

Niets opent der menſchén oogen meer en kragtdaadiger dan hun belang; en om welke reden, of volgens welk een regel van regt of billijkheid, zij genoodzaakt zouden weezen om een gedeelte van hun eigendom te deelen met de Gelastigden des Rijksbeſtuurs, van welks ſtaatkunde, wetten en regten, zij, op geenerlei wijze, eenig voordeel trekken, is een ſtuk, het geen zij niet kunnen begrijpen. In de daad, zij beſchouwen de Regenten en derzelver Afgevaardigden, in geen ander licht, dan dat van roovers, die 'er op uit zijn, om gemaklijk en weelderig te leeven, ten koste van anderen, zonder, gelijk zij, de moeite te neemen om de rendieren na te loopen, of zich op jaagen en visſchen toe te leggen. Zij hebben geen denkbeeld van de nuttigheid der bezoekeren, van welken zij geene beſcherming,

of iets goeds ontvangen, en die zij enkel aanzien als menſchen, die komen om te eeten en te drinken, en zo veel behoeven als honderd andere menſchen. — Zodanig zijn de begrippen omhelsd door de waare of zwervende *Laplanders*, die zich onthouden in de wildernisſen, waar in zij gebooren zijn, en die, in hun gebergte opgeſlooten, nimmer nabij genoeg kwamen aan beſchaafde maatſchappijen, om eenig denkbeeld te krijgen van derzelver inrichting en geſteltenisſe. Van natuure vrij, ontheft hunne leevenswijze hun van de noodzaaklijkheid der wetten. Zij onthouden zich in een land, het geen door geen ander ras van ſtervelingen kan bewoond worden. Zij voeden hunne rendieren, met eene plant, die alle andere dieren niet lusten. Hunne maatſchappij beſtaat alleen in de vereeniging van eenige weinige Gezinnen te zamengebragt, deels door onderlinge behoeftens, deels door gezellige genegenheid. Wanneer twee zulke maatſchappijen met hun vee, elkander, ter zelfder plaatze, aantreffen, is 'er lands genoeg voor een van beiden, om de woorden, die ABRAHAM bij LOTH bezigde, de hunne te maaken. „ Indien gij ter ſlinker hand wilt gaan, dan „ zal ik ter rechter hand gaan, of indien gij

„ ter

„ ter rechter hand gaat, dan zal ik ter ſlinker
„ hand gaan."

Het was niet, dan met veel moeite, dat wij de *Laplanders* konden beduidden, dat wij geen Koningen, Konings Zendelingen, of Priesters waren; doch alleen bijzondere perſoonen, die uit enkele nieuwsgierigheid, reisden. Het beginzel van nieuwsgierigheid, het welk alleen bij verlichte menſchen huisvest, en den oorſprong ontleent, of van eigenbelang, in het opſpeuren van iets, het welk voordeel kan aanbrengen, of uit hoogmoed, om meer dan anderen te weeten, of uit een verlangen, om, het geen reeds bekend is, te vergelijken met nog onbekende voorwerpen — dit beginzel is blijkbaar te afgetrokken, en kan op geenerlei wijze in de harsſenen eens omzwervenden *Laplanders* opkomen.

Geduurende ons geheele onderhoud met deeze lieden, ontdekten wij, bij hun nimmer het minſte teken van Godsdienſtigheid of Eerbetoon. Zij deeden nooit eenig gebed, bij het eeten, als zij zich te rust begaven, of opſtonden.

Juist op het uur van middernagt, wanneer de zon omtrent twee zons-diameters boven den gezigteinder was, beproefden wij of wij onze

pijpen niet zouden kunnen aanſteeken met een brandglas. De proef ſlaagde volkomen. De *Laplanders*, zulks ziende, betoonden meer aandoenings en verwonderings dan zij, tot nog toe, bij eenige gelegenheid, gedaan hadden. — Wij begreepen, dat zij ons voor toveraars begonnen aan te zien; in dit denkbeeld ſtelden wij hun eenige vraagen voor, tot de toverij betrekkelijk, van welke wij zo veel vernomen hadden, in alle berichten wegens *Lapland*. Wij vroegen hun, of zij geloofden, dat 'er eenige toveraars in hun land waren? Zij gaven 'er neen op ten antwoord, met bijvoeging, dat het hun onverſchillig was of zij 'er waren, dan niet.

Voorts antwoordden zij op alle onze vraagen, met de uiterſte onverſchilligheid, en op eene wijze, welke ſcheen aan te duidden, dat ons onderhoud hun verveelde. Welhaast beſpeurden wij, dat alle onze vraagen, geenen anderen indruk op hun maakten, dan om hunne jaloeſij te doen ontwaaken, en hun meer en meer op hunne hoede te doen zijn; zich verzekerd houdende, dat wij, ondanks onze betuigingen ten tegendeele, Zendelingen des Rijksbewinds waren.

Op onze vraag, waar hunne rendieren zich be-

bevonden, en hoe veelen zij 'er hadden? gaven zij ten antwoord, dat zij zeer arm waren, dat zij 'er voorheen vier en twintig hadden; doch nu ſlechts zeven, dat alle de overige, door de wolven, verſcheurd waren. — Hadden wij niet geweeten, dat het verſtreeken jaar hoogst ongelukkig voor de *Laplanders* geweest was, van wegen de groote menigte wolven, die onder hun indrongen, en hun vee verſcheurden, wij zouden veelligt gedagt hebben, dat het bericht, het geen zij gaven van het tegenwoordig gering aantal hunner rendieren, uitgedagt was om ons te overtuigen van hunne armoede, en hoe zeer zij buiten ſtaat waren, om eenigen last, die van de Regeering mogt gevorderd worden, op te brengen. Doch de kundſchap van hun ongelukkig lot, ten deezen opzigte, in dat verſchriklijk jaar, hadt *Uleaborg* bereikt; en zulks was zelfs aangevoerd als een reden, waarom wij moesten afzien van de voorgenomene reize na dit land. — Zij verhaalden ons, dat meer dan een derde van de rendieren vernield was door de wolven, en dat het voor de *Laplanders* zeer bezwaarlijk zou vallen, een genoegzaam aantal dieren te verſchaffen, om ons over weg te bren-

gen, op onzen langen en veel gewaagden tocht.

Het is een zeer zonderling verſchijnzel, dat het getal der wolven in *Lapland* zigtbaar vermeerderd is, elk jaar, zints den aanvang van den laatſten oorlog in *Finland*. De *Laplanders* gelooven, dat die oorlog de wolven uit *Finland* verdreeven hebbe, en gedwongen na het Noorden te wijken; mogelijk juist op dezelſde wijze als de tegenwoordige bewoonders van *Finland*, in derzelver voortgang westwaards van *Aſia*, de oude *Finlanders* in de wildernisſen dreeven, in welke zij nu hun verblijf houden. — Deeze rede ſchijnt, egter, niet zo wel gegrond te weezen, dat dezelve eene geheele voldoening ſchenke. Door ondervinding weeten wij, dat de wolven geneigd zijn om den loop des krijgs te volgen, en zich te voeden met de lijken der geſneuvelden, in ſtede van de ſlagvelden te ontvlieden. Ik moet, over zulks, de vermeerdering der wolven in *Lapland* toeſchrijven aan eene onbekende oorzaak, welke ik tot nog niet kan doorgronden.

Wij maakten ons nu gereed tot onze reize na *Kautokeino*, onder de troostrijke bedenking, dat wij voortaan niet zouden te worſte-

len

len hebben met de hinderpaalen en vermoeienisſen, waar mede wij ons, tot hier toe, belemmerd vonden, door den tegenſtroom der rivieren. Het was thans de eerſte keer, dat wij eene rivier gezien hadden, wier voortſtroomende wateren zich ontlasten in de onmeetlijke uitgeſtrektheid van den *Bevroozen Oceaan*. Hadden wij de hinderpaal ontmoet van zodanige watervallen als die van de *Muonio*, het zou, ongetwijfeld, voor ons onmogelijk geweest hebben, verder voort te komen. Dan gelukkig waren de gevaaren, welke wij ſtonden te ontmoeten bij de watervallen van de rivier *Pepojovaivi*, niet onevenredig aan het mangel van moed en kragt der *Laplanderen*, onze tegenwoordige helpers. Deeze zwakke, ſtugge en onbehulpzaame weezens, vonden zich verlegen, en ſtonden werkloos, bij de minſte opkomende zwaarigheid, elke ſteen ſcheen hun een berg. De toeſtand hunner vaartuigen was allerjammerlijkst; de riemen hadden geene evenredigheid tot elkander, en van ongeregeld maakzel. Zij waren niets meer dan ſtukken houts, gehakt en gehouwen, naar iets dat op een riem geleek, alles op de ruwſte wijze. Luiheid en domheid waren uitſteekende trekken in alles wat de

Laplanders deeden, en wat hun toebehoorde. De eenige zaaken, welke zij met werkzaamen lust volvoerden, waren een eeuwig gesnap, het rooken van hun pijp, het kaauwen van tabak, en het drinken van brandewijn.

ZE-

ZEVEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Reis op de Rivier Pepojovaivi — *Wijze van visschen bij de Laplanders in gebruik* — *De Rivier* Pepojovaivi *vormt verscheide Meiren in haaren loop, en ontlast zich in de Rivier* Alten, *nabij* Kautokeino — *Ontzaglijke menigte van Visch in deeze Meiren* — *Vermaak van schieten op de Rivier* — *Verscheide soorten van Vogelen* — *Eenige verdere Charactertrekken van de omzwervende Laplanderen* — *Komst te* Kautokeino — *De Schoolmeester van deeze Plaats* — *Laplandsch Gezang. De Muzijk deezes Lands.*

Toen wij op de *Pepojovaivi* scheep gingen, lieten wij het jonge meisje daar op den oever. Zij was de dogter van een onzer *Laplanderen.* Wij voeren af met onze zes mannen, in de daad, een grooter aantal dan wij noodig hadden; doch zij waren allen 'er op gesteld om eenig geld te verdienen met zeer weinig moeite. Wij hadden twee boots, met drie *Laplanders* in ieder, en hunne werkzaamheden waren in deezer voege verdeeld; een hunner

roeide, een tweede hieldt het roer, en de derde hoosde het water uit, 't geen onophoudelijk door de reeten inkwam. In ſtede van de rivier rechtſtreeks af te vaaren, maakten zij een bogt, zonder ons daar van een enkel woord te zeggen, om te kijken na eenige netten, een dag of twee geleden daar gezet. Wij ontdekten deeze afwijking, wanneer zij, in ſtede van den loop der *Pepojovaivi* te volgen, tegen den ſtroom oproeiden van een kleine en effe rivier, die zich in de eerstgemelde ontlast. Zij verkoozen geen andere reden te geeven van deeze verandering in koers, dan met te zeggen, dat zij deeden wat recht was, en dat zij ons, bij tijds, overeenkomſtig met onze begeerte, te *Kautokeino* zouden brengen.

Naardemaal wij geene draaglijk goede kaarten van dit deel van *Lapland* hadden, en geheel onkundig waren van de rivieren, of meiren, welke in onzen weg kwamen, konden wij ons niet zeer verzetten tegen 't geen onze gidzen ten oogmerk hadden; wij oordeelden het raadzaam geene aanmerking te maaken op 't geen zij eenigen tijd deeden; maar af te wagten en te zien wat de uitſlag zou weezen van deeze, ons vreemd voorkomende, bijzonderheid.

Het leedt niet lang of wij ontdekten, dat hun

hun oogmerk was netten op te haalen, en den visch, die 'er in mogt weezen, mede te neemen. Deeze netten waren op zo veele plaatzen gescheurd, dat de visschen, met zeer weinig moeite, konden ontsnappen; dan der visschen menigte was zo verbaazend groot, dat zij 'er eenige vonden in die gedeeltens der netten, welke eenigzins heel gebleeven waren.

De wijze van visschen der *Laplanderen* komt hier op neder. Zij zetten hunne netten uit, en laaten ze altoos in 't water staan; zij vervoegen zich derwaards en haalen ze op, wanneer zij visch behoeven, dien zij in de lugt en de zon droogen. De Natuur heeft alles voor dit volk gedaan, en naar maate van derzelver ruim geevende goedheid, groeit hunne verfoeilijke luiheid aan.

De visschers op het eiland *Kintasari* verschilden te eenemaal in aart en werkzaamheid van die op *Pepojavaivi*. Al hun vischgereedschap was in de uitsteekendste orde; hunne visschuiten waren digt, hunne netten zonder gaten, en zij haalden ze op, wanneer zij met visschen uitscheiden. Dan de visschers op *Kintasari* waren geen zwervende, maar hun vast verblijf houdende of gezetene *Laplanders*, of liever zij maakten eene *Finlandsche* Volkplanting

uit,

uit, die zich in *Lapland* geplaatst hadt. Deeze inwoonders van *Kintasari* hebben al de stoutmoedigheid van hun oorspronglijk character bewaard, en betoonen al die kragt en werkzaamheid, waar door de *Finlanders* zich zo voordeelig onderscheiden; terwijl de omzwervende *Laplanders* in luiheid en morsigheid uitsteeken.

Tot de rivier *Pepojavaivi* wedergekeerd zijnde, zakten wij dezelve af tot *Kautokeino*, waar zij zich ontlast in de rivier *Alten*, naa een loop van veertig *Engelsche* mijlen van de plaats, waar wij afvoeren. De rivier *Pepojavaivi* wordt overal onderschept door meiren, of, om eigenlijker te spreeken, verspreidt zich dezelve, op veele plaatzen, en vormt dus meiren, die met berken- en pijnboomen geboord, de fraaijste gezigten opleveren, 't geen onze reis aangenaamheid bijzette.

Wij stonden versteld over de ongelooflijke hoeveelheid van visschen in deeze meiren, alle oogenblikken springen zij te voorschijn boven de oppervlakte des waters, om insecten te vangen. Onze *Laplanders* zelve verbaasden zich over die menigte van visch, en kwamen overeen, om, als zij deezen togt afgelegd hadden, daar heen te gaan en hunne netten te werpen.

De

De watervallen op de rivier *Pepojovaivi* waren van geen aanbelang, en in 't minst niet gevaarlijk. Onze goede *Finlanders*, en bovenal onze Stuurman SIMON van *Kollare*, zouden het gewag maaken van zulk eene reis der moeite niet waardig gerekend hebben; doch het was eene zeer hachlijke onderneeming voor onze *Laplanders*, die zich, bij elke wending, in verlegenheid vonden. Wij, gehard in het bevaaren der watervallen, konden die zwaarigheden en gevaaren, zonder des aangedaan te weezen, onder het oog zien, en waren dus meer geschikt om ons gezelschap te redden uit eenige ongevallige omstandigheid, dan de *Laplanders*, die, zonder onzen bijstand, waarschijnlijk, bij verscheide gelegenheden, kleinmoedig zouden geworden zijn. Zij hadden geene de minste kunde om de diepte van den stroom, uit het vertoon der oppervlakte, op te maaken; en van twee koersen, die zich te hunner keuze opdeeden, koozen zij bestendig de slegtste en ondiepste. Uit hoofde hunner onbedreevenheid en domheid, vonden wij ons genoodzaakt geen gering gedeelte van onze reis langs de rivier te voet af te leggen. Ik twijfel geen oogenblik of onze SIMON, die de watervallen van de *Muonio* bevoer, zou, met een opslag van

zijn

zijn doordringend oog, eene plaats ontdekt hebben, waar over de boots veilig konden heen vaaren.

Twee onzer *Laplanderen* kwamen bij de door hun niet te vermijdene droogte, uit elke boot, één bleef 'er in ieder. Een deezer aan land gegaannen, trok de boot met een touw van berken-bast gemaakt; de ander bedwong en maatigde de vaart des boots, wanneer de ſtroom te ſterk liep. Als een der aan land geſtapte *Laplanderen*, op den oever, eene *Angelica-plant* ontdekte, liep hij onverwijld om die te krijgen, en de handen vol van dit gewas hebbende, zouden zij liever de touwen loslaaten, en de boots op de rotzen doen ſtooten, dan dit welſmaakend kruid verlaaten.

Zomtijds, wanneer wij ons met hun in de boots geſcheept vonden, vielen zij zo druk met elkander aan 't praaten, of waren zo diep verzonken in het genoegen van hun tabakspijp, dat zij geheel geen agt gaven op naderende gevaaren, waar op wij, te dier oorzaake, moesten letten; en zelfs, wanneer wij hun waarſchuwden, wilden zij liever de boots tegen iets hinderlijks laaten aandrijven, dan, voor een wijl, aflaaten van *Angelica* te kauwen, of tabak te rooken. Het gebeurde eens dat zij,

een

een verkeerden koers genomen hebbende, op een gedeelte der riviere, waar dezelve zeer oudiep en vol ſteenen was, zich zodanig tusſchen de groote ſteenklippen bezet vonden, dat alle voortgang ophieldt. Een der *Laplanderen*, die aan de riem zat, ſtondt van zijn roeibank op, uit de ernſtige houding, welke hij aannam, maakten wij op, dat 's mans oogmerk niet minder kon weezen, dan het doen eener kragtdaadige pooging om ons uit de tegenwoordige ongelegenheid te redden. Hij begon egter met oogenbliklijk een gedeelte zijner kleeding los te maaken, en was onbeleefd genoeg, om, in onze tegenwoordigheid, aan een dringenden nood der natuure, te voldoen.

Ik wil mijne Leezers thans niet ophouden, of verveelen, met eene breedere beſchrijving van de Zeden en Gewoonten deezer *Laplanderen.* Het reeds vermeldde is genoegzaam om een tamelijk juist denkbeeld te geeven van hun character en gedrag. Alle oogenblikken waren wij op 't punt om ons geduld met hun te verliezen; doch mangel aan kennis van het land, en de noodzaaklijkheid om ons van hun te bedienen, daar wij ons grootendeels in hunne magt bevonden, deedt ons geduld neemen met hunne luiheid, domheid en lompheid.

Eer

Eer wij te *Kautokeino* komen, kan ik niet nalaaten eenig bericht te geeven van het jagtvermaak, door ons op deeze reis genooten. Onze *Laplanders* hadden een hond medegenomen, en daar het dier geene plaats in een der booten vergund werd, moest het ons volgen, zo goed het kon. Dit arm ſchepzel toonde door zijne bedrijven, en de middelen, welke het aanwendde om ons bij te houden, vrij meer werkzaamheids, verſtands en overlegs, dan de menschlijke weezens van dit land. Wanneer de hond twee wegen voor zich hadt, miste hij niet den besten te kiezen; hij moest meiren overzwemmen, en landen overloopen, wegen uitdenken, en bevond zich, derhalven, geduurende onze geheele reis, beſtendig in de noodzaaklijkheid om waar te neemen, te vergelijken en te beſluiten, drie werkzaamheden der ziele, waar aan de *Laplanders* weinig kennis hadden. Langs den oever der riviere loopende, door ſtruiken en kreupelhout heen boorende, joeg hij eenig wild op, 't welk, geduurende het zomerſaiſoen, in deezen oord vrij veelvuldig is. Wij ſchooten eenige Eendvogels van eene ſoort bijzonder eigen aan deeze gewesten, te weeten de *Anas nigra* van LINNÆUS, eenige Ganzen (*Anas albifranus* LINN.); en een groot aantal ande-

dere watervogels, die hier zeer gemeen zijn, en welke zeer ſchielijk nabij de boots komende, zich als 't ware den jaager aanboden.

De Rivier *Pepojovaivi* ſtroomt niet digt heenen voorbij *Kautokeino*, maar op den afſtand van omtrent ééne mijl. Dien afſtand moesten wij te voet reizen, en onze reisbenoodigdheden laaten draagen. Onder dit wandelen zagen wij eenige vogels, en bijzonder de Wulpen, de *Scolopax arquata* LINN., die ik in dit land zeer onbeſchroomd en gemeenzaam vond, ſchoon dezelve, in andere oorden, en zelfs te *Uleaborg*, niet dan zeer bezwaarlijk te naderen valt. Ik doodde twee deezer vogelen, zonder van den weg af te wijken. Ik bragt ook eenige Pluvieren mede.

Wanneer wij te *Kautokeino* kwamen, omtrent een uur naa middernagt, ſtonden wij verſteld het geheele dorp in een ſtaat van geweldige onrust te vinden. Alle de vrouwen ſtonden in 't hemd aan haare deuren, de mannen zwierven op ſtraat, of liever in de openingen tusſchen de huizen. De ſchrik, die deeze dorpbewooners beving, was ontſtaan op het hooren van onze vogelroeren, en het was niet, dan met veel moeite dat onze tolk hun vrees deedt bedaaren.

Onder de *Laplanders* bevondt 'er zich een, dien zij met den tijtel van Schoolmeester vereerden. Deeze benaaming deedt mij een hoog denkbeeld van *Kautokeino* vormen, en ik dagt 'er ook een Geestlijken te zullen aantreffen, gelijk die te *Muonioniſca*, die zou komen om onzen brandewijn te proeven, en met ons in 't *Latijn*, doormengd met *Laplandsch*, te praaten: dan de Leeraar van *Kautokeino* was toen afweezig. Hij was, gelijk men ons berichtte, na *Noorwegen* getrokken om eenigen tijd bij zijne bloedverwanten door te brengen. De Leeraars of Zendelingen blijven zelden in *Lapland*, geduurende de zomer-maanden. Wij namen onzen intrek in het huis des Leeraars of liever in diens kamer, want het beſtondt uit één vertrek. Hier gehuisvest en eenigermaate van onze vermoeienis uitgerust, bevonden wij ons beter, dan bij onze aankomst, in ſtaat om het dorp *Kautokeino* op te neemen, waar wij ontdekten ons onder de *Deenſche* wettten te bevinden.

Het eerſte werk, 't geen wij verrigtten was onze *Laplandſche* geleiders te betaalen. Dan, eer wij hun lieten aftrekken, beſlooten wij eene proeve te neemen van hunne bekwaamheid in andere vakken, dan wij hun, tot nog toe,

toe, beproefd hadden. Wij verlangden hun te hooren zingen, zeer begeerig om een ſtaal te hebben van hunne bedroevenheid in de muzijk. Ik onderſtondt het herhaalde keeren, om, door het lokaas van geld en brandewijn, den *Laplander* te doen zingen, om, ware het mogelijk, mij eenig denkbeeld van hun muzijk te vormen; dan het verſte waar toe ik het kon brengen, was hun eenige verſchriklijke ſchreeuwen uit den hals te haalen, onder welker aanhef ik zomtijds genoodzaakt was, mijne ooren met mijne vingeren toe te ſtoppen.

Het is naauwlijks te gelooven, ſchoon het eene volkomene waarheid behelze, dat de bergen bewoonende en zwervende *Laplanders* geen het minſte denkbeeld hebben van eenig ding, 't welk met harmonie in verband ſtaat, en dat zij volſtrekt onbekwaam zijn voor eene genieting, welke de Natuur niet te eenemaal ontzegd heeft aan eenigen anderen ſtam of volk, zo verre mijne kundigheden reiken. Kunst-muzijk ſchijnt te eenemaal verbannen uit deeze eenzaame oorden. De eenige muzijktoonen, welke men in *Lapland* hoort, zijn die, welke de Natuur, zonder onderſcheid, geſchonken heeft aan alle andere landen, geen bijzonder voorregt ſchenkende aan den mensch,

wiens trotsch hem vervoert om te gelooven, dat alle dingen in de wijde wereld, alleen om zijnen wille, gemaakt zijn! De eenige melodie, welke men in *Lapland* hoort, is die, waar door de vogels de bosschen doen weergalmen; die van beekjes, ruischend vloeijende over de steenagtige beddingen; die van de winden, gierende in de boomen en donkere wouden; en eindelijk die van de grootsche ternederstorting bij de watervallen der rivieren over ruwe rotzen, waar op het nederstortend water, met een kraakend gedruisch breekt, en het schuim in de lugt doet opklimmen.

In 't geen de omzwervende *Laplanders* den naam van *zingen* geeven, is niets anders, dan eene bestendige herhaaling van dezelfde nooten. De *Laplanders*, naa hun adem uitgeput te hebben, voeren voort, met hetzelfde geschreeuw voort te brengen, met een zwakke en kwijnende stem, zo lang 'er eenige lugt in hunne longen was. Hun muzijk, zonder beduidenis, zonder maat, tijd, of rythmus, eindigde alleen, door een volkomen gebrek aan adem, en de langte van den zang hing alleen af van de ruimte van de borst, en de sterkte der longen. Met alles wat ik van de toonkunst weet, werd ik door deeze muzijk der

Lap-

Laplanderen gebragt tot een volſtrekt zwijgen. Meer dan immer benijdde ik de kunde van den Abbé RENAULD; een voordeel, 't welk mij zeer te ſtade zou gekomen weezen in de omſtandigheden, waar in ik mij bij dit zingen bevondt (*).

Terwijl de *Laplanders*, op de gemelde wijze, hun geſchreeuw aanhieven, gaven zij onderſcheidende klanken aan eenige woorden; dit deedt mij onzen tolk na derzelver betekenis vraagen, en of het eenigzins verzen waren, of ſtukken van gedichten. Dan welhaast vernam ik, dat hun vernuft in de poëzij, hunne toonkunst niet overtrof. De woorden, welke zij met hun getier voortbragten, waren enkel herhaalingen van dezelfde uitdrukking over en weder over herhaald. Als bij voorbeeld; „ Eene gelukkige reize, mijne „ goede Heeren — Heeren — Heeren — „ Heeren — Heeren — Heeren — Eene „ gelukkige reize — reize — reize — mijne

(*) De Abbé RENAULD verzekert ons, op een ernſtigen toon, in eene Aantekening op het Artijkel *Zwaan*, in het Deel van BUFFON, 't welk over de Vogelen handelt, *que les cris des Cygnes est foumis à un rithme conſtant et regle à la meſure à deux temps.* Oeuvres DE BUFFON Vol. XXIV. p. 25. Edition de Paris 1783.

„ ne goede Heeren — Heeren — Hee-
„ ren — eene gelukkige reize — reize —
„ reize — reize — eene gelukkige reize —
„ reize — reize *enz.*" Dit duurde zo lang hun adem harden mogt; dien uitgeput zijnde, was ook het zogenaamd gezang voleindigd.

*

ACHT

ACHT EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Ligging van Kautokeino — *Grensscheiding tusschen het Zweedsche en Deensche Grondgebied — Een voorbeeld van juiste Redenkaveling over een Staatkundig Onderwerp — Iets over de Kaarten van* Zweeden, Finland *en* Lapland *van den Baron* HERMELIN — *Zwaarigheden om goede Kaarten van deeze Landen te krijgen; die voorhanden zijn, hebbe men zeer onnaauwkeurig te agten — Verscheidenheid van Naamen aan onderscheidene Plaatzen gegeeven, en verwarring hier door veroorzaakt — Bijzonderheid wegens den Schoolmeester van* Kautokeino — *De Parochie van* Kautokeino — *Getal des Volks en Inwoonders — Omzwervende Laplanders, en de zodanigen, die vaste Woonplaatzen hebben — Hunne Leevenswijze — Jagt op Wilde Rendieren — Jaarmarkt te* Kautokeino, *en de Handel in Vee en Schaapen — Geringagting der laatstgemelde Dieren — Vertrek van* Kautokeino — *Staat des weders en stand des Thermometers — De reis in booten voortgezet — De Rivier* Alten — *Schoon Tooneel — Musquitos.*

Tot op den tijd van onze aankomst werd het dorp *Kautokeino* aangemerkt als geheel op zich zelven gelaaten, geduurende den zomer,

en ontoeganglijk voor reizigers. Het omliggend land wordt, in een *Deensch* Boek over de Aardrijkskunde, beſchreeven als een land beſtaande uit bergen, van elkander geſcheiden door gevaarlijke en ondoorganglijke moeraſſen. Het was deeze omſtandigheid, welke de vermelde ongeruſtheid en opſchudding veroorzaakte, toen men het geluid onzer ſnaphaanen hoorde. De inwoonders konden niet begrijpen, uit welke oorzaak, of uit welken hoek, dit donderend geraas kwam; het kon in hunne gedagten niet opkomen, dat zij een bezoek van nieuwsgierige Vreemdelingen zouden ontvangen.

Het dorp *Kautokeino* wordt bewoond door vier Familien, één Priester, en het heeft eene kerk. Volgens de grenſcheiding, wegens welke *Zweeden* en *Deenemarken*, ten jaare 1751 overeenkwamen, werd *Kautokeino* gerekend binnen de heerſchappij des laatstgemelden Rijks te liggen. De Kaart inziende, ſtaat men verſteld hier de grenſcheiding tusſchen die twee Koningrijken aan te treffen; in ſtede dat men de bergketen volgde, welke eene natuurlijke ſcheiding maakt, ten zuiden en ten noorden, in dien hoek van *Europa*. Volgens die ſchikking wendt zich het grondgebied van *Deenemarken* zuidwaards, en neemt een hoek van *Lapland* weg, welke natuurlijk aan *Zweeden* toekwam.

Geen-

Geenzins bleeven wij in gebreke om onderzoek te doen na de oorzaak deezer zonderlinge afwijking van 't geen rede en regtmaatigheid blijkbaar ſcheenen aan te prijzen; en wij vleiden ons, dat wij een ſtaatsgeheim ontdekt hadden, op het onderrigt, dat zulks ontſtondt uit bedrog en omkooping. Men verhaalde ons, dat de *Zweedſche* Gelastigde, in die onderhandeling, zich hadt laaten verleiden tot het afſtaan van den hoek, waar over het hier te doen was, door het vermogen van *Deensch* Goud. Veelvuldige en zeer vreemde vertellingen hoorden wij, deezen Heer betreffende. Hij werd beſchreeven als zeer overgegeeven aan den wijn, en een groot liefhebber der ſexe; dat men zorg gedraagen hadt om deezen Man van vermaak al de weelde, die *Lapland* oplevert, te verſchaffen, dat hij, door veelvuldige aanzoeken, of verzoekingen, zich hadt laaten overhaalen tot de voorgemelde landsverdeeling.

Hoe romanesk dit bericht ook moge ſchijnen, waren wij niet achterlijk om 'er geloof aan te ſlaan. Mijn reisgenoot in 't bijzonder, die een *Zweedsch* Officier was, ſtemde 'er zeer gereedlijk in, als een goed Patriot, die met verontwaardiging een bedrog tegen de belangen zijns Vaderlands gepleegd, ontdekte. Wij

maakten duizend ſtaatkundige bedenkingen over de onderſcheidene middelen en kunſtenaarijen der omkooping, als mede over de groote waardij, door Rijksbeſtuuren aan kleinigheden gehegt. Wij dagten dat mogelijk de beide Mogenheden dit kleine grondgebied in een onafgedaanen ſtaat gelaaten hadden, ten einde het aan geen voorwendzel mogt mangelen, wanneer zij mogten verkiezen met elkander den vrede te verbreeken. Indien het mij geoorloofd ware om regt te doen aan onze ſtaatkundige talenten en ſcherpzinnige naſpooring, zou ik zeggen, dat wij eene diepe kunde, zo wel als eene groote welſpreekenheid, ten toon ſpreidden, over het behandeld onderwerp. Maar, helaas! de waarheid der zaake was, dat alles, wat wij gehoord hadden, en 't geen aanleiding gegeeven hadt, tot onze zo *verſtandige* en *ſcherpzinnige* waarneemingen, niet hooger dan een louter verdichtzel moest aangemerkt worden.

De waare oorzaak van de vreemdheid in deeze grensſcheidingslijn opgemerkt, was iets geheel natuurlijk, en in volkomene zamenſtemming met het verdrag, ten jaare 1751, tusſchen de Hoven van *Stokholm* en *Koppenhagen* aangegaan, bij 't welk bepaald werd, dat de grensſchei-

ſcheiding zou vastgeſteld worden, door den oorſprong der Rivieren, dat wil zeggen, dat alle Landen, welker Rivieren in den *Bevroozen Oceaan* uitliepen, aan *Deenemarken* zouden behooren, en dat, daarentegen alle Landen voor *Zweedsch Lapland* zouden gehouden worden, van welke de Rivieren in de *Bothniſche Golf* uitwaterden. — Meer dan een jaar naa mijne reize in *Lapland*, kreeg ik te *Drontheim*, de Hoofdſtad des noordlijkſten gedeeltens van *Noorwegen*, kennis aan den *Deenſchen* zaakgelastigden in dit ſtuk; uit hem vernam ik het waare beginzel, op 't welk de Grensſcheiding was ingericht. Hij lachte hartlijk over het fabelagtig verhaal, 't welk ik hem van dit ſtuk vertelde.

Reeds heb ik opgemerkt, dat wij niet langer eenigen dienst van Kaarten hadden; maar ons geheel overgelaaten vonden aan onze eigene kundigheden. De beste kaarten, welke men van *Zweeden* bezit, zijn die, welke de Baron HERMELIN heeft uitgegeeven. En, wanneer men in opmerking neemt, dat deeze vervaardigd zijn op koste, en door den vlijt en de bekwaamheid van één enkel perſoon, kunnen wij de ſchatting van lof, verſchuldigd aan den uitſteekenden ijver van diens vaderlandliefde,

de, niet weigeren. — De Baron HERMELIN besteedt het grootste gedeelte van zijn jaarlijks inkomen, 't welk zeer aanmerkelijk is, in het bevorderen en voortzetten van de Aardrijkskunde, de Natuurlijke Historie, en de kennis van den staatkundigen toestand des *Zweedschen* Rijks. Hij zendt jongelingen van bekwaamheid uit na onderscheidene gedeeltens des Koningrijks, om aardrijkskundige opneemingen te doen, proeven te neemen, waarneemingen in de delfstofkunde te maaken, en onderscheide Staatshuishoudkundige berichten in te winnen. Uit hunne schetzen van bijzondere oorden maakt hij zijne kaarten op van de onderscheide afdeelingen des *Zweedschen* Rijks.

Ten deezen opzigte nogthans staat aan te merken, dat deeze aardrijkskundige aftekeningen, schoon wonder naauwkeurig voor het werk van een enkel persoon, derzelver onderscheiding en verdiensten alleen ontleenen uit de vergelijking met andere min naauwkeurige. In de daad zij mogen gehouden worden voor de eenige kaarten van *Zweeden* tot nog in 't licht gegeeven, en, wat meer zegt, ze zijn voltooid op de eigen kosten van dien Heer, zonder eenige ondersteuning van het Rijksbestuur.

Zwee-

Zweeden, *Finland* en *Lapland* zijn, tot nog toe, niet opgenomen met die naauwkeurigheid, welke zich zo kennelijk opdoet in de aardrijkskundige afbeeldingen van *Frankryk*, van *Groot-Brittanje*, en andere Landen, van welke ieder afdeeling en ieder hoek gemeeten is, en getekend met de uiterste naauwkeurigheid en netheid. De kaarten des Barons HERMELIN zijn niet vervaardigd met al de strengheid der driehoeksmeeting. Zij zijn gemaakt volgens opgenomen gezigten, op dezelfde wijze als de schetzen van gewoone tekenaaren, die den top van eenigen berg beklimmen, en van daar een gezigt ontleenen des omliggenden lands, waar volgens zij hunne tekeningen opmaaken. Bovendien worden de inboorelingen geraadpleegd, die berichten geeven van verscheide zaaken, in den kring hunner kundigheden vallende, bijzonder wat de naamen van bergen, rivieren, steden en andere soortgelijke voorwerpen, betreft.

Lapland is, wanneer wij daar onder begrijpen alle die deelen, met deezen naam bestempeld, in de wijde uitgestrektheid, behoorende tot *Zweeden*, *Deenemarken*, en *Rusland*, een land van zulk een verbaazend grooten omvang, dat het eene al te uitgestrekte

on-

onderneeming zou weezen om eene naauwkeurige afmeeting zelfs van de Grenzen der onderſcheidene diſtricten te onderſtaan. — Daar en boven valt de zomer, onder die lugtſtreeke, zo kort, en is de vermoeienis om door alle moerasſen door te dringen, en andere hinderpaalen te boven te komen, zo groot, en de werkzaamheden aan eene juiste driehoekskundige opneeming vast, zouden zulk eene lengte van tijd, en zulk een aantal van perſoonen vorderen, dat 'er zich zeer weinig hoope opdoet om iets zodanigs ooit voltooid te zien. — Wat het winterſaiſoen betreft, het geſchikſte zeker om in deeze *Noordſche* en ongebaande landen te reizen, dit gaat gepaard met de nadeelen van duiſterheid en mangel aan gezigt; terwijl de ſneeuw overal de oppervlakte des aardrijks bedekt, de rivieren en meiren, ter diepte van verſcheide voeten, digt bevroozen zijn, en overal eene gelijkheid van vertoon opleveren; een aardrijkskundige kan 'er onmogelijk als dan land van water onderſcheiden.

Betreffende de naamen der plaatzen in *Lapland*, deeze zullen nimmer bepaald worden, zo lang de *Laplanders* in den onvasten ſtaat blijven van een herderlijk en omzwervend volk.

De

De zodanigen, die vaste woonplaatzen hebben, weeten niets van de naamen der bergen, rivieren, en meiren, op eenigen aanmerkelijken afſtand, tot welken weinig, zo eenige toegang is. De *Laplanders*, die de naamen deezer voorwerpen kennen, behooren tot de herderlijke of zwervende ſtammen. — Dan hier ontſtaat eene andere zwaarigheid. Verſcheide gezinnen deezer *Laplanderen* verbroederen zich, en zwerven dus eenigzins maatſchappelijk rond, van plaats tot plaats; en naardemaal de gemeenſchap of verſtandhouding deezer zwervende herderen met elkanderen zeer gering is, en van een zeer kortſtondigen aart, wordt de taal van elk hunner gekenmerkt door zulke bijtrekken van verſcheidenheid, dat men naauwlijks met eenige ſchaduw van weezenlijkheid kan zeggen, dat 'er eene *Laplandſche* taal is, eigen aan alle *Laplanderen.* — Hier uit ontſtaat, dat dezelfde plaatzen zeer onderſcheiden naamen krijgen, en dat de kaart van eenig oord, opgemaakt, volgens de onderrichting van een *Laplandſche* zwervenden veehoeder, niet zou herkend, of begreepen worden, door een reiziger, die eene kaart van dienzelfden oord hadt vervaardigd, volgens de onderrichting van eenen anderen Landgenoot.

Een

Een voorbeeld van die naamsverſcheidenheid, als mede van de ongelegenheid, daar uit herkomſtig, had ik zelve, op mijn reis van *Pallojervi* na *Kautokeino.* Bij mijne aankomst ter laatstgemelde plaatze, kreeg ik het in den zin, om mijne opgeſchreevene naamlijst der plaatzen te overzien, op eene kleine kaart, door mij ontworpen; ik vertoonde mijn vervaardigd werk aan een inwoonder van *Kautokeino.* Ik bevondt, dat de *Laplanders*, onze Gidſen, op wier onderricht ik mijn aardrijkskundige ſchets ontworpen hadt, de plaatzen geheel verſchillende naamen gegeeven hadden, van die, waar onder diezelfde voorwerpen bij het volk te *Kautokeino* bekend waren.

Onder de *Laplanders* van *Kautokeino* bevondt zich, gelijk ik reeds heb aangeduid, een man, die den veelbeloovenden naam van *Schoolmeester* droeg. Deeze naam trof mij zeer, want ik had begreepen, dat ik mij op eene plaats bevondt, verre verwijderd van eenig ſchool, of eenige inrichting tot openbaar onderwijs beſtemd. De naam van Schoolmeester was voor dien *Laplander* even zeer een ſtuk om zich op te verheffen, als een rood of blaauw ordensteken, in een der meer-

be-

beſchaafde gedeelten van *Europa*. Hij vindt ongetwijfeld zo veel voldoenings, in den tijtel van Schoolmeester, als iemand, in onzen ſtaat der maatſchappij, in den Adelſtand, of eenige ander luiſtervolle onderſcheiding. Deeze Schoolmeester was, in zijn perſoonlijk voorkomen, een *Laplander*, als alle zijne nabuuren rondsomme, uitgenomen, dat hij door een natuurlijk gebrek, iets zeer zonderlings en belachlijks in zijne wijze van gaan hadt, zijne voeten ſtonden altoos gekeerd in die richting, welke onze dansmeesters den eerſten ſtand noemen.

Deeze man, de grenzen van *Lapland* (*) overgegaan zijnde, hadt zich eenigen tijd in *Noorwegen* onthouden, en de *Deenſche* taal, of liever de *Noorweegſche* geleerd. Deeze zijne taalkennis baande hem den weg tot eene bediening van den zonderlingſten en grappigſten aard, welke immer, in eenig land, onder mijne opmerking viel. De Kerkleeraar, geheel

(*) *Noorweegsch Lapland*, wordt door de *Deenen* en *Noorwegers*, met den naam van *Finmark* beſtempeld. Ik zal het egter beſtendig *Lapland* noemen; ten einde de bewoonders van dit Land met die van *Finland* niet te verwarren; want beiden neemen zij den naam van *Finlanders* aan.

heel onbedreeven in de taal der *Laplanderen*, kan, het geen hij voordraagt, aan zijne toehoorderen niet doen verſtaan, als die geene andere dan de *Laplandſche* kennen. Om zich uit die ongelegenheid te redden neemt de Schoolmeester zijne plaats beneden den predikſtoel, en wanneer de Leeraar een volzin van zijne leerreden heeft uitgeſprooken, houdt hij op, en de Schoolmeester herhaalt dien voor de vergadering in de *Laplandſche* taal. De uitwerking, welke 's Leeraars welſpreekenheid, dus afgebrooken en verminkt, moet hebben op de toehoorders, valt niet bezwaarlijk te begrijpen. Ik beken, ik zou gaarne iets hebben willen geeven, om deezen *Laplander* in dit bedrijf van 's Leeraars tolk te hooren, en te verneemen, welk ſoort van vertaaling der Redenvoering des *Deenſchen* Zendelings hij opleverde. Wat de Leeraar betreft, die geen woord verſtondt van het geen de Schoolmeester in zijnen naam tot het volk ſprak, hij hieldt het alles voor wel vertolkt, en ging zonder bedenken voort.

Naardemaal het *Deenemarkes* belang is, de *Deenſche* taal, zo veel mogelijk, over deeze landen te verſpreiden, werd 'er een Schoolmeester te *Kautokeino* aangeſteld, om *Deensch*

aan

aan zijne nabuuren te leeren, en aan zo veelen als hij kon zamenbrengen, tot het ontvangen van zijne onderrigtingen. Het ſcheen, dat deeze Schoolmeester, in zijne zeden en voorkomen, niet veel voordeels gedaan hadt met zijne reis na *Noorwegen*, indien wij des mogen oordeelen, uit zijne huwelijksverbintenis. Zijne vrouw was niet meer dan drie en een halve voet hoog, en ongetwijfeld de leelijkſte vrouw aan die zijde van den Poolcirkel. Dan, aan den anderen kant, ſcheen het dat de Schoolmeester van zijne beſchaafder *Noorweegſche* nabuuren, de kunst van indringen, en iets van de galanterij geleerd hadt. Hij wist kennis te maaken met, en de genegenheid op te wekken van een jong meisje in het Kerspel, die, korten tijd naa deeze verkeering, zich in eenen ſtaat bevondt, welke zigtbaar aanwees, hoe veel zij gevorderd was door de lesſen des Schoolmeesters. Eene omſtandigheid, welke zijne openbaare bediening in geen gunſtig licht ſtelde, ten aanziene van de bloedverwanten der jonge dochter, en zijn eigen kleine vrouwtje. Dan een voorvalletje van dien aart, wordt niet in hetzelfde ernſtige licht beſchouwd aan geene zijde van de Pool-cirkel, als aan deeze zijde van den-

zelven. De zaak werd in derminne gevonden; het kind ſtierf korten tijd naa de geboorte, en des Schoolmeesters vrouw gevoelde meer trotsch in het gelukkig ſlaagen van haars mans minnehandel, dan kwelling wegens diens ongetrouwheid.

Eer wij *Kautokeino* verlaaten, zal het niet onvoegelijk zijn, tot vermaak mijner leezeren, eenige Aardrijks- en Staats-huishoudkundige aanmerkingen over dit gedeelte des lands hier te plaatzen. In de geheele Parochie van *Kautokeino*, welke vijf en twintig *Noorweegſche* mijlen in de lengte haalt, en twaalf in de breedte (*), zijn ſlegts twee plaatzen bewoond door gezetene *Laplanders*, die te zamen niet meer dan twaalf huisgezinnen uitmaaken. De overigen zijn alle van de veehoedende en omzwervende ſoort, die niet nauwkeurig kunnen geteld worden: dewijl zij ſteeds in beweeging en aan geene bepaalde plaats gehegt zijn. In den Jaare 1756 telden zij negentig onderſcheidene gezinnen; doch het is mogelijk, dat eenige deezer gezinnen ook gerekend zijn onder die van andere Diſtricten.

De

(*) Een *Noorweegſche* Mijl is omtrent acht *Engelſche* mijlen.

De omzwervende *Laplanders* bewoonen, geduurende den winter, de bergagtige ſtreeken, en trekken van plaats tot plaats met hunne tenten, en kudde van rendieren; doch, in den zomer, begeeven zij zich na de kust om de voordeelen van den vischvangst. — Omſtreeks *Kautokeino* vindt men eenige ſchoone weiden en zaaijlanden, de laastgemelde brengen zo veel graangewas voort als den inwoonderen voor zes maanden genoeg is. Paarden hebben zij niet. Alle reizen worden, in den zomer, te voet of in vaartuigen afgelegd, en geduurende den winter in ſleeden, door rendieren getrokken. Het hooi, het geen zij winnen, dient tot onderhoud voor hunne koeijen; het koorn, het geen zij inoogſten, maaken zij tot meel, ten eigen gebruike, en is dit meel, door langduurige gewoonte, een zo noodzaaklijk artijkel van hun leevensonderhoud geworden, dat zij zich ellendig rekenen, indien zij het niet, 't geheele jaar rond, mogen genieten.

Van het visſchen en jaagen trekken zij zo veel leevensonderhoud als zij kunnen. Een volk, gewoon aan een zwervend en wisſelvallig leeven, wat de leevensnoodwendigheden aanbelangt, geeft aan den kans van visſchen

en jaagen, den voorrang boven den arbeidzaamen landbouw. Het zou voor de weinige huisgezinnen te *Kautokeino* niet zwaar vallen, genoegzaam graangewas te teelen, tot vervulling van hunne behoeften; maar zij verkiezen liever te visschen, en wilde rendieren te jaagen, dan den arbeid, welken de landbouw vordert, te ondergaan. Zij verruilen voor graan wat zij kunnen bespaaren, van hunne vischvangst, of vermangelen daar voor de huiden van beeren of andere dieren, welke zij op de jagt dooden. Het is egter, in geenen deele te verwonderen, dat dit bij hun plaats grijpe, als wij in aanmerking neemen, dat de visch in zo groot een overvloed, in hunne rivieren voorkomt, dat het vischvangen geene zaak is van twijfelagtig vooruitzigt; maar van de grootste zekerheid. Desgelijks, wanneer iemand zo gelukkig is, dat hij een beer doodt, wint hij meer, dan hij zich zou bevoordeelen met een stuk lands te bebouwen, en daarenboven geniet hij, als dan, de weelde van te gast te gaan op het beeren-vleesch, het geen zij voor uitsteekend lekker houden.

De wijze van beeren te vangen is hier dezelfde als in *Finland;* doch die om rendieren te vangen, gaat vergezeld van eene zo groote ver-

vermoeienis, dat een *Laplander* alleen in ſtaat is zulks uit te houden. De wilde rendieren, die een afkeer hebben van in eene kudde verzameld te leeven, onthouden zich in eenen eenzaamen ſtaat in de boſchen, en op de bergen. Zij bezitten eene maate van voor- en omzigtigheid, welke door niets geëvenaard wordt. Wanneer een *Laplander* een deezer dieren ontdekt, op den afſtand van omtrent eene halve *Engelſche* mijl, maakt hij, boven den wind eenen omweg, nader en nader komende, kruipende op handen en voeten, tot dat hij het beest onder het ſchot krijge. Een *Laplander* heeft mij verzekerd, dat hij zich eens genoodzaakt gevonden hadt, om, op deeze wijze, vijf mijlen voort te kruipen, veelal door laag houtgewas, en mosch, eer hij een plek gronds aantrof, geſchikt, om met zekerheid op het beest te ſchieten.

In het kleine dorp *Kautokeinio* heeft men, in de maand Februarij, eene Jaarmarkt, welke bezogt wordt door de *Laplanders* in die ommeſtreeken woonagtig, en de Kooplieden van *Tornea*, die zich derwaards vervoegen, om rendieren huiden, en andere op te koopen. Op deeze Jaarmarkt geſchiedt de handel bij ruiling. De *Laplanders* geeven rendierenhui-

den, als ook die van wolven, vosſen en beeren, wanten en ſchoenen, of liever kleine laarsjes, in verruiling voor ruwe flanellen; doch bovenal voor brandewijn, tabak, meel, en zout.

De *Laplanders* hebben weinig koeien en ſchaapen, die hun eenigzins van melk en wolle voorzien. Wanneer zij geen hooi genoeg voor hunne koeien gewonnen hebben, verzamelen zij rendieren-mosch, hetwelk de koeijen, bij gebrek van beter voedzel, nog al met graagte ſchijnen te gebruiken, en 'er het leeven althans bij blijven behouden. — Op de nabijgelegene bergen groeit 'er eene ſoort van mosch, het geen de ſchaapen lusten te eeten, en zelfs met ſmaak. Naardemaal de ſchaapen geen artijkel uitmaaken van ruil of koophandel, kan men ze voor eenen geringen prijs koopen. Wij kogten 'er eenige voor onze keuken voor achttien *Engelſche* ſtuivers het ſtuk.

De lieden in deezen oord zijn noch onkundig van het gebruik des gelds, noch ontbloot van de zugt om het in eigendom te krijgen. Hun Jaarmarkt ſchijnt hun het denkbeeld ingeboezemd te hebben om voordeel te doen met voorkomende omſtandigheden. Wij had-

hadden hier van eene proeve, wanneer wij toebereidzels maakten om onze reis voort te zetten; zij vroegen omtrent een halven *Engelsche* Kroon daags voor ieder man, die ons zou vergezellen. Zulks was eene verbaazende som in dit land, en viel ons inzonderheid zwaar; dewijl wij eerst vijf, en daar naa zeven man, behalven onzen tolk en onzen eigen knegt, noodig hadden. — Onze tolk poogde hun te bewijzen, dat die eisch veel te hoog en gansch onredelijk was; doch zij wilden geen oor leenen aan de bewijzen, welke hij aanvoerde; zij gaven te verstaan, dat het thans de vischtijd was, waar mede zij meer zouden kunnen winnen, dan in onzen dienst; dit was mogelijk waar. Zij scheenen, daarenboven, in opmerking te neemen, dat, dewijl 'er weinig reizigers in die streeken den voet zetten, iemand daar reizende, op een tijd, wanneer 'er geen Jaarmarkt invalt, noch iets anders te doen is, hij zelve of overvloed van geld moet hebben, of gelastigd zijn door het Rijksbestuur om den staat des lands op te neemen, en gevolgelijk dat hij 'er van den Koning geld voor ontvangt. Zodanig begreep ik, redenkavelden zij, en 'er was geen wederleggen met vrugt op. Wij hadden geene an-

dere menſchen om ons bij te kunnen vervoegen, en moesten gevolglijk aan den gedaanen eisch geheel voldoen.

Naa de getroffe overeenkomst gaven wij last, dat onze boots zouden gereed gemaakt, en al ons reisgoed 'er in gelaaden worden. Den negenden van de maand Julij ſtaaken wij af van *Kautokeino*, met het ſchoonſte weer, het geen men zich met mogelijkheid kan verbeelden, de lugt hadt eene maate van warmte niet veel van de *Italiaanſche* lugtsgeſteltenisſe verſchillende. De Thermometer van CELSIUS wees op het heetst van den middag in de ſchaduw 25 Graaden aan, aan de zon blootgeſteld, klom dezelve tot veertig; dan op het water daalde de kwik tot negentien.

De vrouwen van het dorp vergezelden ons, tot uitgeleide haare mannen, tot den rivierkant, en wenschte ons, op eene aandoenlijke wijze wel te vaaren. De reis, welke wij ſtonden aan te vangen, was lang en moeilijk, en niemand onzer ſcheepelingen hadt dezelve ooit, in den zomer, gedaan. Ons vertrek beroofd het dorp van twee derden des volks, en bragt, voor een tijd, vijf achtſte der getrouwde vrouwen in ſtaat van weduwen. Zij volgden en vergezelden ons met haare oogen tot een bocht in

de

de rivier ons aan hun gezigt onttrok; en was des Schoolmeesters vrouw, zo klein en zo leelijk, geen der minste in betooningen van aandoening en leedweezen, over het ſcheiden van zulke reizigers en vrienden. Onze boots waren juist groot genoeg, om ons gezelſchap, ons reistuig en tent te bergen. Wij maakten in het geheel negen perſoonen uit, verdeeld in twee boots, die geen één perſoon meer zouden hebben kunnen voeren, zonder gevaar van om te vallen, of ten gronde te gaan.

De rivier *Alten* vonden wij een der ſchoonſte van alle die wij op onze reis aanſchouwd hadden. In den aanvange is dezelve eene aaneenſchakeling van meiren, onderſcheiden in grootte en verſchillende van gedaante, en bezet met eilandjes vol tierig berkenhout. Dit leverde een gezigt op van een landſchap, het geen, wel verre van een wild en ruw voorkomen te hebben, zodanig was, dat het in een zagter en milder lugtſtreeke zou hebben mogen liggen. Deeze meiren wekten in ons den lust op om te baaden. Het water was helder als krijstal, de oevers waren van het zagtſte zand, en liepen glooijende af tot meerder en meerder diepte. Wij misten niet ons te bedienen van die ſchoone gelegenheid, om

eene

eene zo aangenaame en gezonde verfrisſing te genieten, telkens wanneer wij zulks ongeſtraft doen konden: ongeſtraft wil hier zeggen, wanneer de vliegende inſecten, die ons bijkans onophoudelijk plaagden, ons eenige oogenblikken rust lieten. Die eigenſte aantreklijkheden des ſaiſoens, welke ons tot baaden uitnoodigden, porden deeze inſecten aan om ons te volgen, werwaards wij heenen gingen, en zetten kragt bij aan derzelver najaaging. Wij bevonden ons egter niet geheel en al verſtooken van alle bronnen van vertroosting. In een land, waar wij weinig meer hadden dan de enkele noodwendigheden des leevens, zagen wij elke bron, die wij ontdekten, elke plant *Angelica*, welke wij ontmoetten, als een bron en ſtoffe van weelde aan.

*

NE-

NEGEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Eenige verfrisſende Water-bronnen — Verder bericht van de Rivier Alten — *Watervallen — Snelle ſtroom der Rivieren op zommige plaatzen, en ſterke voortgang onzer Vaartuigen — Overvloed van Visch in de Rivier* Alten — *De Kerk van* Maſi — *Steekende Inſecten — Eene kleine Rivier* Keinosjoki *geheeten — Een Bergketen, die overgetrokken moest worden — Droevig Vertoon des Lands — Sneeuw op de Bergen in het midden van den Zomer — Komst aan eene eenzaame Hutte in een Bosch — Oorlog met de Musquitos — Verandering des Tooneels, bij het afklimmen der Bergen — Wederkomst op de Rivier* Alten, *en ontmoeting van een Salmviſcher — Overgang in eene andere Rivier, en voortzetting der Reize — Het misſen van den rechten Weg, en eindelijk komst te* Alten Gaard.

Geduurende de geheele reize gevoelden wij, ſchoon wij die, voor het grootſte gedeelte, te water afleiden, beſtendig dorst, ſlegt werd die gelescht door brandewijn, en werd dezel-

ve

ve vermeerderd door ons leevensonderhoud, 't welk uit gedroogden visch en hard brood of tweebak beſtondt. Het water der meiren, grootlijks verwarmd door beſtendig met de zon beſtraald te worden, was verre van een aangenaamen dronk te verſchaffen; doch dat der bronnen, welke wij nu en dan aantroffen, in kleine naauwe valeien, door boomen tegen de ongemeen ſterke hitte beſchut, was zo fris en zo aangenaam, dat wij bezwaarlijk ons konden onthouden van ſterke teugen te drinken op het oogenblik, wanneer wij gelukkig genoeg waren om dezelve aan te treffen. In eenige deezer bronnen tekende de Thermometer van CELSIUS vier of vijf Graaden, 't welk een groot verſchil maakte in vergelijking met de meiren, waar dezelve op negentien Graaden ſtondt, en met de lugt, waar in de kwik tot vijf en twintig Graaden rees. Dit bronwater versch geſchept, was voor ons eene aangenaamer verkwikking, dan alle ijstoebereidzels in de groote ſteden in het Zuiden van *Europa*, aan den uitgeleerdſten *Epicurist*.

De rivier *Alten*, naa zich in verſcheide meiren uitgebreid, en weder beperkt te hebben, binnen de eigen oevers, hier en daar omzoomd met geboomte, zoms uit rotzen, en zoms uit en-

enkel zand beſtaande, ſtort zich ſchielijk neder tusſchen twee rotzen, omtrent veertig voeten hoog, rechtſtandig gemeeten. Daar vormt zich een overheerlijke waterval, en het nederſtortend water doet een dampwolk opklimmen, waar in men de fraaije kleuren van den regenboog ziet. Deeze waterval belette ons het voortvaaren, en onze boots werden, omtrent een *Engelſche* mijl verre, over het land getrokken, na eene plaats, waar de rivier weder bevaarbaar was. Aan den kant deezes watervals hadden de *Laplanders*, die ons van *Kautokeino* vergezelden, een voorraad van visch, die in de lugt te droogen hing. Naa de ſchoonheden deezes watervals bezigtigd te hebben, ontſtaaken wij, te dier plaatze, een vuur, en lieten eenige van die visſchen toebereiden, deels kooken, deels braaden. De *Laplandſche* wijze van visch te braaden, is den visch aan een ſtok ſteeken, en zo voor het vuur te houden, tot dat dezelve eene genoegzaame maate van gaarheid gekreegen hebbe.

Naa het houden van deezen vischmaaltijd vervorderden wij onze reis. Onder het voortzetten van dezelve, deedt zich een fraaij gezigt aan ons oog op. Wij maakten eene aftekening van een zeer ſchoonen waterval, gevormd,

vormd, door het nederſtorten van een ſtroom, die tot de rivier *Alten* behoort, en 'er dus ſchatting van betaalt; dezelve ſtort neder aan den rechter oever dier riviere, over een hoop elkander volgenden rotzen, geſchikt als de treeden van een trap, zodanig, dat het zich vertoonde als een werkſtuk van kunst. Dezelve was overſchaduwd door een verhemelzel van boomen, die de ſtraalen der zonne onderſchepten.

Wij voeren voort met af te zakken langs een arm van de rivier *Alten*, welke met zulk eene ſnelheid ſtroomde, dat wij, indien men geloof mag ſlaan aan de opgave van onze *Laplandſche* Schippers, bijkans een *Noorweegſche* mijl, (of acht *Engelſche* mijlen,) in weinig meer dan een vierde van een uur, aflegden. Wanneer de ſtroom zeer ſterk liep, verzogten zij ons, op onze horologien te zien, op dat wij mogten weeten, hoe veel tijds wij zouden beſteeden, in het vaaren van één mijl, Wij voldeeden aan hun verzoek; en wanneer wij het punt bereikten, waar zij een *Noorweegſche* mijl volvaaren rekenden, bevonden wij, twintig minuten gevaaren te hebben.

Onze Schippers hadden nu eenige rust noodig. Wij richtten onze tent op nabij de klei-

ne

ne kerk van *Maſi* aan den rechter oever van de *Alten*. Verſcheiden vuuren ſtaaken wij aan, en een, volgens gewoonte, in 't midden van onze tent, om ons te beſchutten tegen de musquiten, onze beſtendige plaaggeesten. Onze *Laplanders*, eer zij zich ter ruste nederlagen, verzogten verlof om hunne netten in de rivier te werpen, en ſlegts éénmaal op te haalen. Zij kreegen dit, en onze tolk vondt 'er plaiſier in om met hun ter vischvangst te gaan. Binnen den tijd van een vierde van een uur keerden zij weder met meer dan twee honderd visſchen, van verſcheide ſoort en grootte, eenigen haalden meer dan een voet in de lengte. Een gedeelte werd gereed gemaakt tot ons avondeeten; de rest kaakten de *Laplanders*, en hingen ze aan de boomen op om te droogen, voorneemens om ze, bij hunne terugkomst, mede te neemen.

'sAnderen daags 's morgens gaven wij, vóór ons vertrek, een bezoek aan de kleine kerk van *Maſi*, die digt omringd ſtaat met geboomte en kreupelhout, op omtrent drie honderd ſchreeden afſtands van den oever der riviere. — Wanneer wij, op geheel onze reize, in deeze Noordſche Gewesten, geen een *Laplander* gezien hadden, of met een ballon digt bij deeze kerk

waren nedergekomen, wij zouden met geene mogelijkheid, eenig ander denkbeeld hebben kunnen vormen, dan dat wij in het land der *Pigmeen* gekomen waren. Ik was zeer getroffen door den bouwtrant en de afmeetingen deezer kerk. Het geheel was op eene zo dwergagtige ſchaale gemaakt, zo klein, zo laag, zo ſmal, dat ik op het eerſte gezigt ligt in verzoeking zou gekomen weezen, om het gebouw niet voor eene weezenlijke kerk, doch voor het model eener kerke te houden. Om een recht begrip te vormen van de kleinheid, zo verbeeld u een deur, weinig meer dan drie voeten hoog, een dak niet meer dan zes voeten, en het geheele gebouw, bevattende het portaal, het lichaam der kerke en de ſacristij, geen acht ellen in de lengte te boven gaande en vier in de breedte haalende. Het ſcheen als of ik, in deezen oord ging voor eenen, die

Der reuzen zoonen in grootheid overtrof,

In een hoek deezer kerke gezeten, en wel in den hoek het verst van den predikſtoel af, zou ik bijkans des Leeraars neus met de punt van mijn laars aangeraakt hebben, door mijn been uit te ſteeken, zonder van mijn plaats te gaan. Een inbooreling van *Italie* kon niet nalaaten

te

te lachen over dit ſtaaltje van *Laplandſche* bouwkunde.

Toen wij omtrent twee *Noorweegſche* mijlen en eene halve gevorderd waren, de rivier afzakkende, ontmoetten wij twee *Laplanders* van *Kautokeino*, dus verre getoogen om te visſchen. Thans waren wij genaderd tot de plaats, waar het noodig voor ons werd onze boots te verlaaten, en onze reis te voet voort te zetten over die groote bergketen, in welke de rivier *Alten* zich verbergt, en vloeijende in veelvuldige bochten, door de geheele uitgeſtrektheid, zich op veele plaatzen nederſtort, en eene menigte van watervallen vormt.

Dewijl onze reisbenoodigdheden al te zwaar ſcheenen voor onze reeds vermoeide *Laplanders* van *Kautokeino*, haalden wij die twee visſchers over ons mede te vergezellen, 't geen den last van ieder verligtte, vijf deelen werden door deeze ſchikking zeven deelen. Zij haalde de vaartuigen aan land, en maakten ze vast aan boomen. — Dit gedaan en alles reisvaardig zijnde, begonnen wij het gebergte te beklimmen aan de ſlinker zijde van de rivier *Alten*, zeer nabij een meir, of liever kleine rivier *Kionosjoki* geheeten, welke van den berg *Kulli-tunduri* afdaalt. Dit meir vormt, op

eene plaats een zeer zonderlingen waterval, door zich een weg te baanen onder de oppervlakte der rotzen, en daar dezelve begint te ſtorten, onder een natuurlijke brug heen te ſtroomen.

Wij voeren voort met op te klimmen, tot op een afſtand van vier *Engelſche* mijlen, door een bosch van kleine en groote berken-boomen, en over een grond allerwegen bedekt met dik mosch, 't geen onze reis zeer vermoeijend maakte. De lugt was dien dag bewolkt; maar nogthans de hitte verſtikkend, 't welk ons zeer neerſlagtig deedt worden. Dit was de heerlijkſte gelegenheid, welke met mogelijkheid kon bedagt worden voor de musquitos. De veelvoudigheid deezer verſchriklijke inſecten, in het kreupelhout en de mosch zich onthoudende, was zo groot, dat wij, bij elken ſtap, een wolk van dezelven deeden opgaan, die ons allen van het hoofd tot de voeten bedekten. Verbeeld u een aantal bedorven hammen, blootgeſteld aan den zomerzonneſchijn, en allerwegen met vliegen overdekt; zodanig was onze ſtaat en het afzigtig voorkomen onzer perſoonen.

Naa dat wij vier mijlen opgeklommen waren, begon de berg een vlak en naakt vertoon

aan

aan te neemen. Men zag geen enkelen boom. Geheel was dezelve overdekt met gewoon rendieren-mosch, behalven op de plaatzen, waar dit uitgeſtrekt tapijt afgebrooken werd, door moerasſen, ſtilſtaande poelen en meiren; alles zamengenomen, vormde de naarſte en droefgeestigſte landſchapsvertooning, welke men zich met mogelijkheid kan ſchilderen. Niets was 'er, 't geen onze aandagt trof, niets 't geen onze verbeeldingskragt gaande hieldt, niets 't geen ons troost gaf, of onzen geest opbeurde. Eene groote uitgeſtrektheid lag voor ons oog, welke wij met onze voeten zouden moeten meeten, trekkende over moerasſen, in welke wij gevaar liepen van ingezwolgen te zullen worden.

Op den top van deeze bergketen trokken wij eene uitgeſtrektheid van niet minder dan vijftien *Engelſche* mijlen voort, nu eens met een wolk omgeeven, en bij wijlen over de ſneeuw, ſchoon het midden in den zomer was. De lugtsgeſteltenis hadt, op deeze hoogte, eene verbaazende verandering ondergaan. Onze thermometer wees een groot verſchil in graaden aan, vergeleeken bij den ſtand op de rivier *Alten*. Deeze lugtsgeſteldheid was niet zeer uitlokkende voor de musquiten. Indien

wij niet genoodzaakt geweest waren onzen weg te neemen door eene menigte van laaggroeiende gewasſen, zouden wij ſlegts weinig overlast van deeze diertjes te lijden gehad hebben; maar de zwermen, die wij opgewekt hadden, toen wij begonnen op te klimmen, bleeven ons getrouw vergezellen, geduurende onzen geheelen togt op het gebergte. Zelfs dan, wanneer onzen weg langs hoogten met ſneeuw bedekt, liep, bleeven onze erfvijanden ons vervolgen. Ongelukkig was het volmaakt ſtil weder; geen windvlaagje dreef deeze heillooze reisgenooten van ons weg.

In den loop onzer reize door deeze hooge en ongevallige ſtreeken, ſtootten wij een witten haas op, en eenige vogels van verſchillende ſoorten; doch het ging niet zonder bezwaar en moeite toe, dat wij een ſchot konden doen uit hoofde der rondsom ons ſnorrende inſecten. Het vermaak van iets te ſchieten, werd duur gekogt door de pijn, welke wij moesten uitſtaan, bij dit werk. Om te laaden, aan te leggen en te mikken, moesten wij onze handſchoenen uittrekken, en de ſluiers van voor onze aangezigten wegdoen; doch, dit alles gedaan hebbende, of terwijl wij 'er mede bezig waren, vielen onze vijanden, altoos naauwlet-

tend

tend op een gunſtig oogenblik ten aanval, en aangelokt door de reuk van hun prooij, op de blootgemaakte deelen, zonder genade, bij millioenen, aan.

Wij begonnen ten uiterſten vermoeid te worden; doch naardien 'er geen brandhout daar omſtreeks te vinden was om vuur tot wegdrijven onzer plaageren te maaken, veroorloofden wij ons noch verpoozing, noch verfriſſing. Wij zogten na boomen, en namen onzen weg, eenigzins omloopende, na eene hut, waar van niet verre, volgens het bericht van een der oudſten onzer gidzen, eene beplanting aangelegd was door eenige reizende kooplieden, met oogmerk om uit te rusten, en zich in den winter te warmen, terwijl de *Laplanders* hunne rendieren lieten eeten. Deeze hut is een vierkant gebouw, tusſchen de acht en tien voeten wijd, van hout gemaakt, met een gat in den top om de rook des vuurs, in 't midden geſtookt, uit te laaten.

Allen gingen wij 'er op eenmaal niet in; maar, naa dat de *Laplanders* een grooten voorraad van verdorde en drooge boomtakken verzameld hadden, tradt 'er één in, lag het vuur aan, en ontſtak 't zelve, eerst de voorzorge gebruikt hebbende om de opening in het dak

digt te ſtoppen, ten einde de rook binnen te houden. Wanneer het vertrek zo geheel en al met rook vervuld was, dat zulks bijkans de ademhaaling belette, kreeg het overig reisgezelſchap verlof om binnen te treeden.

De Inſecten, waar mede wij, van het hoofd tot de voeten, overdekt waren, moesten hun prooij verlaaten, en aan de deur blijven, woedende dat zij niet durſden naderen om ons in onze wijkplaats aan te vallen. Dit kleine hutje, waar in wij onder elkander ons als opeengeſtapeld bevonden, geheel vol rook, en met geen andere vloer of gronddekzel dan de aarde, was ons aangenaamer, dan een der herbergen, waar in ik in *Frankryk* of *Engeland*, ooit mijn verblijf genomen hadt. In het midden brandde een goed vuur, en onze tent, gelegd op bladeren van den berkenkoom, diende ons tot een bed. —— Wij maakten ons nu gereed om het wild, door ons geſchooten, gereed te maaken; wij waren onze eigene koks, en hielden een vrij goeden avondmaaltijd. Terwijl de dikke en ſteekende rook ons de traanen, met groote droppelen, langs de wangen deedt vloeijen, dronken wij lustig met een boordenvolletje brandewijn, de verdelging onzer vijanden, die ons als ingeſlooten hielden,

ſteeds

ſteeds vliegende en ſnorrende rondsom onze ſterkte, en woedende over den trek, dien wij hun ſpeelden. Het gat, geſchikt om de rook uit te laaten, voor eenen korten tijd geopend zijnde, hadden eenige inſecten de ſtoutheid om binnen te komen; doch vonden hunne roekloosheid welhaast betaald gezet. Maar indien iemand der bezetting uitging om hout of water te gaan haalen, of iets anders noodwendigs te verrichten, nam het geheele vliegende leger des overvloedige wraak, door op hem aan te vallen, om, als 't ware, hem leevendig te verſlinden. —— Onze kookerij en avondmaaltijd geëindigd hebbende, vleiden wij ons zelven neder zeer digt bij elkander; de *Laplanders* lagen letterlijk op elkander, gelijk gekronkelde ſlangen in den winter. Geheel het gezelſchap rustte rondsom onze grooten beſchermer, het middelpuntig vuur.

Een groote verandering in den dampkring plaats gegreepen hebbende, ontſtondt 'er ſchielijk zulk een heftige ſtormwind, met regen vergezeld, dat dit weer onze geheele hut dreigde te verpletten. De geringe maate van troost, welke dit verblijf ons aanboodt, werd vermeerderd door het ontwijken van dit onweer en gedagten, dat hetzelve tot verdelging

onzer vijanden zou ſtrekken. Bij elke zwaare windvlaag zeiden wij tot elkander, „Deeze zal „ ons geheel van onze belegeraaren ontſlaan! „ Zij worden verſtrooid, en voor den wind „ af, tot op een afſtand van honderd mijlen, „ gedreeven." Deeze troostvolle bedenking bragt veel toe, om ons in een aangenaamen ſlaap te doen vallen, die, dewijl 'er eene ſtilte op dit ongeſtelde weer volgde, niet geſtoord werd.

'sMorgens trad ik ſtoutmoedig uit het hol onzes nagtverblijſs, zonder hoed, zonder handſchoenen, zonder ſluier, om een weinig friſse lugt te ſcheppen, en nu, bevrijd van de onophoudelijke aanvallen der inſecten, in bedaardheid, de landsgeſteltenis op te neemen. Ik deedt eene wandeling rondsom de hut, om mij te verzekeren, dat wij ons nu ten minſten in een ſtaat van vrede en veiligheid bevonden. Dan ziet! uit eene hinderlaage kwam eene menigte vijanden op mij aanſtormen. Weldra was ik overdekt met een heirleger inſecten. Ik beſtreedt de lastigvallende ſchepzels, bedekte het bloote zo goed ik kon, en vlood na de hut, waar mangel aan genoegzaame rook mij geene zo ſchielijke en gemaklijke verligting of ontheffing bezorgde, als ik gewenscht en verwagt

wagt hadt. — Geduurende den ſtorm hadden de inſecten de ſchranderheid gehad om zich te begeeven achter die zijde van de hut, welke beſchut was voor het geweld des winds, wagtende tot dat dezelve voorbij was, en de gelegenheid zich aanboodt om een vernieuwden aanval te doen. Der inſecten plan en krijgskunde ging gepaard met een volkomen bij hun gewenschte uitſlag. — Toen wij onze reis hervatten, bleeven wij nog vergezeld door een heirleger van aanvalleren, bijkans zo talrijk als dat, 't geen ons vervolgde toen wij onze beſcherming in de hut zogten.

Nog veertig mijlen hadden wij te reizen eer wij *Alten* zouden bereiken, ſchoon wij reeds twintig mijlen afgelegd hadden van de plaats, waar wij de rivier verlieten. De ſtorm in den nagt hadt, door het verdrijven der wolken, ons beter weer aangebragt. De ruimte, welke wij deezen dag ſtonden over te trekken, gaf ons een vooruitzigt, bijkans zo naar als dat van den voorgaanden dag. Het ſcheen ons toe, dat wij zomtijds de bergen hooger opgingen, dan wij, tot nog, gedaan hadden. Steeds troffen wij ook ſneeuw aan.

Onze knegt was inzonderheid bekoord door het denkbeeld van zo nabij de wolken te weezen;

zen; hij ſcheen zich te verbeelden, dat hij reeds voor een gedeelte zijne ſterflijkheid hadt afgelegd; om te beter en te voller deeze begocheling te ſmaaken, ging hij dikwijls een omweg neemen, ten einde hij hooger in den dampkring mogt opſtijgen. Eens was hij geheel uit ons gezigt geraakt. Wij riepen hem; maar hij hoorde ons niet. Wij ſchooten onze ſnaphaanen af, op dat hij mogt weeten waar wij ons bevonden; dan hij daagde niet op. Was hij een fraaijer jongen geweest, wij mogten op het denkbeeld gevallen weezen, dat JUPITER zijnen arend uitgezonden hadt om hem op te neemen, gelijk in voorigen tijde GANYMEDES; doch zijne geſtalte ontnam ons alle vrees van dien aart. —— In 't einde kwam hij weder; en op onze vraage, waarom hij het reisgezelſchap verlaaten hadt, kreegen wij het antwoord, dat hij een zeer ſchoone wolk nabij ziende, derwaards geloopen was, om beter, dan hij tot nog toe wist, te ontdekken, wat een wolk ware; doch dat hij allengskens zich daar mede zodanig omgeeven vondt, dat hij zijn weg verloor, en niet wist welk een koers wij genomen hadden.

Telkens, wanneer wij eene hoogte zouden beklimmen, zagen wij beneden op den thermo-

mometer, en bevonden, dat het op eeniger top omtrent twee graaden kouder was. Het weer bleef den ganſchen tijd zeer ongunſtig, en maakte de reis ongemaklijk. Het was zeer vogtig, en de wolken, die ons beſtendig omgaven, deelde zulk eene maate van vogtigheid mede aan onze tent, verdere reisbenoodigdheden, en kleederen, dat wij nergens eene eenigzins genoeglijke rust konden ſmaaken. Wij oordeelden het beter, zonder toeven, zo goed voort te gaan als wij konden.

In 't einde begonnen wij, door onaflaatende volharding, in onzen moeilijken togt, het gebergte af te daalen. Naa het voorbijtrekken van eenen waterval, rechtſtandig van den top eeniger rotzen nederſtortende, welke gevoed werd door de ſmeltende ſneeuwklompen, en de vogtigheid der wolken, die langs de toppen der bergen zweefden, zagen wij een der allerverrukkendſte landſchappen. — Wij zouden ons veelligt hebben kunnen verbeelden, dat wij, door betooveringe, overgevoerd waren onder een anderen dampkring, in een ander land, en andere lugtſtreek.

Aan de tegenoverzijde deezer bergen, de *Alpen* van *Lapland*, is alles op eene zeer groote ſchaale, alles rijk, alles ſchoon. De groei

in

in allerlei gewasſen is overvloedig en weelderig, het veldgewas ſtaat dik en digt, de boomen verheffen de kruinen trotsch omhoog. Hier doet zich zulks op aan het ooge op éénmaal, en in zulke uitgeſtrekte groepen, als niet te zien zijn op een der afhellingen der zuidlijke bergketenen. Wij trokken in het binnenſte eens wouds, waar het gras ter hoogte onzer knieën groeide. Dan ik kan met geene woorden uitdrukken, het vermaak, 't geen ik gevoelde, op het wederzien van de rivier *Alten*, daar derzelver heldere ſtroom, tusſchen rijk voorziene landen, eenen weg vindt, en voortrolt met eene ſnelheid, welke voor onzen geest opriep onzen togt van *Kautokeino* en *Konosjoki*. —— Tusſchen *Kautokeino* en den bekoorelijken oord, waar in wij ons thans bevonden, eene ruimte van honderd en twintig *Engelſche* mijlen, ontmoetten wij geen menschlijk ſchepzel, uitgenomen de twee *Laplanders* van *Kautokeino*, die hunne visſcherij ſtaakten, en ons volgden, gelijk boven vermeld is.

Ter plaatze, waar wij ons thans bevonden, zagen wij eindelijk een Salmvisſcher, die daar gekomen was met zijne Vrouw. Het is eene zo zeldzaame en ongehoorde zaak, een menschlijk weezen, in deeze wijdafgelegene oorden, te ont-

ontmoeten, dat, wanneer de vrouw het gedruisch hoorde, 't geen wij in het bosch maakten, door hevige ſchrik bevangen werd, en haaren man wilde overhaalen, om, met haar, de vlugt te neemen, uit vreeze voor eenig wild dier of monſter, komende te hunner verſlindinge.

Wanneer wij bij dit paar volks kwamen, was zij nog niet bedaard, nogthans was haare ongerustheid zeer verminderd, als zij, bij ons nader toetreeden, ons onderſcheidener beſchouwde. Zij was jong, en de kleurveranderingen op haar gelaad, door de vrees veroorzaakt, maakte haar te belangvoller in ons oog. Misſchien was het eene uitwerking onzer volſtrekte eenzaamheid, en daar aan toe te ſchrijven, dat wij, in zo langen tijd, geene van de Sexe gezien hadden, dat ik deeze *Laplandſche* vrouw niet onwaardig keurde eene plaats onder de ſchoonheden te bekleeden. Zij hadt zwarte oogen, welgeregelde gelaatstrekken, en kastanjebruin hair. Wat 'er ook de rede van mogt weezen weet ik niet; maar wel, dat ik niet kon nalaaten mijne oogen meer op haar, dan op eenig ander der ons omringende voorwerpen, te vestigen.

De visſcher hadt een voorraad van heerlijke

ſalm,

ſalm, en en een pot om visch in te kooken: Hij ſneedt twee of drie visſchen aan mooten, en onthaalde onze geheele caravane op een ſalmmaaltijd, op de wijze van een ſoep vervaardigd en gekookt, eenige kruiden en zout, als mede een handvol meels was 'er bijgedaan; dit meel haalde hij uit een zak, en het ſcheen geenzins het minſte artijkel van zijnen rijkdom te behelzen. Geen tafelbord, geen vork of lepel hebbende, moesten wij de plaats daar van doen vervangen door ſtukjes bast van den berkenboom. Met dit alles deeden wij eenen heerlijken middagmaaltijd.

De boot van deezen Salmvisſcher kwam ons wonder te ſtade, om ons over eene rivier te voeren, die ons in den weg lag om te *Alten* te komen, waar wij, zo ſchielijk mogelijk, wenschten te weezen, om een einde te zien aan eene zeer vermoeiende reis van bijkans veertig mijlen door het gebergte. — De plaats, waar wij landden, was een woud, de paden in 't zelve leverden ons de duidelijdſte blijken op, dat wij nu gekomen waren in een land door menſchen bewoond. Wij vroegen bijkans elk oogenblik onze geleiders waar *Alten-Gaard* was? Hoe veele mijlen wij gereisd hadden? en hoe veele ons nog te bereizen ſtonden? Elk

oogen-

oogenblik verwagten wij het einde onzer reize te zullen zien, onze knieën begonnen te beeven, onbekwaam om ons langer te onderſtutten, terwijl wij den bogtigen weg in dit bosch bewandelden — wanneer wij, tot onze groote kwelling, zo wel als te onzer verbaazing ontdekten, dat de doolhofagtige weg, door ons ingeſlaagen, ons misleid hadt, en, naa een vol uur loopens, ontwaarden wij, dat wij ons juist te zelfder plaatze bevonden, waar wij uit des visſchers vaartuig aan land geſtapt waren.

Te midden van deeze treurige omſtandigheid konden wij niet nalaaten te lachen, en dit onheil zo ligt mogelijk op te neemen. Met dit alles was het een vreemd ſoort van vrolijkheid. Doch daar gedaane zaaken geen keer neemen, beſlooten wij de reis te hervatten. Om meer voorzorgs te gebruiken, namen wij de toevlugt tot ons kompas, om onze gidſen te onderrichten, wanneer wij dagten, dat zij eenen verkeerden koers namen. Dit was geene vergeefſche voorzorge. Welhaast kreegen wij de plaats onzer beſtemminge in het oog. Dan, eer wij te *Alten-Gaard* konden komen, hadden wij nog een weg van acht mijlen af te leggen. Dewijl wij ons buiten ſtaat bevonden dit te doen, zonder ons zelven

te zeer af te matten, ſtapten wij in en ſliepen eenige uuren, in het eerſte huis, 't geen wij bereikten. Den volgenden dag kwamen wij aan de wooning van eenen *Noorweegſchen* Koopman, welke alleen het zo zeer verlangde dorp *Alten* uitmaakte.

*

VEERTIGSTE HOOFDSTUK.

Ligging van Alten-Gaard — *Gezigt op den Bevroozen Oceaan, of Yszee — De Reizigers baaden zich in die Zee — Bewooners van* Alten - Gaard; *hunne Herbergzaamheid — Plan om te water na de* Noord - Kaap *te gaan — Vertrek van* Alten - Gaard — *Gaan digt bij den Berg* Himellar *heenen — Watervallen van deezen Berg — Heerlijke Vertooning — Komst aan de Wooning van een Laplandsch Gezin, die verlaaten was — Bezoek in eene andere Hut afgelegd — Staat der Laplanderen aan deeze Kust — Hunne Leevenswijze, en gelukkige Eenvoudigheid — Aandoenlijk Familie-tooneel —— Ontmoeting van eenige Zwervende- of Berg-Laplanderen. Hunne Tenten beschreeven —— Eene Kudde van Rendieren —— Ellendig voorkomen deezer Beesten —— Hoe veel zij te lijden hebben van de Hitte en de Vliegen, in het bijzonder van de* Oestrus Tarandi LINN. *Rendieren-Melk —— Overtogt van de Walvisch-Baaij ——* Havesund *een enkel Huis, in een slegten toestand. Het voorkomen wanneer men*

de Noord-Kaap *nadert* — Mageron, *of het Barre Eiland* — *Komst aan de* Noord-Kaap — *Beſchrijving van dit Voorgebergte.*

Na 's Koopmans huis wandelende, zagen wij, in een weiland, het geen wij voorbij gingen, twee of drie paarden. Het gezigt van dit dier, het welk wij, in eene uitgeſtrektheid van vijf honderd mijlen, niet gezien hadden, wees ons aan, dat wij genaderd waren tot de woonplaats eens mans, die hier een vreemdeling was, en de inbooreling van een beſchaafd land.

Het huis was gelegen op eene hoogte, en hadt aan de eene zijde het gezigt op de daar tegen over liggende bergen en de ſneeuwklompen, waar mede zij beſtendig bedekt zijn; aan de andere zijde zag het na den *Bevroozen Oceaan*, welke, te deezer plaatze, landwaards inloopt, en een aanmerkelijke Golf vormt, aan welke het gemelde huis gebouwd was. Wij verheugden ons, dat wij ons, op zo kleinen afſtand van het groot voorwerp onzer reize bevonden, 't bezigtigen van het welk een einde zou maaken aan al onzen arbeid, en doorgeſtaane moeilijkheden.

De ſchoone kleur van de Zee, de heldere door-

doorſchijnenheid des waters, verſchaften ons oog eene alleraangenaamſte vertooning; dan niets ſtreelde ons hart meer, dan het denkbeeld, van zo verre in onze onderneeming geſlaagd te zijn. Het gezigt der bergen, overdekt met ſneeuw, en de naam van den *Bevroozen Oceaan*, te midden van eene hitte, zo groot als die in *Italie*, vermeerderde het tegenſtrijdige, het welk zich voordeedt, in deeze omſtandigheden, en vertoonde deeze plaats aan onze verbeelding als iets hoogstzeldzaams en buitengewoons, als iets, 't geen men, in geen ander deel des aardbols, zou ontmoeten. Zelfs de enkele gedagte van den *Bevroozen Oceaan* bereikt te hebben, hadt iets verheevens in zich. Om 'er nog meer genots van te haalen, en alle partij 'er van te trekken, beſlooten wij in de wateren van deeze zee te gaan, en onze uitgeputte kragten, door het baaden daar in, te verſterken. — De Koopman waarſchuwde ons, dat wij het niet zouden doen; niemand, zeide hij, waagt het baaden hier, uit vrees voor de haaijen; doch wij konden de ſterke neiging, welke ons beheerschte, niet wederſtaan, en waagden het, in het water te gaan. Het water, nogthans, was zo ondraaglijk koud, dat wij 'er zeer

korten tijd inbleeven, en onze beenen zo zeer door de koude aangetast voelden, dat ze ons bezwaarlijk konden draagen, toen wij op den oever traden.

Naar ons aangekleed en onze baarden geſchooren te hebben, die reeds in zes dagen deeze bewerking niet ondergaan hadden, werden wij verzogt, op den middagmaaltijd, aan tafel te komen. Niet weinig ſtonden wij verſteld, zes onderſcheide ſchotels opgedischt te vinden, en een vles wijn op ieders plaats gezet. Dit vooruitzigt bemoedigde ons meer dan het beſchouwen van den *Bevroozen Oceaan*; en naa den gehouden maaltijd vonden wij ons door den wijn, meer verfrischt, dan door het baaden in het zeewater. Wij dagten in het Paradijs van *Elijſium*, of eenige andere betoverende plaats, ons te bevinden. Alles was goed, alles was lekker, en de groote maate onzes hongers verdubbelde het tafel- en gezellig genoegen.

De Koopman, die ons zo zeer onthaalde, was een getrouwd man, en zijne Egtgenoote in de daadlijke kookkunst zo wel ervaaren, als zij anderzins, in alle opzigten, eene volmaakte huisvrouw was. Zij hadden een jongen, die de tafel bediende. De bewooners

van

van dit gastrijk huis waren vermeerderd, door dien de Baljuw over dit gedeelte van *Lapland*, naa de dood zijner huisvrouwe, gezelligheids halve, was komen wonen bij den Koopman. Deeze Baljuw was een deftig en tevens vrolijk man, in dit huisgezin zeer geagt, als mede in den geheelen oord.

Wij vonden ons ten deezen huize zo wel gehuisvest, dat wij, niet zonder wederzin, begonnen te ſpreeken van het voortzetten onzer reize na de *Noord-Kaap*; dit egter kon niet uitblijven, het was voegelijk niet alleen, maar noodzaaklijk, ons van het gunſtig jaargetijde te bedienen. Wij deeden onderzoek na de beste wijze, op welke wij deeze reis zouden aanleggen; hoe veele dagen dezelve te land, en hoe veele ter zee vereiſchen; of iemand voor ons deezen togt gedaan hadt, als mede, welke de afſtand was tusſchen de *Noord-Kaap* en *Alten*?

Op alle deeze vraagen kreegen wij ten antwoord, dat de *Noord-Kaap* dertien *Noorweegſche* mijlen, dat is meer dan honderd *Engelſche*, van *Alten* aflag; dat het onmogelijk was, over land daar te komen, en de eenige weg ter zee was. Dit geheele ſchiereiland beſchreven zij ons als eene aaneenſchakeling

van bergen, doorſneeden van meiren, rivieren en ondoorkomelijke moerasſen, die den voortgang, bijkans op elken ſtap, belemmerden. Zij voegden 'er de verzekering nevens, dat de mogelijkheid van het te boven komen dier hinderpaalen eens veronderſteld zijnde, wij de *Noord-Kaap*, langs dien weg, onmogelijk in minder tijds, dan veertien dagen, zouden kunnen bereiken. Eene reis na de *Noord-Kaap*, onderrichtte men ons, was nimmer door iemand, in den zomer, ondernomen, uit hoofde van den verren afſtand, en de bijkans onoverkomelijke zwaarigheden, welke zich, van alle kanten, opdeeden: en daar wij, ten aanziene van den tijd, bepaald waren, en een verren weg hadden af te leggen om te *Tornea* weder te keeren, zou misſchien daar toe het ſaiſoen te verre verloopen. Ingevalle ſlegt weer ons overkwam, zouden wij buiten mogelijkheid weezen om weder te keeren, voor dat de winter gekomen was, en deeze ons gelegenheid ſchonk om in ſleeden te reizen. Alle deeze omſtandigheden overwogen hebbende, beſlooten wij te water de reis na de *Noord-Kaap* te doen; en wij ſtelden voor om, als wij ter helft van onzen weg gevorderd waren, het ſchiereiland eenigzins nader op te neemen.

Op

Op den derden dag van ons verblijf te *Alten* bezorgde ons de Koopman, vier mannen, en een open boot met vier riemen. Een deezer mannen hadt voorheen de *Noord-Kaap* omgevaaren, en wist gevolglijk, welk een koers ons te neemen en te houden ſtondt. De drie anderen waren zeer goede zeelieden, en gewoon op deeze kusten te visſchen. Een hunner, die de post van Stuurman bekleedde, ſprak de *Noorweegſche* taal, de andere drie de *Finlandſche* en *Laplandſche*. Alles over het geheel beloofde eene aangenaame reis. Wij kreegen kusſens en matrasſen, beddelakens, en dekens. Tot leevensvoorraad hadden wij alles wenschlijks, witten wijn, claret, brandewijn, verſche ſalm, gebraaden vogels, kalfsvleesch, ham, koffij, thee, met de daar bij behoorende gereedſchappen; en, met één woord, alles wat wij met mogelijkheid zouden noodig hebben. Het was, in de daad, niets anders dan een plaiſierreisje op de *Yszee*. De Golf, van welke ik geſprooken heb, tusſchen de bergen inſchietende, leverde allerwegen het heerlijkst en belangrijkst uitzigt op.

Op Maandag den *vijftienden van Julij*, 's namiddags ten twee uuren, voeren wij van *Alten* af; en wij bereikten de *Noord-Kaap*

eerst, in den nagt tusschen den volgenden Vrijdag en Saturdag. Drie mijlen van *Alten* lieten wij, in het voorbijvaaren, aan onze rechterhand een berg in de *Noorweegsche* taal *Himellar*, of *Hemelar* geheeten, van deezen stortte in zee vijf of zes watervallen, twee of drie honderd roeden rechtstandige hoogte. Verder op was een andere groote waterval, waar wij gingen drinken. Wij steegen den berg op, om den oorsprong deezes watervals op te speuren, en stonden versteld, op die hoogte schoone grasvelden aan te treffen. — Onder het opvaaren zagen wij nog een fraaijen waterval, van eenen anderen berg nederstortende. Alle deeze watervallen kreegen buiten twijfel dien grooten voorraad van water door de sneeuw gesmolten op de in het verschiet gelegene bergen, die, als het ware, den achtergrond der schilderije uitmaakten. De laatstgemelde waterval stortte neder van een berg, aan drie zijden vercierd met een berkenbosch, op de wijze van een amphitheater zich uitbreidende, zo dat het door menschen handen geplant scheen.

In het midden van deezen aangenaam zich opdoenden grond, stondt een houten huis met zooden gedekt, bewoond door een Gezin van

vas-

vaste woonplaats houdende *Laplanderen*. Ik wilde hetzelve gaan bezoeken. Een onzer geleideren verzogt mij, dat ik zelve mij niet onmiddelijk derwaards zou begeeven; maar hem voor mij uitzenden: om dat, zeide hij, het Gezin misschien verschrikken zou op het zien van eenen vreemdeling, zo geheel anders, dan zij gekleed. Hij tradt ten huize in; doch vindt 'er niemand: het was volkomen verlaaten. De bewooners waren of ter vischvangst uitgegaan, of op het gebergte bij hunne rendieren. De bouwmeesters van de huizen op deeze kust schijnen van dezelfde school met hun, die de Kerk te *Masi* bouwden; schoon dit huis niet geheel in dezelfde evenredigheid met de Kerk gebouwd was, als onze huizen tot de hoofdkerken hebben. —— Ik kan niet zeggen, dat wij zeer beleefd in dit bezoek te werk gingen. Wij bezagen en doorzogten alles tot de zakken toe, alles was open, en voor de hand; men kent in *Lapland* geen slooten. Niets zeldzaams troffen wij in het geheele huis aan, dan een doos met harst. Dit vogt rijpelt uit den vuurenboom, en de *Laplanders* maaken 'er eene zalf van, tot heeling hunner wonden. —— Wij keerden met wederzin na onze boot te rugge; het was niet zonder leed-

wee-

weezen, dat wij vaarwel zeiden aan een zo heerlijk gezigt, het welk eene treffende gelijkvormigheid hadt met alles wat grootsch en ſchoon mag heeten in de natuurtooneelen van *Zwitzerland.*

Geen koeltje winds waaide 'er, en onze ſcheepelingen vermoeiden zich zeer met in zulk eene zwaare hitte te roeijen. Om hun eenige rust te geeven, en teffens onze eigene nieuwsgierigheid te voldoen, bezogten wij alle de *Laplanders*, op deeze kust woonende. Doorgaans zijn hunne huizen op één of één en eene halve *Noorweegſche* mijl afſtands van elkander gebouwd. Overvloed en genoegen heerschten in alle hunne wooningen. Elk *Laplander* is eigenaar van een grondgebied rondsom zijne kleine wooning, ter uitgeſtrektheid van ééne *Noorweegſche* mijl, of acht *Engelſche* mijlen aan alle kanten. Zij hebben eenige koeijen, die hun uitſteekenden melk verſchaffen, en grasland, het welk in den zomer weide en hooi voor den winter verſchaft. Allen hebben zij een voorraad van visch in de zon gedroogd, niet alleen ten eigen gebruike; maar om zich, het geen hier weelde is, aan te ſchaffen, naamlijk zout, meel en eenige wollen kleederen. Hunne huizen zijn

in

H.k Roosing sculp.

De Tent van een Berg-Laplander.

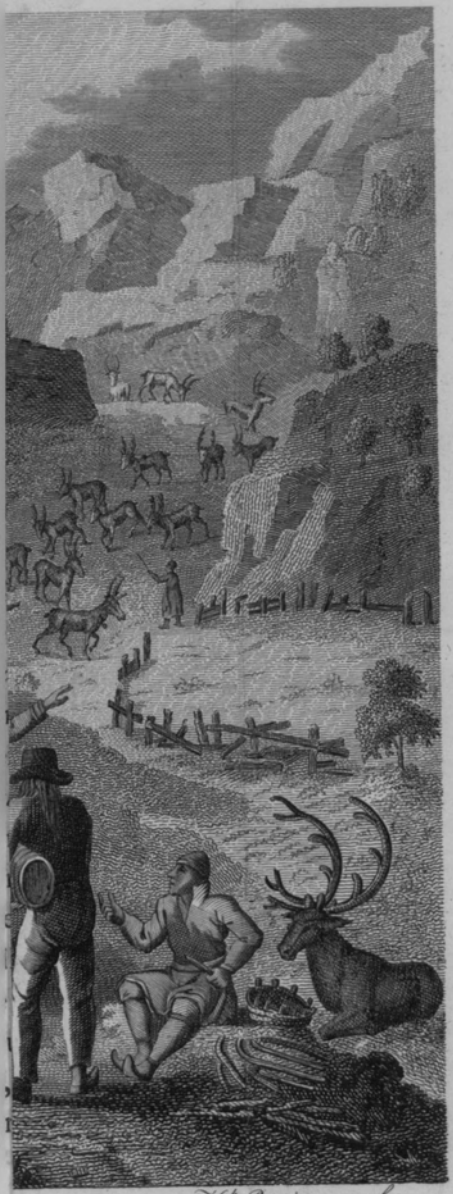

H.k Roosing sculp.

Berg-Laplander.

in de gedaante van tenten gebouwd: een gat in het midden dient om hun licht te verſchaffen, en teffens om den rook uit te laaten, de vuurplaats is in het midden van de hut. —— In den winter hebben zij, behalven de warmte des vuurs, de dierlijke warmte der koeijen, die met hun onder een en hetzelfde dak huizen, gelijk zulks ook plaats heeft bij de inwoonders in het hoogſte gedeelte van *Schotland*, en op de daar gelegene eilanden.

In den zomer ſtaan de deuren van de wooningen der *Laplanderen* altoos open; en ſchoon 'er, in dat jaargetijde, geen nagt is, gaan zij ſlaapen op denzelfden tijd als andere *Europeaanen*, uitgenomen dezulken, onder de laatstgemelden, die beſtendig op bejag van vermaakneemingen uit zijn, en den tijd eerlang zo verdeelen, dat zij van den dag den nagt maaken. Wij zijn der *Laplanderen* wooningen ingetreeden ten één en twee uuren naa 't geen wij middernagt noemen, en vonden altoos het geheele huisgezin in de armen des ſlaaps. Zomtijds bleeven wij 'er een vierde van een uur eer zij, door onze tegenwoordigheid, gewekt werden uit hunne diepe ſluimering. Niet alleen ſlaapen zij met de deuren geheel open, maar zo vast, dat ze niet gemak-

maklijk ontwaaken. Dit heeft gewis zijn oorzaak daar in, dat zij zich niet blootgesteld vinden aan eenig soort van gevaar, of verontrusting. — Verre zijn de *Laplanders* verwijderd van de angstvalligheden en vreeze, die benijde bezittingen vergezellen; en de eenige wilde dieren, welke hun met mogelijkheid eenige onrust kunnen baaren, zijn de wolven en beeren. Maar deeze dieren vallen nimmer op de huizen aan; dewijl zij genoegzaam voedzel vinden door de zwervende *Laplanders*, met derzelver rendieren, te volgen. — Geene vergiftige of fenijnige dieren zijn 'er in deeze ruwe landstreeken; en wat de menschen betreft, zij leeven allen in de volmaakste onschuld.

De noodzaaklijkheid des bewinds, om het regt te handhaaven, en aan den volke eene gelijkheid van bescherming te schenken, vindt hier geen plaats. Een klein aantal inwoonderen, verspreid over eene onmeetelijke uitgestrektheid gronds, hebben weinig of geen aanprikkeling om op elkanders bezittingen eenigen inbreuk te doen; de algemeene gelijkheid van staat, hier plaats grijpende, en boven al de hunne gesteltenis eigene zwakheid van driften, en bedaardheid van aart, voorkomt niet alleen het

aan-

aandoen van ongelijk; maar ook van wraakneeming en wedervergelding. — Schoon de *Laplanders* verdeedigingloos zijn, beveiligen nogthans en de ſtrengheid hunner lugtſtreeke, en hunne armoede, hun voor allen aanval van buiten; en dus beſtaan zij zonder zich zamen te voegen, zonder beſcherming, en zonder voor hunne meerderen met onderwerping te bukken. Hier worden de droeve voorbeelden niet gevonden, welke men elders, in alle geſchiedenisſen aantreft, dat de grooten de minderen overheerſchen; noch ook de valschheid en ontrouw, welke doorgaans de heerſchende gebreken zijn bij ruwe en onbeſchaafde volken.

In een der huisgezinnen door ons bezogt, waren wij getuigen van een zeer teder en aandoenlijk tooneel. Het gezigt daar van overtuigde ons ten vollen, dat aandoenlijkheid niet verbannen is uit deeze hooge noordlijke breedte. Omſtreeks drie uuren naa middernagt traden wij in eene *Laplandſche* hut. In dezelve bevonden zich, behalven de huisvader, diens moeder, zijne jonge vrouw, en twee kleine kinderen. Zij lagen allen in diepen ſlaap, en wij vertoefden eenigen tijd, op dat zij zagtlijk mogten ontwaaken. Allen lagen zij op den grond, dien zij overdekt hadden met de takjes en bla-

de-

deren van den welriekenden en geurigen berkenboom; over dezelve lagen rendieren huiden gespreid. Zij sliepen, gelijk de aan zee woonende *Laplanders*, in 't algemeen doen, met hunne kleederen aan; dan deeze vrij ruim en wijd zijnde, veroorzaakten geen ongemak, door op eenigerlei wijze, den omloop des bloeds te verhinderen. —— De vrouw van den huize ontwaakte eerst, en het oog slaande op een onzer scheepslieden, verheugde zij zich hem te zien, en tradt met hem in gesprek, zo te begrijpen is, in het *Laplandsch* en voor ons onverstaanbaar. Kort daar op werd de man en de oude moeder wakker; doch de kinderen sliepen alles door. De oude vrouw, onzen *Laplander* ziende, borst uit in een vloed van traanen; de jonge vrouw schreidde desgelijks, dit deedt mede onze schipper, door het instinct van medegevoeligheid schreiden wij allen, zonder dat wij wisten waarom. — Voor eene poos was 'er een diep stilzwijgen, wanneer onze tolk, ter hutte ingetreeden, en ons allen in traanen vindende, in het *Finlandsch* de reden van dit schreien vroeg. De rede hier van was, dat de oude vrouw, die onzen *Laplandschen* schipper, omtrent een jaar geleden, gezien hadt, wanneer zij eene volkomene gezondheid

ge-

genoot; doch in dien tusschentijd hadt zij een aanval van beroerte gekreegen, welke haar geheel van het spraakvermogen beroofde.

Naa dat deeze algemeene onthutstheid bedaard was, vroegen wij om rendieren-melk en kaas. Onze waardin, dat ik ze zo eens noeme, tradt terstond ter hutte uit, en bragt ons na haare voorraadverzamelplaats, 't welk eene kleine houten schuur was, rustende op stijlen tot zekere hoogte boven den grond verheeven; ten einde de voorraad, daar in opgelegd, niets mogt lijden van de vogtigheid of sneeuw in den winter. Wij stonden versteld over de veelheid des voorraads, welken die goede en voorziende vrouw in haar magazijn hadt. 'Er was een overvloed van gedroogden visch, van gedroogd rendieren-vleesch, kaas, tongen van rendieren, meel, rendieren-huiden, bonte en wollen kleederen, en andere tot de huishouding behoorende artijkelen. Alles kondigde rijkdom en overvloed aan; en, 't geen ons alleropmerklijkst voorkwam, was dat die vrouw alles, wat wij behoefden, op de verpligtendste en heuschlijkste wijze, gaf, en zonder het minste uitzigt, om 'er iets voor te ontvangen; in tegendeel zij volhardde in het weigeren van eenig geld, toen wij het haar voor zo veel

goeds aanboden. In de daad, ik heb weinig plaatzen aangetroffen, waar de menſchen in zo gemaklijke en gelukkige eenvoudigheid leeven als in de aan zee gelegene oorden van *Lapland*.

Deezer *Laplanderen* hutten, 't is waar, zijn donker en klein, zij hebben bedſteeden, ſtoelen noch tafels: want zij ſlaapen en zitten gemaklijker op den grond, en hunne wooningen zijn zo geſchikt en gerijflijk als zij noodig hebben of verlangen, voor hunne oogmerken en bezigheden.

De plaatslijke ligging hunner wooningen, heeft, althans in den zomer, een behaagelijk en vrolijk voorkomen. Dezelve zijn gebouwd digt aan den zeekant, aan den voet, of op zijde der bergen, waar de milde hand der natuure hun weelige weidlanden geſchonken heeft, die geen bezorging behoeven. En, wat het dierbaarſte van alles te ſchatten is, beſtaat hier in, dat zij den grond, op welken zij loopen, en de aarde, welke hun leevensonderhoud verſchaft, hun eigen noemen, en geen landheer kennen. Geen heer is 'er om hun te ontrusten, of eenige vrees aan te jaagen; de eenige harde behandeling, waar voor zij nu en dan te duchten hebben, ontſtaat uit de ſchrokkige inhaaligheid der kooplieden.

Wij

Wij verlieten deeze herbergzaame hut om onze reis voort te zetten; doch naa vijf of zes *Engelſche* mijlen gevorderd te weezen, noodzaakte ons de tegenwind weder aan land te ſtuuren. Terſtond beſlooten wij om van deeze gelegenheid gebruik te maaken tot het doen van een uitſtap na het binnenſte des lands, om te beproeven of wij daar iets merkwaardigs konden aantreffen, en wel bijzonder, het gezigt bekomen van eenige zwervende *Laplanderen*, met hunne rendieren en tenten.

Zeven of acht *Engelſche* mijlen wandelden wij, en vonden, hier en daar, te midden van deeze bergen, aangenaame plekken gronds en valeien, omgeeven door heuvelen, bedekt met berken- en andere boomen. Wij genooten derzelver ſchaduw, en de frischheid der waterſtroomjes, die deeze valeien bewaterden.

Eindelijk kreegen wij eene tent van de bergbewoonende *Laplanders* in 't oog, tot groote voldoening onzer nieuwsgierigheid. Deeze tent was van eene kegelvormige gedaante, en niet geſteld gelijk de tenten in 't algemeen. Zij brengen verſcheide boomſtammen, of zwaare takken, versch gehakt, bij een, ſteeken dezelve in den grond, zodanig, dat de boveneinden

zamenloopen. Deeze takken bedekken zij in de rondte, met ſtukken wollen ſtoffe, welke zij aan elkander hegten. De tent, dien wij zagen, haalde bij den grond gemeeten, acht *Engelſche* voeten in de wijdte. In 't midden brandde het vuur, rondsom dat vuur zat des *Laplanders* vrouw, en een jongen, diens zoon, als mede eenige onvriendelijke leelijke honden, die van blaffen en knorren niet aflieten, al den tijd dien wij omtrent dezelven bleeven. Digt bij de tent was een luifel gemaakt, beſtaande uit vijf of zes ſtaaken, aan 't boveneinde aan elkander vastgemaakt, op dezelfde wijze als de tent, en bedekt met beestenvellen en ſtukken doek. Onder deeze afluiving bewaaren de *Laplanders* hun leevensvoorraad, beſtaande in kaas van rendieren-melk gemaakt, in een kleinen voorraad van die melk, en gedroogde visch. Een weinig verder op zagen wij eene ruwe omheining, in haast vervaardigd, welke diende tot een affchutzel voor de rendieren, wanneer men ze zamenbragt om gemolken te worden. — Deeze dieren waren niet nabij de tent, ten tijde van ons bezoek. Zij bevonden zich op het gebergte, en ſtonden vóór den avond niet t'huis te komen.

Naardemaal wij geene geneigdheid voelden

om

om rond te loopen, en de rendieren op te zoeken, met gevaar van in de bergen te verdwaalen, die overal een zelfde voorkomen hadden, oordeelden wij het geraadener aan de *Laplanders* eenigen brandewijn aan te bieden, als zij met hunne honden wilden gaan, en de rendieren t'huis brengen of zo nabij de tent als mogelijk was. Naauwlijks hadden zij den brandewijn gedronken, welken wij hun ſchonken als een proefje van meer, of wij hoorden het ſchriklijk geblaf der honden door de bergen klinken en terugkaatzen.

De *Laplanders* zeiden ons, dat de rendieren kwamen, en zeer kort daar naa zagen wij eene kudde van niet minder dan drie honderd rendieren van het gebergte tentwaards naderen. Wij verzogten daar op, ten ernſtigſten, dat zij de rendieren binnen de omheining, niet verre van de tent zouden brengen, ten einde wij dezelve beter zouden kunnen zien, en de melk versch gemolken proeven. De *Laplanders* voldeeden aan ons verlangen; doch dit ging niet, dan met zeer veel moeite toe: dewijl de dieren niet gewoon waren, op dat uur van den dag, in het perk opgeſlooten te worden. Niet, dan naa herhaalde poogingen, met behulp der honden, gelukte het, in 't einde den *Laplande-*

ren, de rendieren te dwingen om ter door ons begeerde plaatze in te gaan.

Wij hadden toen tijd om de kudde, op ons gemak, te bezien. De arme dieren waren maager, hadden een somber voorkomen, hun hair hing slap neder, en hun zwaar heigen wees uit hoe zeer veel zij, in dit saisoen, van de hitte te lijden hadden. Daarenboven zagen wij dat hun huiden hier en daar doorstooken en aan 't zweeren geraakt waren door het steeken van de musquitos, en de eitjes van de vlieg, in 't *Laplandsch* met den naam van *Kerna* bestempeld (*Oestrus tarandi* LINN.) die bovenal de rendieren, op de wreedste wijze, plaagen. Ik maakte eene verzameling van deeze insecten, en derzelver eitjes, om 'er een geschenk van te doen aan mijne vrienden, liefhebbers en verzamelaars van dit schepselsoort. De melk, die wij proefden, is, in deezen tijd des jaar, op verre na zo goed niet als in den winter. In den zomer heeft dezelve altoos eene soort van wilden smaak, en te veel van 't geen de *Franschen* den naam geeven van een *haut gout*.

Onze gidzen maanden ons aan om na boord te gaan, en gebruik te maaken van een gunstigen wind, tot het voortzetten onzer reize.

Wij

Wij namen affcheid van onze *Laplanders*, wier eenig leedweezen over ons heenen gaan zeker daar in beftondt, dat met ons de brandewijn teffens vertrok.

Wij voeren in onze boot de *Walvisch-baai* door, welke op dien tijd vrij ongeftuimig was, daar de ftroom fterk liep, en de wind tegen den ftroom werkte. De walvisfchen komen in deeze baai, in grooten getale, en zijn, naar men ons berichtte, zeer algemeen in alle deeze zeeën. Schoon onze fchepelingen ons verzekerden, dat zij nimmer hier door gevaaren waren zonder acht of rien walvisfchen te zien, zagen wij 'er, tot ons ongeluk, geen enkelen.

Aan land ftuurende, kwamen wij bij een koopmans huis, gelegen op een eiland, digt bij *Havefund.* Dit was misfchien de elendigfte wooning op den geheelen aardbodem. Het geheele land daar om heenen bragt geen één enkelen boom, of gewas, voort, —— neen, —'er groeide zelfs geen grasfcheut, niets was 'er te zien dan kaale rotzen en klippen. De bewooner van dit elendig gebouw had niets, dan 't geen hem van elders werd aangevoerd, zelf geen houtje om te branden. De zon is 'er, drie maanden in 't jaar, niet te zien; en, indien geduurende dien tijd, de damp-

kring niet verlicht werd door het Noorder-licht, zou de bewoonder in de volstrektste duisternis zitten. — Schriklijke woonplaats! De eenige verlokking om in deezen droeven oord te woonen is de vischvangst, en de zugt tot gewin. Hoe nader men de *Noord-Kaap* komt, hoe meer de natuur bevroozen schijnt; alle groei heeft 'er gedaan, en niets blijft 'er over dan bloote rotzen.

Onze reis voortzettende, lieten wij aan onze rechterhand de straat, gevormd door *Magerön*, of het Dorre Eiland, en de vaste kust. De groote uitgestrektheid van den *Bevroozen Oceaan* deedt zich op aan onze slinkerhand, en wij bereikten, ten laatsten, de uiterste punt van *Europa*, bekend bij den naam van de NOORD-KAAP, het was toen juist middernagt:

Sistimus hic tandem, nobis ubi defuit orbis (*).

De *Noord-Kaap* is een vervaarlijk groote rots, die verre in den Oceaan uitsteekende, en blootgestelde zijnde aan al de woede der golven en het tijsteren der stormwinden, van jaar tot

(*) *Hier stonden wij, en betraden 's aardrijks uiterst punt!*
of
Hier stonden wij daar de aarde ons begaf!

tot jaar, meer inſtort. Hier is alles eenzaam, alles dor, alles mat en moedloos. Het beſchaduwend bosch verciert niet meer den rand der bergen; het gezang der vogelen, 't welk zelfs de bosſchen van *Lapland* verleevendigde, wordt niet meer gehoord in dit ſchouwtooneel van verlaatenheid; de ruwheid van de donkergraauwe rots is met geen enkele plant bezet; het eenig geluid, 't welk men 'er hoort, is het geklots der golven, altoos en onophoudelijk aanbonzende tegen de lompe rotsklompen, die 'er wederſtand aan bieden. De noorder zon, te middernagt kruipende op den afſtand van vijf zons-diameters van den gezigteinder, en de onmeetlijke Oceaan, in ſchijnbaare vereeniging met de lugt, vormen de hoofdtrekken van deeze grootſche ſchilderij, welke zich opdoet aan het oog des verbaasden aanſchouwers. De onophoudelijke zorgen en najaagingen der bekommerde ſtervelingen herinnert men zich hier als een droom; de onderſcheidene gedaantens en kragten der bezielde natuur worden vergeeten; de aarde wordt alleen in haare eerſte beginzelen beſchouwd, en als een gedeelte uitmaakende van het zonneſtelzel.

EEN EN VEERTIGSTE HOOFDSTUK.

Een Grot onder de Rotzen van de Noord-Kaap — *De Rotzen waar uit de* Noord-Kaap *is zamengesteld, voornaamlijk Graniet* — *Vogels, digt bij de* Noord-Kaap *gezien* — *Een verschillende Reisweg na* Alten *van den voorheen genomenen* — *Het Eiland* Maaso, *en deszelfs bewooners* — *Groote Gastvrijheid en Oppassing* — *Voordeel van, bij misvatting, voor een reizend Prins aangezien te worden* — *Eene plaats* Hammerfest *geheeten* — Hwalmysling, *een Schiereiland* — *Bericht van een Engelsch Fregat, eenige jaaren geleden, zo verre als* Hammerfest *gekomen* — *Wederkomst te* Alten — *Uitstap na* Teluig, *eene groote Vischmarkt* — *Inscheeping op de Rivier* Alten — *Zonderlinge Vereeniging van drie Watervallen* — *Poogingen om een dier Watervallen op te vaaren* — *Redenen voor die onderneeming* — *Mislukking van dezelve; en de Reizigers genoodzaakt om te voet de Bergen over te trekken* — *Onderscheid van Lugtsgesteltenisse* — *Wederkomst op de Rivier, en ontmoeting der Laplanderen van* Kautokeino —

Aan-

Aankomst te Kautokeino — *Vertrek van daar na* Enontekis — *Moeilijkheid der Reize na de laatstgemelde Plaats* — *Twee Engelsche Reizigers te* Enontekis — *Gedenkschrift door hun nagelaaten; als mede een van de Heer* VESVROTTI — *De Geestlijke te* Enontekis — *Uittrekzel van een geschreeven Verhaal door dien Geestlijken opgesteld, met betrekking tot de Parochie van* Enontekis — *De bevolking van die Plaats, Kerk, Inwoonders, Volkplantinge, Zeden, Natuurlijke Voortbrengzels; onder de laatstgemelde eenige Planten en Vogels, en Aanmerkingen over de Kwaalen der Rendieren* — *Reis van* Enontekis *na* Tornea *en* Uleaborg — *Besluit.*

Aftekeningen van de Rotzen aan de *Noord-Kaap*, uit verscheide oogpunten, gemaakt hebbende, gingen wij uit onze boot, en beklommen dat uitsteekend voorgebergte. Wij vonden eenige stukken hout, door de zee aangespoeld en opgeworpen, van welken wij een vuur ontstaken in 't gezigt van den *Bevroozen Oceaan*, en begonnen om onzen maaltijd te denken. Rondziende na eene plaats, waar wij eenigzins beschut konden zitten, ontdekten wij een grot, gevormd door drie rotzen, welker

vlak-

vlakke en gepolijste zijden uitweezen, dat ze, veele eeuwen geleden, geſchuurd waren door de zeegolven. In 't midden van deeze drie rotzen was eene langwerpige ronde ſteen, beneden deezen vloeide een kleine waterſtroom. Den loop van dit water nagaande, dat uit eenen niet verre afliggenden berg ontſprong, vonden wij aan den kant eenige planten *Angelica.* Deeze merkten wij aan als een groot gewin voor onze tafel: dewijl wij dit gewas zeer verfrisſend en gezond gevonden hadden. De grot was zo geſchikt als of dezelve het werk der kunst ware. De ſteen in het midden diende tot een tafel, waar wij ons rondsom konden nederzetten; en wij hadden ſlegts te bukken om ons glas met water te vullen, 't welk volmaakt fris en zoet was, ſchoon wij ons maar weinig ſchreeden van de zoute zee verwijderd vonden. Het ſpeet ons geweldig, dat wij geen ijzeren werktuig bij ons hadden, waar mede wij eene ſpreuk, of ten minſten onze naamen, op deeze rotzen konden ſchrijven.

Naa het houden van onzen maaltijd vermaakten wij ons met de hoogſte gedeeltens van deeze rotsagtige hoogte te beklimmen, deeze waren zeer hoekig en ruw, en 'er rolden groote ſteenklompen van af. Die ſteenbrokken maakten

in

in derzelver val een verſchriklijk geraas: dewijl zij ſtieten tegen alles, wat in den weg na den Oceaan hun tegenkwam. De rotzen op deeze kust zijn meest van graniet. De *Noord-Kaap* zelve is een klomp graniet, doormengd met eenige quartz, in eene richting ten zuiden en noorden loopende. In het halfrond van rotzen, die de Kaap uitmaaken, is een uitſteekende punt, na het westen, waar wij ſneeuw vonden op een plek niet meer dan twee vademen boven het waterpas der zee; eene omſtandigheid, welke eenigermaate de theorie der *Franſchen*, ten opzigte van de ſneeuw, op eene zekere hoogte in den dampkring, ſchijnt omverre te werpen, en, in de daad, het geheele ſtelzel van MAIRAN, BUFFON, en BAILLIE ten opzigte van de middelpuntige hette.

De eenige ſoort van Vogelen, die wij in deeze rotzen konden ontdekken, was eene tot het geſlacht der *Motacillas* behoorende. Maar op eenen kleinen afſtand van de Kaap zeewaards aan, waren de *Uria grillas*, eenige ſoorten van *Larus*, en de *Alca arctica* zeer gemeen. Het gelukte mij eenige van deeze Vogelen magtig te worden.

Een zagte wind, uit het noorden waaijende, noodigde ons om de *Noord-Kaap* te verlaa-

laaten, en ſtelde ons in ſtaat om gebruik van ons zeil te maaken; dan naauwlijks waren wij tusſchen de vijf en zes *Engelſche* mijlen gevorderd, of eene ſtilte overviel ons, 't geen de ſchepelingen noodzaakte hunne riemen te gebruiken.

Wij keerden na *Alten* niet terug langs denzelfden koers, dien wij van daar vertrekkende, genomen hadden; maar bezogten alles, wat wij begreepen onzer kennisneeminge waardig te weezen, op de eilanden, die de kust omzoomen.

Eerst kwamen wij op het eiland *Maaſo*, bewoond door een Geestlijken, een Koopman en nog dertig huisgezinnen. De Koopman ontving ons, met de grootſte tekenen van onderſcheiding; hij boodt ons verſcheide ſoorten van ſterke dranken aan; gaf ons ten geſchenke eenige ſponsgewasſen, in deezen oord groeiende, met eenige zeeſchelpen, onder de laatſte bevondt zich een *Cancer Bernhardus eremita*, in een *Buccinum glaciale*; en daar benevens eene *Alca alce*, door zijn zoon opgezet. Hij toonde ons de ommeſtreeken zijner wooning; deeze beſtonden eenvoudig uit rotzen, en eenige hoolen, waar in zij otters vingen.

Bij ons vertrek hees hij de *Deenſche* vlag,

en

en groette ons met drie kanonſchooten. Alle deeze uitſteekende blijken van eerbetooning, waren mogelijk het uitwerkzel niet van enkele gastvrijheid; doch veel waarſchijnlijker van de bedriegende verbeelding, dat wij twee Prinſen waren, die vermomd reisden. Deeze verbeelding hadt haaren grond in een vroeger voorval. Een zoon van wijlen den Hertog van *Orleans*, kwam, naa door *Noorwegen* gereisd te hebben, van daar met een ſchip aan deeze kust. Van het Eiland trok hij na *Alten*, van *Alten* reisden hij te paard bijkans denzelfden weg als wij gekomen waren, vergezeld door een jong Heer, MONTJOJE geheeten. Beiden deeden zij de reis onder aangenomene naamen, de eerſte heette MÜLLER, de tweede FROBERG. In 't jaar, naa dat deeze Heeren hier geweest waren, werden de kooplieden aan de kust onderricht, dat een hunner de Prins van *Orleans* geweest was. Zints dien tijd gelooven zijn in *Noorwegen*, als mede op de kusten van *Lapland*, dat twee Heeren te zamen reizende, en van één of twee knegts vergezeld, een Prins is, die om kundigheden op te doen, of vermaakshalven, reist.

Om juist te beoordeelen, welk eene gastvrije bejegening wij te *Maaſo* aantroffen, zou men

men moeten weeten, of de twee bovengemelde perſoonen dezelfde tekens van eerbetoon, als wij ontvingen. Naderhand deed ik eene reis, met mijnen Landgenoot, de Heer BELLOTTI, door *Noorwegen*, waar wij, op dezelfde wijze, met alle tekenen van eere, bejegend werden. Gewis, ik erken, met hartlijke dankbaarheid, het onthaal ons gegeeven en de gastvrijheid ons betoond in dit land; doch ik kan zonder de waarheid te kort te doen, niet naalaaten te berichten, dat men overal ons hieldt voor twee *Italiaanſche* Prinſen, die eenigen tijd in het Noorden kwamen doorbrengen, geduurende de ontrustende woelingen in ons Vaderland. Alle de Almanaken, daar voorhanden, werden zorgvuldig geraadpleegd, om uit te vinden welke Prinſen wij mogten weezen. Mijn vriend van een tederder geſtel en zagter uitzigt zijnde dan ik, zwaarder en rustiger van geſtalte, ging voor den onbekenden Prins, ik werd gehouden voor diens Secretaris of zijn Mentor op de reis. Eenigen hielden hem voor den Zoon des Hertogs van *Parma*, andere voor den Zoon des Hertogs van *Modena*. Verſcheidene, die zorgvuldiger in hunne naſpeuringen waren dan de rest, vervoegden zich tot de Geſlachttafels, ten einde zij, door zijn ouder-

dom

dom te vergelijken bij dien van andere Prinſen, welke zij vermeld vonden, in ſtaat mogten geraaken, om 's Prinſen waaren rang en afkomst te bepaalen. —— Ik twijfel niet of wij zouden, zonder deeze misvatting, dezelfde beleefde gastvrijheid genooten hebben; doch kan niet nalaaten te vermoeden, dat dit begrip niet zonder invloed bleef bij zekeren rang van lieden, in de voornaamſte ſteden van *Noorwegen*, waar wij ons eenige dagen ophielden.

Van *Maaſo* trokken wij na *Hammerfest*, eene plaats waar twee of drie Kooplieden, één Geestlijke, nevens eenige andere Familien, woonen. Alle de kleine bewoonde plaatzen, op deeze kust, hebben eene zeer groote overeenkomst met elkander; rondsom alle heerscht dezelfde onvrugtbaarheid, dezelfde naaktheid, het zelfde rotsagtige.

Niet verre van *Hammerfest* vloeit eene kleine rivier door een niet onbevallig oord, beſchaduwd door eenige berkenboomen: in deeze rivier vangt men uitmuntende ſalmen. Recht tegen over *Hammerfest* ligt een ſchiereiland *Hwalmysling* geheeten, op 't welk zich eene groote menigte haazen onthoudt, van welker vellen de eigenaar 's jaarlijks van twee tot tot drie honderd rijksdaalers trekt. Een der

kooplieden te *Hammerfest* gaf ons een duister bericht van een *Engelsch* Fregat, 't welk, zeven of acht jaaren geleden, op deeze kust, ten tijde zijner voorzaaten, gekomen, met twee Starrekundigen, welker eene een Obſervatorium voor zich zelven, op een nabijgelegen berg, bouwde, terwijl de andere, voor eenigen tijd, zijn verblijf aan de *Noord-Kaap* hieldt. Hij wist zich, noch het nette jaar, noch de naamen dier Starrekundigen, te herinneren; maar alleen, dat het vertoon, 't welk het ſchip maakte, van zulk eenen indruk op de bewoonders deezer kusten was, dat zij allen uitliepen om het te zien, en heenen gingen, met de ontzettendſte vreeze, dat dit ſchip gekomen was om oorlog in dien oord te voeren, en hun land te verwoesten.

De Geestlijke te *Hammerfest*, was een zo welgeſpierd man, en van zulk eene reusagtige grootte, dat, indien zijn verſtand eenige evenredigheid hadt tot zijne lichaamsgedaante, hij zeker de bekwaamſte Godgeleerde onzer eeuwe zou geweest hebben. Hij ſprak *Latyn* en *Hoogduitsch*, en betoonde zich zeer begeerig na nieuws, en boven al van ſtaatszaaken. Hij verheugde zich zeer ons te zien, verzekerd, dat wij in ſtaat zouden weezen om hem eenige

laa-

laatere nieuwstijdingen, dan hij bezat, mede te deelen. Men kan zich een denkbeeld vormen van de weinige gemeenschap, welke 'er plaats heeft tusschen deeze streeken en het overige van *Europa*, uit het volgend staaltje. Het was op den negentienden van Julij des jaars 1799, en de Kerkleeraar te *Hammerfest* hadt geen bericht ontvangen van de groote verrichtingen der Volken, zints de overwinning, door de *Engelsche* Vloot, te *Aboukir* in Augustus des jaars 1798 behaald.

Wij ontvingen dezelfde eerbetooningen niet als te *Maaso*, misschien om dat de kooplieden te *Hammerfest* noch kanon, noch kruit hadden. Zodanig is de zwakheid en dwaaze grootschheid der menschlijke natuure, dat wij, bij ons vertrek van deeze plaats, eenige teleurstelling gevoelden, toen wij geen kanon hoorden losbranden. Het zou ons niet mishaagd hebben, indien het zelfde bewijs van eere, of liever dezelfde zotheid, ons ook hier beweezen ware.

Te *Alten* kwam ons de man te gemoet, dien ik te werk gesteld hadt om planten en insecten te verzamelen, en een ander, die bij ons kwam om ons met zijn speelen te vermaaken, en ons een staal te geeven van de

muzijk in dit gedeelte van *Europa*. — In dit dorp hielden wij ons verſcheide dagen op, om de noodige toebereidzelen te maaken tot ons wederkeeren na de *Bothniſche Golf*. — Geduurende dien tusſchentijd, deeden wij een kleinen uitſtap na *Telwig*, om de *Laplanders* te zien, die uit alle oorden aldaar komen, om hun visch te verkoopen. Het is een kleine haven of zee-kreek, drie mijlen van *Alten*; men vindt 'er een dorp, bewoond door eenige Kooplieden, één Geestlijke, die 'er eene kerk heeft.

Ik zal mijne leezers niet verveelen met een breed verhaal van alle de kleine omſtandigheden onzer wederkeering door de woestijn. Ik zal u met een ſnellen marsch te *Tornea* brengen, en alleen ruwe ommetrekken van onze reis geeven.

Met twee boots voeren wij de rivier *Alten* op, tegen alle de watervallen in, en bragten het door volſtandigheid verder dan iemand te vooren ooit gedaan hadt. De vaart langs deeze rivier is zo ſchilderagtig als de verbeelding en het hart eens ſchilders kan verlangen. Op eenige plaatzen zijn de oevers bedekt met berkenboomen; op andere leveren zij eene ruwe en verſchriklijke vertooning op; rechtſtandige

rot-

rotzen, met hier en daar diepe ſpleeten en ſteiltens, ontzettend en onbeklimbaar. De rivier opvaarende, ontmoeten wij een waterval, rechtſtandig uit een rots voortkomende, welke eene treffende gelijkvormigheid hadt met de ruïnen van het boogswijze verwelfzel eens hoofdkerks. Aan den voet van deeze rots is een klein meir, en rondsom natuurlijke trappen als in ſteen gehouwen, 't welk aan 't geheel het voorkomen geeft van eenen ouden tempel. Hier zagen wij een beer, naa de rivier, te deezer plaatze gekomen om zijn dorst te lesſchen; dan deeze hadt ons niet ontdekt, of hij vlugtte boschwaards. Een vos kwam te zelfder plaatze drinken waar het voorſte gedeelte onzer tent ſtondt, wij hadden in denzelven den nagt doorgebragt.

Hooger op werden wij getroffen door het gezigt van twee watervallen tegen elkander over, en beiden van de oevers der zelfde rivier *Alten* nederſtortende; terwijl die rivier zelve, op een kleinen afſtand, een onoverkomelijken waterval vormt. De nabijheid van drie zulke watervallen is volkomen éénig in haare ſoort, ik althans heb niets dergelijks gezien of 'er van gehoord; en was het mij alleen in tekening voorgekomen, het zou mij

een werk der verbeelding toegeſcheenen hebben, en geheel ongeloofbaar.

Te deezer plaatze deeden wij eene pooging om tegen den waterval der riviere op te vaaren; ſchoon dezelve ons oogmerk ſcheen te beſpotten, en wij hier het *non plus ultra*, (*hier niet verder*) van onze reize te water aangetroffen te hebben. Om ons opvaaren te gemaklijker te maaken, plaatſte ik de *Laplanders* in verſcheide ſtanden met touwen in hunne handen; een touw had ik om mijn middel gebonden, om mij in de ontkoming te helpen, wanneer de boot ging zinken, of omkantelde. In de daad, dezelve kwam op 't punt om ten gronde te gaan, en, hadt de *Laplander*, het touw aan de ſteven vastgemaakt, niet terug getrokken, wij waren gewis gezonken.

De gevaaren, welke wij, bij deeze watervallen liepen, moeten niet toegeſchreeven worden aan eene zugt om avonturen te zoeken of aan noodzaaklijkheid, doch, hoe wonderſpreukig het moge klinken, aan luiheid. Wij zaten redelijk gemaklijk in ons vaartuig; doch, indien het verder opvaaren der riviere, naa het aanwenden onzer uiterſte poogingen, ondoenlijk bevonden werd, dan zagen wij als ons lot vooruit, dat wij wederom genoodzaakt zouden weezen

zen een naare en verveelende bergketen over te trekken, en een zo moeilijke als verdrietigen weg te voet af te leggen, met gevaar van in de bosſchen te verdoolen. Hoe verder wij langs de rivier in het land opvoeren, hoe korter onze weg te land werd. Gelukte het ons deezen waterval te boven te komen, dan was waarſchijnlijk de rivier, voor een lange wijl, zodanig dat wij roeiende onzen weg konden vervorderen. Deeze omſtandigheden lokte ons uit om de proeve te neemen. Wij namen dezelve; doch zonder vrugt.

Gevolglijk gingen wij weder in 't gebergte, nieuwe dwarswegen inſlaande, ten einde rivieren en meiren te vermijden. Het leedt maar weinig tijds of wij bevonden ons in eene andere lugtſtreek. De thermometer van CELSIUS daalde tot vier graaden. Eenige wolken, boven ons heen drijvende, bedekten ons met ſneeuw en regen. Twaalf uuren trokken wij voort zonder ophouden, dan alleen als wij het noodig vonden eenige verfriſſing te gebruiken, eer wij de rivier *Alten* bereikten. De vrees voor verandering van het weer of het opkomen van een ſtorm, deedt ons onzen loop verhaasten, en wij veroorloofden ons geene lange of veelvuldige tusſchenpoozen, geduurende

eene reis, die niet korter was dan vijftig *Engelsche* mijlen.

Eindelijk bereikten wij dezelfde plaats, waar wij onze *Laplanders* van *Kautokeino* met hunne boots lieten, en daar wagten om ons weder na *Kautokeino* te voeren. Wij hadden eene boode afgevaardigd, om hun te verwittigen van onze wederkomst, en hun te huuren om ons daar, tegen dien dag, te gemoet te komen. Een noordlijke wind bespaarde onze schippers de moeite om tegen den stroom op te roeijen. Eenige takken van den berken-boom, thans vol in blad, overeinde gezet, vervulden het gebrek van een zeil.

Kautokeino bereikt hebbende, vonden wij ons in de noodzaaklijkheid om een andere reis te voet te doen, tot aan *Enontekis*, welke plaats wij verkoozen aan te doen. Men wist niet of de weg, in dit saisoen, bruikbaar was, men hadt zulks nooit beproefd. De bergen, die *Enontekis* van *Kautokeino* scheiden, zijn niet half zo hoog als die tusschen *Alten-Gaard* en *Masi* liggen; dan wij hadden hier zo groote moeilijkheden te boven te komen als op die in *Noorweegsch Lapland.* Wij moesten rivieren doorwaaden, zij waren omgeeven door moerassen. Onze goede *Laplanders* wisten,

zo

zo min als wij, op welk eene plaats wij ons bevonden; hunne gevoelens, op dat ſtuk, verſchilden. Waarlijk zonder de aanwijzing van ons kompas, zouden wij gevaar geloopen hebben om tot de aankomst van den winter, in deeze boſchen om te zwerven, of genoodzaakt geweest zijn na *Kautokeino* te rug te keeren.

Naa twee en een halven dag op weg geweest te zijn, en eene reis van bijkans honderd *Engelſche* mijlen afgelegd te hebben, zagen wij den Kerktooren van *Enontekis*. Wij kwamen te dier plaatze den dag naa het vertrek van twee *Engelſche* reizigers, die dezelfde reis als wij ondernomen hadden; dan een hunner de koorts gekreegen hebbende, waren zij, naa eenigen tijd, te deezer plaatze, gebleeven te zijn, genoodzaakt te rug te keeren. Deeze Heer was Meester der Kusten, en Lid van *Jeſus Collegie* te *Cambridge*, een man van vernuft en leevendigen aart. Hij was in *Italie* geweest, en verneemende, dat een *Italiaan* noordwaards was opgereisd, en misſchien langs deezen weg zou te rug keeren, hadt hij in eene ſoort van Aantekenboek, door den waardigen Geestlijken gehouden, vier regels uit ARIOSTO geſchreeven, die won-

der wel op mijnen toeſtand pasten, en naar het leeven, de moeilijkheden van mijne reis afſchilderden (*).

Deeze twee *Engelſche* Heeren hadden zich, eene week lang, bij den Geestlijken opgehouden, en waren door geheel het gezin, met de uiterſte zorgvuldigheid opgepast, geduurende de ziekte des eenen. Zij beſlooten eene vertooning te geeven, welke zij begreepen, dat de *Laplanders*, uit alle omliggende oorden, derwaards zou lokken, en geſchikt ſcheen om een diepere indruk op de harten te maaken. Dit was het laaten opgaan van eene lugtbol. Ik weet niet welk eene uitwerking, die vertooning op de Inboorelingen maakte; doch ik heb

(*) *Sei giorni me n'andai mattina e ſera*
Per balze e per pendui orridi e ſtrani
Dove non via, dove camin non era
Dove nè ſegno, nè vestigia umana

De zin komt hier op neder:

„ Zes verdrietige dagen, van den morgen tot den avond, bragt ik door.
„ Ik trok over veelvuldige hangende ſchuintens, ſchriklijk woest.
„ In het einde vond ik eene wilde en ſombere valei,
„ Met bergen en vervaarlijke rotſen omgeeven,
„ Waar geen mensch ooit den voet zette."

heb reden om te veronderſtellen, dat de volkstoeloop niet groot geweest hebbe.

Die Reizigers ſchreeven, toen zij vertrokken, in het register in het *Engelsch*, 'er onder voegende. — „ Vreemdeling! wie gij ook „ moogt weezen, die deeze verafgelegene „ Noordſche Gewesten bezoekt, keer weder „ na uw Geboorteland, en erken, dat Mensch- „ liefde geleerd wordt onder beſchaafde Vol- „ ken; maar uitgeoefend, waar de beſpiege- „ lingen der weetenſchappen nimmer komen."

Op de daar tegen overſtaande bladzijde van het boek trof ik weder den naam aan van den Heer VESFROTTI, die hier gekomen was om de *Laplanders* te doen weeten, even gelijk hij de *Finlanders*, in het *Latijn*, beduidt hadt, dat hij, in vroegeren dage, Voorzitter in het Parlement van *Dijon* geweest was, met deeze woorden:

Libertatem quærens ſeditionis que, theatrum fugiens, hic fuit 15 *Martii Anno* 1792.

CAROLUS RICHARD DE VESVROTTI, *Dijionenſis Præſes in ſuprema rationum curiê Burgundiæ.*

De Kerkleeraar van *Enontekis* was een geleerd man, en beſteedde den tijd, die hem van zijne amptsbezigheden overſchoot, in naſpeuringen, het land en de inkomſten betreffende, en

na-

natuurkundige onderzoekingen. Hij hadt groote verzamelingen tot de Natuurlijke Historie, in alle takken behoorende; en desgelijks een geſchreeven boekjen, behelzende antwoorden op een aantal vraagen, gedaan door een *Zweedsch* Heer, die in deeze ſtreeken reisde om zijne kundigheden in de Natuurlijke Historie uit te breiden.

Weinig oogenblikken vóór onze aankomst was dien eerwaardige Leeraar uit gegaan. Vindende, dat 's mans egtgenoot eene verſtandige, zo wel als welopgevoede vrouw was, deeden wij haar verſcheide vraagen, ten opzigte van de volkrijkheid, en de natuurlijke voortbrengzels van dit gedeelte des Lands. Hier op haalde zij haars Mans handſchrift voor den dag, de eigenſte ſtukken, waaromtrent wij eenige opheldering verlangden, betreffende. Dit handſchrift was in vijf hoofdſtukken verdeeld. Het *eerſte* handelde over de volkrijkheid der Parochi van *Enontekis*; het *tweede* over kerklijke zaaken; het *derde* over de volkplantingen hier aangelegd; het *vierde* over de op eene herderlijke wijze leevende *Laplanders*; het *vijfde* over de Natuurlijke voortbrengzelen. Ik maakte eenige aantekeningen uit dit handſchrift, welke ik thans mijnen Leezeren mededeel. De

De bevolking van *Enontekis*, en van de geheele Parochie, beſtaat uit negen honderd en dertig zielen; van deezen zijn twee honderd en acht en vijftig Volkplantelingen, of op vaste plaatzen woonende *Laplanders*; zes honderd en twee en zeventig zijn zwervende huisgezinnen, die in het gebergte zich onthouden, en op hunne rendieren paſſen.

Van het jaarlijks inkomen, het geen hem zijne ſtandplaats verſchaft, en de renten, welke hij van zijne Parochie ontving, zweeg de Leeraar volſtrekt, dan hij ſprak in het breede van de wijdſtrekkende vermaardheid der Kerke van *Enontekis*, als gaande tot de afgelegenſte oorden van het Noorden. De *Noorwegers*, ſchrijft hij, zijn gewoon, wanneer zij eene lange en gevaarlijke reis gaan doen, aan de Kerk van *Enontekis*, een kaars te zenden, om daar in te branden, of eenig ander klein geſchenk, bij wijze van gelofte. Hij onderricht ons, dat de zwervende *Laplanders* nog eenige overblijfzels van het Heidendom behouden hebben. Men trof hier en daar, in de wildernisſen ſteenen aan, eenige gelijkvormigheid hebbende met de menschlijke gedaante. Wanneer het gebeurt, dat deeze *Laplanders*, in hunne omzwervingen, van plaats tot plaats,

met

met hun vee, een deezer ſteenen voorbij trekken, brengen zij offeranden aan deeze afgoden toe. Rondsom die beelden wordt altoos eene menigte hoorns van rendieren gevonden. Hij vermeldt, daar benevens, dat de *Laplanders* eene groote menigte gelds bezitten, het welk zij de gewoonte hebben in de aarde te begraaven; zo dat honderden van Rijksdaalders veelmaalen verlooren geraaken, wanneer de eigenaars overvallen worden door eene zwaare krankheid en ſterven, eer zij aan iemand de plaats ontdekt hebben, waar hun verzamelde ſchat verborgen en begraaven ligt.

Ten aanziene van de kleeding der *Laplanderen*, merkt hij op, dat 'er naauwlijks eenig ander onderſcheid is tusſchen die der zwervende bergbewoonderen, en die hun vaste verblijfplaatzen houden, dan dat de laatstgemelden gewoon zijn in den zomer wollen kleederen, in ſtede van rendierenvellen, te draagen, en hemden hebben, die de anderen niet bezitten. Het eenig boek, naar zijn onderricht, onder de *Laplanders* bekend, is hun gebedenboek.

Hij gewaagt van eene ſoort van lijm van rendieren hoornen vervaardigd, welk hij getuigt zeer goed te zijn. Voorts merkt hij op,

op, dat de algemeenſte kwaal onder de rendieren, die is, welke den naam van *Milza* draagt; tegen dezelve is geen geneesmiddel; het dier daar door aangegreepen, ſterft binnen het jaar. Hij voegt 'er nevens, dat ongemak aan de oogen, den lever, het hart, en de pooten deezer dieren, zeer algemeen zijn. Hij ſpreekt desgelijks van de verbaazende hoeveelheid wolven, die in het voorgaande jaar (1798) eene groote ſlachting onder de rendieren hadden aangericht: derzelver menigvuldigheid ſchrijft hij toe aan den oorlog in *Finland*. Hier boven hebben wij des eene aanmerking gemaakt.

Wat de voortbrengzelen van den grond betreft, bericht hij dat de aardappelen zeer wel voort willen: doch dat men andere, voor de keuken geſchikte wortels en planten, niet dan met veel moeite kweekt. Gerst en Haver groeit hier. Ter bebouwing van den grond maaken zij gebruik van een ploeg, zonderling van maakzel, en aan dit land eigen; doch zeer geſchikt om een grond te ploegen, waar in eene groote hoeveelheid van groote ſteenen, in dien veldarbeid moet vermijd worden. De *Rubus arcticus*, tiert hier zo goed niet als de *Rubus chamæmorus*.

De

De door dien Geestlijken opgetekende vogelen zijn deeze:

Strix Scandiaca	*Tringa lobata.*
Strix Nyctea	*Platalea Leucorodia*
Turdus roseus	*Anas nigra*
Motacilla Suecica	*Anas Erythropus*
Tringa Lapponica.	

Van de Insecten geeft hij noch eene beschrijving, noch doet 'er eene optelling van, noch vindt ik 'er een naamlijst. Hij verzamelt ze nogthans, en zendt dezelve aan zijne Vrienden, als mede aan de Academie der Weetenschappen, van welke hij een jaargeld trekt van zestig Rijksdaalders, om hem in staat te stellen tot het voortzetten zijner landlijke kundigheden, om zijne waarneemingen te doen, en agt te geeven op de voorwerpen der Natuurlijke Historie.

Onze reis van *Enontekis* na *Tornea* liep altoos langs de oevers der rivieren: wij deeden *Muonioniſca* aan, waar wij onzen vriend den Priester, en onzen uitsteekende Schipper SIMON zagen. Wij bezogten onze oude bekenden, op de onderscheidene plaatzen, welke wij doortrokken, als, bij voorbeeld, te *Kengis* en *Opper-Tornea*, waar wij den Parochie Leeraar, en diens beminnelijke Dogters, gingen zien.

zien. Te *Tornea* verzuimden wij geenzins, onze opwagting te maaken bij onze vrienden, den Rector en de Kooplieden, die ons voor verbaazend veel onderneemende reizigers hielden. Eindelijk deeden wij een zegepraalenden intocht te *Uleaborg*, waar wij aan de voor ons zeer bekommerde vrienden, toen wij de reis aanvingen, de schulpen, de sponzen, de vogels, en andere natuurlijke zeldzaamheden, door ons verzameld, vertoonden, ten onlochenbaare betooge, dat wij weezenlijk aan de *Noord-Kaap* geweest, en den verst afgelegenen uithoek van *Europa* bezogt en doorkruisd hadden.

BESLUIT.

„ Dus eindigde een togt," zegt REIGNARD, in het slot zijner *Reize na Lapland*, „ wel„ ken ik, om al het goud, dat in de wereld „ is, niet zou willen of ik hadt denzelven ge„ daan; doch dien ik, om al het goud, dat in „ de wereld is, niet weder zou willen her„ haalen." —— De *Fransche* Reiziger, kon mijns oordeels, geen juister schilderij van zijn character, en den geest, waar mede hij zijne verre reizen ondernam, gegeeven hebben, dan begrepen is in deeze weinige woorden:

Nieuwsgierigheid is of de uitwerking van eigen belang, eene begeerte inboezemde om iets te leeren, wat nuttig kan weezen; of „ van hoogmoed, die onze eerzugt kittelt om „ iets te weeten, aan anderen onbekend." Strekt niet het tweede gedeelte deezer bepaaling van ROCHEFAUCAULT om licht te verspreiden op, en als het ware het denkbeeld weg te neemen van het zeggen des Heeren REIGNARD, hetwelk zo zeer zich zelven wederspreekt? Hij wilde, om al het goud, dat in de wereld is, de trotsche voldoening van de eenige

Fransch-

Franschman te zijn, die ooit in *Lapland* geweest was, niet derven; maar ten zelfden tijde, schijnt hij, door het vergrooten der moeilijkheden zijner reize elk te willen afschrikken, die mogt wenschen zulks naa hem te doen. De zugt na beroemdheid wordt, te regt, het kleinste zwak van edele zielen gerekend; doch, wanneer deeze ontaart, in den beuzelagtigen trots om anderen den moed te beneemen tot het doen eener onderneeming, welke wij zelve volbragten, schoon wij derzelver moeilijkheid vooraf wisten, wordt dezelve zeer wraakenswaardig. Deeze misslag is maar al te algemeen onder menschen van allerlei klassen; doch bij uitstek onder de Geleerden. Dan het is een begrip, eenen Wijsgeer geheel onwaardig, en zelfs zijn character vernederende. Het behelst in zich een verlangen om den voortgang der kennisse te vertraagen, onder het grootsch voorwendzel van eenen ijver om dezelve uit te breiden; en zodanig eene ontmoediging is misschien de allernadeeligste, als dezelve komt van iemand, die hoog geagt wordt, en tegen wien het gemeen opziet.

Het reizen in *Lapland*, wel verre van niets in den reiziger agter te laaten, dan een vrugt-

looze hoogmoed, verſchaft elk een, die den kring zijner kundigheden, wijder en wijder wenscht uit te breiden, en die ſmaak vindt in de beoefening der natuur, duizenden voorwerpen zijner opmerking en naſpeuringe waardig, en heeft, waarſchijnlijk, zelfs eene ſtrekking, om de weetenſchap grootlijks te bevorderen, en het geluk des menſchelijken leevens te vermeerderen. Welk een wijd veld wordt 'er geopend ter naſpeuringen voor de Natuurkenner, in deeze uitgeſtrekte en onbezogte wildernisſen! Zijn niet de groote verſcheidenheden en ſtrijdigheden der lugtſtreeken; zijn niet de ſchielijke overgangen van het eene in het andere ſaiſoen; zijn niet de lichtgeevende verſchijnzelen aan den hemel, die, in den winter, het gebrek aan zonnelicht vergoeden, is niet die zon, welke in den zomer nooit den gezigteinder verlaat, — zijn niet alle deeze verſchijnzelen geſchikt om verwondering te verwekken?

Elk voorwerp heeft, in deeze Gewesten, een voorkomen van nieuwigheid. De rivieren en meiren zijn voorzien met derzelver bijzondere ſoorten van viſchen; de bergen zijn vol mijnſtoffen van allerlei ſoort; het rendier, de veelvraat, de lemming of bergrot zijn dieren,

ren, in andere deelen van *Europa*, onbekend. De vogelkenner ontmoet 'er vogelen, bijzonder aan deeze lugtſtreeken eigen; de verzamelaar van inſecten, vindt, op elken ſtap, zeldzaame en dierbaare voorwerpen tot verrijking van zijn ſchat. Zelfs het naauwzoekend en doordringend oog van LINNÆUS liet in zijn vak nog wel iets over voor verdere naſpeuring. Een aantal Inſecten, zelfs tot de *Lepidoptera* behoorende, werd naderhand door den Heer QUENZEL en anderen ontdekt, en maaken veel waardige artijkelen uit in verzamelingen van dien aart. En, hoewel de PLINIUS van *Zweeden* allerzorgvuldigst geweest hebbe, omtrent de voorwerpen der Plantkunde, en in de verstafgelegene hoeken, zogt na elke daar gebooren en landeigene plant, welke ſcheen,

Gebooren om ongezien te bloeijen,
En in de wildernis, haar geuren te verkwisten,

zal nogthans diens onderzoekers naakomelingſchap genoegzaame bezigheid vinden, in de klasſe der *Crijptogamia*, die door de Scheidkundigen onderzogt, nieuwe bronnen kunnen openen van arbeidzaamheid in onze manufacturen en koophandel.

Indien de reiziger die betooverende kunst

bezitte, door welke hij, bij zijne t'huiskomst, in zijn verzameling eene herzienig kan doen, van die rivieren, watervallen, en bergen, welke zijne opeenvolgende vermaaken en verdrietlijkheden voor zijnen geest ophoopen, hij zal in *Lapland* geen voorwerpen misſen voor zijne aftekeningen. En, ſchoon de winter zijner kunſte niet gunſtig is, hij zal bevinden, dat de zomer duizend voorwerpen oplevert om zijne aandagt uit te lokken, tot eene ruime vergoeding voor zijn betoond geduld. Zijne verbeeldingskragt zal zich verheffen tot eene verrukking van eenen aan het droefgeestige grenzenden aart (*). Die groote eenzaamheid, en diepe ſtilte, welke allerwegen heerscht, zal hem, ten allen oogenblikke, de vraag voor den geest brengen, tot welk een goed einde deeze plaatzen dienen? Met welk een oogmerk al dit ſchoon vertoon van meiren, rivieren, beeken en watervallen ſtrekke, indien deeze woestenijen, nimmer, gelijk het geval ſchijnt te zullen weezen, bewoond zullen worden door menschlijke weezens? —— Dit vraagſtuk zal nooit door den mensch op-

(*) Een droefgeestige geſteldheid van ziel, volgens HUME, best geſchikt voor Liefde en Vriendſchap.

opgelost worden, zo lang hij botviere aan de trotsche en zich veel verbeeldende gedachten, of liever aan 't vooroordeel, dat alles alleen zijnenthalve bestaat. Die vogelen, welke de boschen doen weergalmen, door derzelver wildzang, die in moerassen zich onthouden, of in de rivieren, en in de lugt, en die in den zomer, naa een langduurige vlugt, uit alle deelen van *Europa* zich na *Lapland* begeeven, om 'er nesten te maaken —— hebben niet deeze schepzels, zo wel als de mensch, het regt, om hun geslacht te vermeerderen. Overal aldus vervolgd en belaagd door valstrikken, welke ingebeelde behoeftens den mensch doen spannen, mogen zij geene wijkplaats hebben, waar zij in rust de vrugten hunner liefde nederleggen?

Aan den verlichten Wijsgeer verschaft *Lapland* allerwegen voorwerpen van opmerking en bespiegeling (*). —— Geen kunsten bloeien hier

(*) Het is een belangrijk vraagstuk in de Natuurlijke Wijsbegeerte, in hoe verre het gevoelen van MAIRAN, BUFFON, BAILLIE en anderen, ten opzigte van het geen zij *Centraale Hette* noemen, op daadzaaken gebouwd is. Men vraagt, was 'er ooit een tijdperk, naa de wording der wereld, waar in de Noordsche Gewesten, warmer waren dan tegenwoordig? Kunnen wij veronderstellen, dat 'er eene verandering van lugtsgesteltenisse plaats

hier — nergens ontmoet men tempels, aanzienlijke huizen, brokken van kolommen of andere gedenktekens. De oudheidkenner wandelt tusſchen de ruïnen der gebouwen, ten einde hij de geſchiedenis leere, en de bedrijven van vroegere eeuwen bewondere. In *Lapland* heeft de Wijsgeer gelegenheid, om, onder de zwervende ſtammen, de eerſte beginzels te zien van het gezellig leeven — van de Maatſchappij in haare oudſte en vroegſte gedaante.

Hij komt, in deezen oord, niet om de voortbrengzels der menſchen te bewonderen; maar om de Natuur te beſchouwen, de orde en

plaats gegreepen hebbe, en dat, in het verloop van eeuwen, een weezenlijk verſchil ontſtaan is in de geſteltenisſe des dampkrings? — Deeze vraagen doen zich van zelve op aan iemand, die door *Lapland* reist; dan het ſmert mij te moeten erkennen, niets ontmoet te hebben, het geen tot beantwoording kan dienen. Dan dit kan ik zeggen, dat mij, geduurende den korten tijd, welken ik mij in *Lapland* onthieldt, niets is voorgekomen, het geen aangemerkt kan worden, om zulk eene verheevene beſpiegeling te onderſchraagen. Ik zag geen heete watervallen, geen voetſtappen, gelijkende na een vroeger warmer lugtsgeſteltenisſe; ik ontdekte desgelijks geene overblijſzels van eene grooter bevolking, noch eenige aanduidingen van zeer vroege inwoonderen, in overblijfzels van kunst en brokken van oudheid.

en overeenſtemming, welke in de ſchepping heerscht, de vaste en onveranderlijke orde der dingen, en de wijsheid der Voorzienigheid te ontdekken, welke allerwegen zich opdoet. — Hij komt met oogmerk, om in deeze woeste plaatzen, de paalen zijner kundigheden wijder uit te zetten, om zijne Godsvrugt voedzel te verſchaffen, en den weg van zijn toekomend geluk te beter te leeren kennen. — Hoe voordeelig is, derhalven, eene reis na *Lapland*, voor een Reiziger uit het Zuiden! Welk een anderen reiskoers kan hij neemen, geſchikter om zodanige bedenkingen te doen gebooren worden, en zulke lesſen te geeven, die ten zijnen beste ſtrekken! Hoe groot is zijn voordeel boven de Reizigers uit het Noorden, die hun ruw geboortegewest verlaaten, onder ons komen, en door kragt der hebbelijkheid, een ſmaak en zugt krijgen voor vermaaken, welke hun geboorteland weigert! Zij brengen t'huis het verlangen om zulk eene lugtſtreek te bewoonen, zulk een hemel te aanſchouwen, als zij verlaaten hebben; zij voelen alle dagen zeker gemis; zij beklaagen zich over mangel aan die vermaaken en uitſpanningen, als bijzonder eigen zijn aan Landen, waar in eene grooter maate van beſchaafdheid plaats vindt, en eigen

zijn aan een zagter lugtſtreeke; zij verlangen na de voldoening, welke ontſtaat uit het aankweeken van weetenſchap en de volmaaking der ſchoone kunſten. — Maar geluk wordt niet weezenlijk bevorderd, door de enkele herdenking van die verloorene genietingen.

De Reiziger van het Zuiden, integendeel, wederkeerende uit een Gewest, hetwelk zulke vermaaken en voordeelen niet ſchenkt, zegent met dankzegging de zon, welker gunſtige invloed en weldaadige ſtraalen, allerwegen blijdſchap, vrugtbaarheid en overvloed verſpreiden. En, wanneer hij, bij zijn wederkeeren, zo gelukkig is, dat hij vrede en geruſtheid, allerwegen in zijn land vindt, en dat de heerſchappij der Wetten, aan allen regt en beſcherming verſchaft, dan mag hij van zijnen arbeid en vermoeienisſen rusten; dan in den ſchoot zijns gezins burgerlijke deugden bevorderen, die weetenſchap en beſchaafdheid aankweeken, welke in een zo naauw verband ſtaan, met deugd en geluk, en zijne Landgenooten vergewisſen, dat zij het gelukkigst volk des geheelen aardbodems zijn!

*

zijn aan een zagter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na de voldoening [illegible] [illegible] [illegible] aankweeken [illegible] wetenschap en de [illegible] der [illegible] kunsten. — Maar geluk [illegible] [illegible] weerbaarlijk bevorderd, door de enzele herdenking van die verlorene genietingen.

De Reiziger van het Zuiden, integendeel, wederkeerende uit een Gewest, hetwelk zulke vermaken en voordeelen [illegible] [illegible], zegent met dankzegging de zon, welke [illegible] [illegible]ge invloed en wenschelijke straalen, alterwegen blijdschap, vrugtbaarheid en overvloed verspreiden. En, wanneer hij, bij zijn wederkeeren, zo gelukkig is, dat hij vrede en geruschheid, alterwegen in zijn land [illegible] [illegible] [illegible] heerschappij [illegible] [illegible], aan allen regt en beschermingen verschaft, dan mag hij van zijnen arbeid en vermoeienissen rusten; dan in den schoot zijns gezins burgerlijke deugden bevorderen, die wetenschap en beschaafdheid aankweeken, welke in een zo naauw verband staan, met deugd en geluk, en zijne Landgenooten vergewissen, dat zij het gelukkigst volk des geheelen aardbodems zijn!

~~144. IV. 20.~~
Rv. Maantiede